

Eksamensopgave

SOCIALRÅDGIVERUDDANNELSEN – 7. SEMESTER

MODUL 13 – BACHELORPROJEKT

Navn:	Lærke Astrid Nielsen		
Studienr.:	20145569	Studentmail:	lani14@student.aau.dk
Navn:	Melissa Kjær Pedersen		
Studienr.:	20146361	Studentmail:	melped14@student.aau.dk
Navn:	Stine Brøndum Christensen		
Studienr.:	20146362	Studentmail:	sch14@student.aau.dk

Titel:	Børneinddragelse – barnet som informant eller aktør?
Engelsk titel:	Involvement of children in social work
Antal anslag:	191.095
Vejleder:	Per Østergaard
Gruppenr.:	26
Dato:	03.01.2018

Denne forside tæller ikke med i antal anslag!

Børneinddragelse – barnet som informant eller aktør?

- En kvalitativ undersøgelse af inddragelse af udsatte børn i det sociale arbejde

Titelblad

Denne opgave er udarbejdet af studerende på socialrådgiveruddannelsen ved Aalborg Universitet, som led i et uddannelsesforløb. Den foreligger urettet og ukommenteret fra socialrådgiveruddannelsens side og er således et udtryk for forfatterens egne synspunkter.

En særlig tak skal det lyde til informanterne, der har medvirket i de interviews som har dannet grundlag for projektets selvstændige empiriske undersøgelse. Ydermere en stor tak til vores vejleder Per Østergaard der har givet kyndig og konstruktiv vejledning gennem projektperioden.

Abstract

This project is based on the assumption, that during social work there is a lack of direct involvement of the child in question. To investigate this assumption four informers have been interviewed. In addition, Pierre Bourdieu and Michael Lipskys' theories on involvement have been used. To incorporate an analysis on micro, meso, exo, and macrolevel the qualitative empirical interviews, chosen theories and already existing empirical work have been incorporated into the project.

It has been shown that one out of three children are not sufficiently involved in their own social case (Ankestyrelsen, 2011). The interviewed social workers all agreed that they try their best to involve the children in focus, but that a lack of resources limits the amount of conversations they can have with the children. Studies and this project shows that both maturity and age of the children affects the amount of involvement and that the amount or participation are positively correlated with the age of the child, indicating that young children are more in risk of being overlooked. To compensate for the lack of involvement, due to, among other things, economic pressure social workers use specific coping mechanisms.

From this analysis, it can be concluded that a strong relation and cooperation between the child and social worker is essential to increase the involvement of the child. In addition, it is clear that training of the social worker and a professional approach is important to create this involvement. Furthermore this involvement is important to ensure the child's best interest is taken into account.

Indholdsfortegnelse

KAPITEL 1 INDLEDNING	6
KAPITEL 2 PROBLEMFELT	8
2.1 HISTORISK OG JURIDISK TILBAGEBLIK PÅ BARNETS BEDSTE, BØRNESYNET OG INDDRAGELSEN AF BARNET I DET SOCIALE ARBEJDE	8
2.2 JURIDISKE RAMMER FOR INDDRAGELSE	9
2.3 UNDERSØGELSER OG FORSKNING	11
2.4 PROBLEMFORMULERING	12
2.5 AFGRÆNSNING	12
2.6 BEGREBSAFKLARING	13
2.6.1 INDDRAGELSE	13
2.6.2 BARNETS PERSPEKTIV	13
2.7 SOCIALT ARBEJDE OG SOCIALE PROBLEMER	13
2.7.1 RAMMER, DYNAMIK OG KONFLIKTMULIGHEDER I RELATIONEN MELLEM SOCIALRÅDGIVER OG BARN	15
KAPITEL 3 METODE	17
3.1 HERMENEUTIKKEN	17
3.2 KVALITATIV METODE	18
3.3 DEDUKTIV METODE	20
3.4 SELVSTÆNDIG EMPIRISK UNDERSØGELSE	20
3.4.1 BEGRUNDELSE FOR VALG AF INTERVIEWS	22
3.4.1.1 INTERVIEW AF SOCIALRÅDGIVERE FRA EN FAMILIEAFDELING	23
3.4.1.2 INTERVIEW AF SPECIALKONSULENT FRA BØRNS VILKÅR	23
3.4.1.3 INTERVIEW AF EN VOKSEN DER SOM BARN HAVDE ET SAGSFORLØB I EN FAMILIEAFDELING	23
3.5 ETISKE OVERVEJELSER I FORHOLD TIL DET KVALITATIVE INTERVIEW	24
3.6 DATABEARBEJDNING	25
3.6.1 INTERVIEWGUIDE	25
3.6.2 TRANSSKRIBERING	26
3.6.3 ANALYSESTRATEGI	26
KAPITEL 4 TEORI	28
4.1 PIERRE BOURDIEU	28
4.1.1 KULTUREL-, ØKONOMISK- OG SOCIAL KAPITAL	28
4.1.2 SUBJEKT & OBJEKT	29
4.1.3 HABITUS	29
4.1.4 FELT	29
4.1.5 DOXA	30
4.1.6 KRITIK AF PIERRE BOURDIEUS TEORI	30
4.2 MICHAEL LIPSKY	31
4.2.1 MARKARBEJDERENS AFVÆRGEMEKANISMER	31
4.2.2 KRITIK AF MICHAEL LIPSKYS TEORI	32
KAPITEL 5 ANALYSE	33
5.1 RELATION OG SAMSPIL	33
5.1.1 BØRNEINDDRAGELSE SOM DEKORATION ELLER SOM EGENTLIG INDFLYDELSE PÅ BESLUTNINGER	36
5.1.2 SOCIALRÅDGIVERNES INDVIRKNING PÅ BØRNS OPNÅELSE AF AKTØRSTATUS	41
5.1.3 MAGT, ETIK OG KOMMUNIKATION I SAMSPIL	46

5.1.3.1. REDSKABER TIL AT SKABE INDDRAGELSE	51
5.2 BARNETS ALDER OG MODENHED	55
5.3 SAGSBEHANDLING I BØRNESAGER	59
5.3.1 TVETYDIGHED OMKRING UDFØRELSEN AF INDDRAGELSE	62
5.3.2 NÅR FAGLIGHEDEN TRUES AF ØKONOMISK PRES	65
KAPITEL 6 KONKLUSION	72
KAPITEL 7 PERSPEKTIVERING	75
KAPITEL 8 LITTERATURLISTE	76
8.1 LOVREGISTER	80

Kapitel 1 Indledning

I Danmark har omkring hvert tiende barn oplevet omsorgssvigt (Børns Vilkår, u.å.d). Når børn oplever omsorgssvigt og svigtes af deres primære omsorgspersoner, så har de sociale myndigheder et ansvar for at træde til. Det bliver socialrådgivernes opgave, at hjælpe barnet og derved vurdere barnets behov for støtte. En grundsten til god børnesagsbehandling er, at inddrage barnets perspektiv i sagsforløbet. Principperne om inddragelse er indarbejdet i serviceloven, hvorfor det er lovpligtigt at inddrage barnets perspektiv. En undersøgelse foretaget af Ankestyrelsen fra 2011 viser dog, at hvert tredje barn ikke bliver inddraget tilstrækkeligt i kommunernes sagsbehandling (Ankestyrelsen, 2011). Én ting er lovens krav om inddragelse, en anden er om børnene egentlig reelt føler sig hørt. Det fremgår af en ny rapport fra Børns Vilkår, at langt fra alle børn med en sag i kommunen oplever, at blive hørt inden kommunen træffer en afgørelse om barnets situation (Børns Vilkår, 2017). Direktør i Børns Vilkår, Rasmus Kjeldahl udtaler: *"Børn føler sig som en sag i rækken og ikke som mennesker, der har betydning og indflydelse på deres eget liv: De bliver mødt af mistillid fra deres sagsbehandler og der lyttes mere til de voksne end til børnene"* (Børns Vilkår, u.å.b, s. 1).

I de senere år, er der både nationalt og kommunalt sket ændringer på børneområdet. I ændringerne hertil, mener Børns Vilkår, at børnenes stemmer skal have mere afgørende betydning og at børnene selv skal gøres til aktører i børnesager (Børns Vilkår, 2017). Dog er det altid en konkret vurdering i den enkelte sag, hvordan og hvor meget et barn eller en ung skal inddrages. Derved agerer socialrådgiveren efter skøn, hvilket kan medføre dilemmaer i sagsbehandlingen. Det er socialrådgiverens opgave, at foretage en vurdering som er til barnets bedste. Men hvordan stemmer dette overens med, at hvert tredje barn ikke inddrages tilstrækkeligt i sagsbehandlingen (Ankestyrelsen, 2011), til trods for at det er et lovkrav? En dansk undersøgelse fra 2014 om inddragelse i myndighedssager peger på, at børn med en sag i kommunen opfatter børneområdets inddragelsespraksisser som problematiske. Børnene mener selv, at de ikke bliver inddraget og opfatter nærmere inddragelsen som symbolsk retorik (Jensen, 2014).

Dette bachelorprojekt bygger på en antagelse om, at børn ikke inddrages tilstrækkeligt i egen sag, hvilket skyldes at socialrådgiverne står overfor en række udfordringer på det sociale område. Niels Christian Barkholt, næstformand i Dansk Socialrådgiverforening og politisk ansvarlig for børneområdet udtaler: *"Hvordan skal vi arbejde med inddragelse i fremtiden, når forudsætningerne*

for at inddrage er utilstrækkelige?" (Barkholt, 2016, s. 1). Hvad den manglende tilstrækkelighed i forhold til inddragelse skyldes helt specifikt, er svært at vurdere, og der kan stilles spørgsmål ved, om børneområdet er indrettet til at inddrage børn. Men hvilke udfordringer har socialrådgiveren egentlig ved at inddrage børnene i sagsbehandlingen, og hvilken betydning har det? Ovenstående problematikker, vil blive undersøgt i projektet, hvilket vil bidrage til at belyse, hvordan der kan sikres en bedre inddragelse på børneområdet.

Kapitel 2 Problemfelt

I dette kapitel gennemgås de temaer der skal danne grundlag for projektet. Først gennemgås den historiske udvikling af børnesynet. Herefter følger en juridisk gennemgang af den regulerende lovgivningen for inddragelsen af udsatte børn og unge. Dernæst kommer et afsnit om allerede eksisterende undersøgelser og forskning der omhandler inddragelse i det sociale arbejde. Disse har været udgangspunktet for den opståede undren omkring den manglende inddragelse. Dette danner udgangspunkt for projektets problemformulering, afgrænsning af problemfeltet samt operationalisering af begreber. Derefter defineres socialt arbejde og sociale problemer samt relationen mellem socialrådgiver og barn og dens betydning for inddragelse.

2.1 Historisk og juridisk tilbageblik på barnets bedste, børnesynet og inddragelsen af barnet i det sociale arbejde

Gennem de seneste årtier er der sket en historisk udvikling i opfattelsen af, hvad der er bedst for børn, og hvordan børn bør opfattes. Der er sket et markant skift i synet på børn, og der er kommet et stigende fokus på synlighed og selvstændiggørelse af børn og barndom, både i en samfundsmæssig sammenhæng og mere specifikt i samfunds- og kulturvidenskabelig forskning (Sommer, 2006).

Ændringen af børnesynet sker i takt med barndomssociologiens paradigmeskifte i slutningen af 1980'erne. Barndomssociologien går fra at være en marginaliseret provokatør, til at være mainstreamleverandør af viden om børn og barndom. Efter paradigmeskiftet opfattes børn som kompetente, meningsskabende og meningsberettigede (Kampmann, 2006). Paradigmeskiftet ændrer derved opfattelsen af børn som objekter uden medbestemmelse, uden ret til at skulle høres og uden retten til at blive medinddraget, til at opfatte børn som subjekter med medbestemmelse og som aktører i eget liv (Sommer, 2006). Ydermere kommer de Forenede Nationer med en børnekonvention i 1989. I Danmark ratificerede Folketinget børnekonventionen i 1991, som er en global politisk konstruktion af den gode, ideelle og etisk ønskværdige barndom (Egelund, 2003). I konventionen fremgår det af artikel 3, stk. 1, at barnets tarv skal komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende børn. Ydermere fremgår det af konventionens artikel 12, stk.1, at alle børn har ret til at have sin egen mening og at den skal respekteres. Alle børn har retten til frit at udtrykke egne synspunkter i alle forhold, der vedrører dem. Yderligere skal børns synspunkter tillægges passende vægt i overensstemmelse med børnenes alder og modenhed.

I den danske oversættelse af konventionen anvendes der et ældre udtryk, nemlig *barnets tarv*. Førhen var der indskrevet i den danske lov, at *barnets tarv* skulle sikres. Dog er der i nyere tid indskrevet begrebet *barnets bedste*. Dette betyder, at tarvbegrebet ikke længere er at finde i den danske lovgivning omkring udsatte børn, da tarvbegrebet er erstattet af *barnets bedste* (Egelund, 2003). I 1993 blev bistandslovens børne- og ungeregler ændret. Dette medførte et lovkrav om, at der skulle afholdes samtaler med et barn der var fyldt 12 år. Ydermere kom der nye krav til sagsbehandlingen om forøget inddragelse og oplysning til børn og forældre. I 1998 ændres bistandsloven og erstattes af tre love, hvoraf lov om social service er den ene. Den nye lov tildeler større rettigheder til børn og forældre. I 2001 foretages der lovændringer, som knytter an til FN's Børnekonvention om *barnets bedste* (Ebsen, 2006). I 2003 ændres serviceloven således, at alle børn skal inddrages uanset alder (Rask, 2011). I 2005 indføres Anbringelsesreformen, hvilket er den første reform der lægger op til en holdningsændring af synet på udsatte børn. Dette medfører at socialrådgiverne skal inddrage børnene systematisk i deres egen sag. Med Anbringelsesreformen blev det besluttet, at alle landets kommuner skal udarbejde en børnepolitik (Nørrelykke, 2013). Ydermere indføres forældreansvarsloven i 2007. Denne lov indebærer et øget fokus på barnets perspektiv i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær. Endvidere fremgår det af denne lov, at barnets perspektiv skal belyses i alle sager uanset barnets alder. I 2011 bliver Barnets Reform indført i Danmark. Reformen har sine rødder i FN's Børnekonvention og har til formål, at sikre alle børns rettigheder. Barnets Reform tager udgangspunkt i at sikre, at udsatte børn og unge får de bedste muligheder for at trives og udvikle deres personlige og faglige kompetencer. I dag har børn fået langt større frihed og mulighed for at ytre sig over for autoriteter. Børneperspektivet og barnets bedste står som anført indskrevet i dansk lovgivning. Formuleringerne af hvad der er bedst for barnet samt børneperspektivet, er i nutiden centralt i lovgivning om børns rettigheder, i forskning og i en række professioner rettet mod børn (Sommer, 2006). Til trods for, at begreberne har været indført i dansk lov gennem flere årtier, er begreberne mangetydige og vendingerne samt definitionerne tvetydige.

2.2 Juridiske rammer for inddragelse

Det fremgår af FN's Børnekonvention artikel 12, at barnets ret til at udtrykke sine egne synspunkter skal sikres, hvis barnet selv er i stand til at udforme disse synspunkter. Barnet skal frit kunne udtrykke disse synspunkter i forhold som vedrører dem selv. Synspunkterne skal tillægges en passende vægt således, at de er i overensstemmelse med barnets modenhed og alder. Ligeledes

fremgår det i retssikkerhedsloven § 4 at borgerne, som i dette projekt er børnene, i sin egen sag skal have mulighed for at medvirke. Det er kommunalbestyrelsen der har ansvaret for, at barnet kan udnytte denne mulighed. Når det generelt handler om tilbud efter serviceloven, skal kommunalbestyrelsen sørge for, at brugerne af tilbuddene får mulighed for, at få indflydelse på tilrettelæggelsen og udnyttelsen af tilbuddene jf. serviceloven § 16. Da børn må regnes for, også at være brugere af tilbuddene, bør børn også skulle inddrages i beslutningerne som skal træffes. Det står skrevet i serviceloven § 46, stk. 3, at barnets synspunkter altid skal inddrages, dog i en sådan grad, at det er i overensstemmelse med barnets modenhed og alder, hvilket er det samme der beskrives i FN's Børnekonvention artikel 12. Det beskrives i serviceloven § 48, stk. 1, at der inden der træffes afgørelse i en sag, skal have været afholdt en samtale med barnet. Det er samtidigt muligt at samtalen kan afholdes uden samtykke fra forældrene, hvis dette vil være til barnets bedste. Ydermere skal det forsøges, at fremskaffe barnets holdning i forhold til den påtænkte afgørelse, hvis det ikke er muligt at gennemføre samtalen jf. serviceloven § 48, stk. 2. I den børnefaglige undersøgelse i serviceloven § 50, stk. 3 fremgår det, at der skal afholdes en samtale med barnet, som en del af undersøgelsen. Det er muligt for socialrådgiveren ikke at gennemføre samtalen hvis der er særlig grund herfor, såsom barnets modenhed eller sagens karakter jf. serviceloven § 50, stk. 3. Der skal i den børnefaglige undersøgelse indgå oplysninger om hvorledes barnet forholder sig til foranstaltningerne jf. serviceloven § 50, stk. 6. Inden der skal træffes afgørelser om foranstaltninger efter serviceloven § 52, skal der udarbejdes en handleplan jf. serviceloven § 140. Handleplanen skal indeholde en beskrivelse af, hvad formålet med foranstaltningen er, samt hvilken foranstaltning der skal iværksættes for at formålet opnås jf. § 140, stk. 3.

De juridiske bestemmelser om inddragelse kan relateres til bestemmelser og principper, som fremgår af retssikkerhedsloven. Retssikkerhedsloven sikrer borgeren (barnet) lighed, legalitet og retfærdighed. Af retssikkerhedsloven § 1 fremgår det, at lovens formål er at sikre, at barnet får medindflydelse i egen sag. For at kunne udføre god forvaltningsskik, skal principperne om dialog, helhed og hurtighed anvendes i socialrådgiverens arbejde med udsatte børn. Dialogprincippet omhandler, at forvaltningen har en forpligtelse til at lytte til barnets ønsker og interesser. Dialogprincippet er knyttet til retssikkerhedsloven § 4. Retssikkerhedsloven § 4 er en lovfæstelse af dialogprincippet, som skal fremme den gode dialog, og sikre en åben og gennemskelig beslutningsproces (Andersen, 2013). Endvidere omhandler dialogprincippet, at socialrådgiveren skal vejlede og orientere både forældre og barn omkring sagsbehandlingen af barnets sag, samt

muligheden for at lade sig bistå eller repræsentere af andre. Endvidere er et vigtigt element hurtighedsprincippet jf. retssikkerhedsloven § 3, som omhandler at sagsbehandlingen skal gå så hurtigt som muligt. Dette betyder, at kommunalbestyrelsen er forpligtet til at udføre sagsbehandlings elementer, herunder inddragelse, så hurtigt som det er muligt, samt sikre at der er lovhjemmel til at træffe beslutninger om en mulig foranstaltning. Retssikkerhedslovens § 5 fastlægger kommunernes pligt til, at anlægge en helhedsvurdering af barnets situation, hvilket omhandler helhedsprincippet (Andersen, 2013). Baggrunden for § 5 er, at det har en betydning, at den sociale indsats tilrettelægges ud fra en samlet vurdering af barnets situation.

2.3 Undersøgelser og forskning

I nedenstående afsnit belyses der nyere forskning og undersøgelser som omhandler inddragelse. Disse undersøgelser peger på, at der er divergens mellem socialpolitiske mål og en reel implementering af inddragelse af udsatte børn i det sociale arbejde.

En praksisundersøgelse fra Ankestyrelsen om *Inddragelse af børn og forældre i sager om frivillige foranstaltninger*, viser at kommunerne ikke inddrager børn tilstrækkeligt i sagsbehandlingen. Ankestyrelsen påpeger at forældrene ofte bliver hørt, men at hvert tredje barn burde være inddraget mere (Ankestyrelsen, 2011). Det Nationale Forskningscenter for Velfærd publicerede i 2014 en undersøgelse om *Anbragte børn og unges trivsel* (Ottesen, Laustsen, Frederiksen & Andersen, 2015). Undersøgelsen peger på, at 55 procent af de anbragte børn der har deltaget i undersøgelsen, ikke har følt sig inddraget i deres sagsforløb. I 2014 publicerede socialrådgiver Birgitte Schjær Jensen sin Ph.d.-afhandling *inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde – reel inddragelse eller symbolsk retorik?* (Jensen, 2014). Af afhandlingen fremgår det, at der er spændinger mellem begreberne inddragelse og beskyttelse. Disse begreber indgår yderligere i diskussioner og refleksioner om børn og unges aktørstatus. Endvidere fremgår det, at børn gerne vil inddrages i spørgsmål der vedrører deres livssituation, under forudsætning af, at det sker ved brug af en børnevenlig inddragelsespraksis. Ydermere peger afhandlingen samlet på, at udsatte børn og unge beskriver de sociale myndigheders inddragelsespraksisser som problematiske og vanskelige at håndtere. Dette medfører, at mange børn oplever, at de reelt ikke er blevet inddraget, men at de føler sig symbolsk inddraget eller ikke inddraget (Jensen, 2014). Endvidere udkom der i 2017 en rapport fra Børns Vilkår om børns *ret til inddragelse*. Denne rapport oplyser om vigtigheden af, at inddrage børn i deres eget sagsforløb, så de opnår aktørstatus, samt hvordan den manglende inddragelse påvirker børnene (Børns Vilkår, 2017).

Trods den ændrede diskurs på børnesynet gennem de sidste årtier, samt lovgivningens krav til at inddrage børn, viser undersøgelserne at der er en divergens mellem disse og nyere forskning, hvilket leder frem til nedenstående problemformulering.

2.4 Problemformulering

Hvorfor er der ikke en konsekvent inddragelse af børn i det sociale arbejde på trods af, at lovgivningen angiver, at børn skal inddrages i egen sag?

Det fremgår af ovenstående afsnit at socialrådgivere ikke inddrager børn tilstrækkeligt, til trods for at det er et lovkrav, hvilket anses som en problematik. Det kan undre hvorfor socialrådgiverne ikke konsekvent inddrager udsatte børn. Dette leder frem til følgende underspørgsmål:

Hvilke politiske, juridiske, organisatoriske og sociale rammer er der for socialrådgivernes arbejde med inddragelse af børn?

Hvordan kan der i fremtiden sikres en bedre inddragelse af børn i sagsbehandlingen, således at børnene høres?

2.5 Afgrænsning

Dette afsnit skildrer projektets til- og fravalg i forhold til problemstillingen og hvilke overvejelser der er blevet gjort omkring valgene.

Projektets undersøgelsesfelt er på børneområdet, med fokus på inddragelsesdelen af barnets perspektiv i egen sag. Projektet er ikke afgrænset i forhold til hvilke sager børnene har været en del af. Projektet tager udgangspunkt i børn og unge i alderen 0-18 år. I projektet defineres denne aldersgruppe som børn. Ligeledes omtales børn og ungeområderne i landets kommuner som børneområdet. Projektets selvstændige empiriske undersøgelse er afgrænset til følgende informanter: to socialrådgivere, en voksen der som barn havde en sag ved en familieafdeling og en specialkonsulent fra Børns Vilkår.

2.6 Begrebsafklaring

Dette begrebsafsnit er skrevet for sikre en ens forståelse af begreberne i projektet, således at forskellige tolkninger og forvekslinger undgås.

2.6.1 Inddragelse

Inddragelse indgår som et nøgleord i problemformuleringen, og spiller en central rolle for projektet. For at kunne skabe en helhedsorienteret tilgang i arbejdet med børn, er inddragelsen af både børn, familie og netværk en vigtig faktor (Vidensportalen, u.å.). Når *inddragelse* nævnes i projektet, refereres der til inddragelsen af barnet i selve sagsbehandlingen, og ikke barnets netværk eller andre fagpersoner der har en relation til barnet.

2.6.2 Barnets perspektiv

Gennem projektet vil begrebet *barnets perspektiv* blive brugt. Det står nævnt i serviceloven § 46, stk. 3 at barnets synspunkter altid skal inddrages. Hvis barnet ikke ønsker at udtale sig, er der også mulighed for at inddrage barnets perspektiv på anden vis, for eksempel gennem indhentelse af udtalelser fra skole eller egen læge (Børns Vilkår, u.å.a.). *Barnets perspektiv* skal gennem projektet forstås som de synspunkter, behov og interesser som barnet selv har under sagsbehandlingen.

2.7 Socialt arbejde og sociale problemer

I det følgende afsnit defineres sociale problemer og det sociale arbejde. Det sociale arbejde og sociale problemer er eksemplificeret og koblet til inddragelsens betydning for sagsbehandlingen på børneområdet.

I alle samfund eksisterer der sociale problemer. Et af de midler der kan afhjælpe sociale problemer, er det sociale arbejde (Meeuwisse & Swärd, 2014). Et socialt problem kan afhænge af flere forskellige faktorer og kan defineres forskelligt, afhængig af menneskets problemforståelse. Mennesket har forskellige syn på hvad et socialt problem er, da dette defineres ud fra historisk tid og forskellige sammenhænge (Meeuwisse & Swärd, 2014). Et socialt problem kan ydermere defineres ud fra samfundets sociale og kulturelle strukturer. Sociale problemer er derved kontekstbestemte, hvorfor det kan være en udfordring, at definere præcist hvad et socialt problem er. I samfundsmæssige sammenhænge defineres et socialt problem som værende noget der opfattes som problematisk og uønsket, fremfor det der opfattes normalt og acceptabelt. Disse normer og

værdier kan dog variere mellem forskellige kulturer og kontekster. Lektor i samfundsvidenskab Peter Bundesen, definerer et socialt problem således: "*Det er en iagttaget, uønsket social (livs)situation, som der er udbredt opfattelse af, at offentlige institutioner har et ansvar for at søge afhjulpet gennem en hjælpeindsats. Denne kan udføres alene eller i samarbejde med andre institutioner*" (Bundesen, 2011, s. 15). Udsathed generelt eller nærmere betegnet udsatte børn, kan opfattes som en uønsket social situation, som der er en udbredt opfattelse af, at offentlige institutioner har et fælles ansvar for at søge afhjulpet gennem en hjælpeindsats. Det er socialrådgiverens ansvar, at finde handlemulighederne og derved løse det sociale problem, enten alene eller i fællesskab med andre institutioner. Udsatte børn der ikke bliver inddraget tilstrækkeligt i egen sag, kan derved defineres som et socialt problem. Den manglende inddragelse og de konsekvenser dette medfører for barnet, kan resultere i sociale problemer.

Der er et utal af problemforståelser omkring hvad et socialt problem er, og der er forskellige årsagsforklaringer på hvorfor og hvordan sociale problemer opstår (Jørgensen, 2016). Et socialt problem, kan med udgangspunkt i Urie Brofenbrenners økologiske udviklingsmodel, funderes på fem forskellige niveauer: *et mikro-sociologisk, et meso-sociologisk, et ekso-sociologisk, et makro-sociologisk- og et kronar-sociologisk niveau* (Andersson, 2014). De analytiske niveauer er implicit tilstede gennem projektet. Med udgangspunkt i *mikrosystemet* kan det anses hvorledes den manglende inddragelse kan resultere i sociale problemer og derved hvordan inddragelsen påvirker barnet og barnets situation. På *mesoniveauet* anses problematikken i form af den manglende inddragelse af udsatte børn. Den manglende inddragelse kan besværliggøre kommunikationen og relationen mellem socialrådgiver og barn, samt socialrådgiverens valg af foranstaltning. Derved kan den manglende inddragelse få konsekvenser for socialrådgiveren og barnet. På *eksoniveauet* kan det ses hvordan eksempelvis daginstitutionens observationsbeskrivelser, kan have en indvirkning på barnets manglende inddragelse, da beskrivelserne kan blive socialrådgiverens måde at anskue barnets perspektiv på. På *makroniveauet* kan den manglende inddragelse af udsatte børn, anses som et socialt problem, da det er et lovkrav at børn skal inddrages. Hvis børn ikke bliver inddraget i deres egen sag ved kommunen, kan det få samfundsøkonomiske konsekvenser. I *kronar-systemet* belyses det, hvordan inddragelsen af børn og børns aktørstatus i samfundet har ændret sig gennem tiden, hvilket er belyst ved den historiske og juridiske gennemgang.

2.7.1 Rammer, dynamik og konfliktmuligheder i relationen mellem socialrådgiver og barn

Det sociale arbejde er præget af de fire fællesmetodiske principper: *helhedssyn, etik, kommunikation og systematisk sagsarbejde*. Principperne anvendes som et styrende redskab, til at udføre god sagsbehandling. Ydermere er der i det sociale arbejde både et børneperspektiv og barnets perspektiv. Barnets perspektiv betyder at socialrådgiveren skal møde barnet med erkendelse og forståelse for, hvordan barnet oplever sin egen situation. Voksne og børn har forskellige opfattelser af virkeligheden og oplevelserne formes individuelt ud fra forskellige forudsætninger, situationer og positioner (Bo & Gehl, 2015). Børneperspektivet er voksenkonstruktioner af et barns situationer, hvor den voksnes egne kulturelle og personlige forudsætninger har betydning for, hvilket perspektiv den voksne vælger. Børneperspektivet kan forstås som en måde hvorpå socialrådgiveren forsøger at forstå og sætte sig ind i de tanker og opfattelser, som et barn har om sit liv (Bo & Gehl, 2015). Barnets perspektiv skal inddrages i alle børnesager, med det formål at finde den løsning der tilstræber barnets bedste. *Barnets bedste* går igen flere gange i den sociale lovgivning. I vejledning nr. 3 til serviceloven, er det beskrevet i forbindelse med serviceloven § 46, stk. 1, at et af de vigtigste principper i FN's konvention om barnets rettigheder, er *barnets bedste*. Det beskrives ydermere, at hensynet til hvad der er til barnets bedste vægter tungere end forældrenes interesser. I artiklen *børns tarv og børns ret* af seniorforsker Tine Egelund beskrives det, at professor i retsvidenskab Trude Haugli kalder barnets bedste for et åbent begreb (Egelund, 2003). Udover betydningen af barnets bedste er socialrådgiveren også en del af det offentlige system, hvori der er udfordringer, muligheder og begrænsninger. Socialrådgivere skal agere efter økonomiske og juridiske forpligtelser, samt agere efter administrative forpligtelser, hvortil disse kan have betydning for inddragelsen (Bo & Gehl, 2015).

Samtaler er blevet en integreret del af det offentliges omsorg for børn. Samtaler med børn, kan skabe nogle etiske og professionelle overvejelser hos socialrådgiveren. Samtalerne kan være en udfordring, da barnet ikke har samme forudsætninger for at overskue kompleksiteten i en sag, som en voksen vil kunne være i stand til. Socialrådgiverens vigtigste rolle er derfor at inddrage barnet, således at barnets perspektiv bliver synligt, samtidig med at socialrådgiveren er opmærksom på, at omstændighederne for samtalen er passende for barnet (Bo & Gehl, 2015). Barnets perspektiv kan være forskelligt fra de voksnes, forældrenes, de nære relationers og de professionelles, hvorfor det er en nødvendighed at inddrage barnets perspektiv, for at arbejde frem mod barnets bedste. Socialrådgiveren besidder en dobbeltrolle, som består af at være vejleder og støtteperson

samtidigt med at besidde en myndighedsrolle. Denne dobbeltrolle kan være svær at navigere i og stiller krav til socialrådgiverens faglighed. Dette kan medføre udfordringer i relationen mellem socialrådgiver og barn, når socialrådgiveren skal inddrage barnet som en aktør. I interaktionen mellem barn og socialrådgiver kan der opstå et synligt og et usynligt magtforhold. Denne interaktion foregår mellem to ikke ligestillede parter, hvorfor der kan opstå et ulige magtforhold. Socialrådgiveren kan ikke ophæve den ulige magtbalance, men kan tydeliggøre sin dobbeltrolle over for både barnet og sig selv og derved bidrage til, at gøre de særlige vilkår for interaktionen med et barn gennemskuelig og derved mindske risikoen for magtmisbrug (Bo & Gehl, 2015). I relationen mellem barn og socialrådgiver kan der yderligere være udfordringer, da socialrådgiveren er pålagt at skulle agere efter juridiske, politiske og organisatoriske rammer der danner grundlag for det sociale arbejdes praksis.

Kapitel 3 Metode

I dette kapitel vil projektets videnskabsteoretiske udgangspunkt blive præsenteret, endvidere vil de metodiske valg og overvejelser, som udgør projektets undersøgelsesramme, blive beskrevet.

3.1 Hermeneutikken

Projektet tager afsæt i den videnskabsteoretiske tilgang, hermeneutikken. Dette ud fra den baggrund, at projektets undersøgelsesområde er afhængigt af undersøgerne. Hermeneutik er læren om fortolkning hvor udgangspunktet er, at der frem for at forklare, må fortolkes. *"Empirien taler ikke for sig selv, den må fortolkes, dvs. placeres og forstås indenfor en given kontekst for at give mening"* (Jørgensen, 2016, s. 224). Den hermeneutiske tilgang anvendes i projektet, da hermeneutikken kommer bag om det sagte og udlægger det tavse. Derved giver hermeneutikken mulighed for, at fortolke på de informationer og data der kommer fra det kvalitative feltarbejde. Selve ordet hermeneutik betyder fortolkningskunst (Jørgensen, 2016), og hermeneutikken er en reaktion mod positivismen og det positivistiske syn på videnskab, samfund og individ. I den hermeneutiske tankegang betragtes individet som intentionelt, hvilket betyder at mennesket retter sin opmærksomhed på noget, og har en bestemt intention med sine handlinger. Hermeneutik er centreret om det kontekstuelle perspektiv, hvor fokuset er på aktørernes intentioner og forståelser, fremfor for de konkrete begivenheder og fænomener. Hermeneutikken ønsker at forstå, hvordan individer opfatter bestemte begivenheder og fænomener ud fra et perspektiv, der er forankret i det konkrete sted og den konkrete tid. Dette kan eksempelvis være socialrådgiverens opfattelse af hvornår og hvordan et barn skal inddrages, samt opfattelsen af at anse barnet som værende objekt eller subjekt. Hermeneutikken undersøger det enkelte menneskes forståelse og oplevelser af bestemte handlinger og begivenheder. Derfor vil problemstillingen blive belyst gennem materiale, der skaber adgang til det enkelte individs tanker, forståelser og betydningstillæggelser i både nutiden og fortiden (Egholm, 2014).

I hermeneutikken er genstandsfeltet individet, dets kultur og erkendelse. Mennesket anses som et tænkende, villende og handlende subjekt, og derfor kan menneskets handlinger ikke forklares kausalt, men må forstås og fortolkes på baggrund af, hvordan mennesket opfatter sig selv og sin situation. Hermeneutikkens genstandsfelt anser vigtigheden af, at socialrådgiveren inddrager alle børn som værende subjekter og som mennesker med egne meninger og holdninger (Egholm, 2014).

Ydermere er udgangspunktet, at ingen mennesker gør noget uden forudsætninger. Dette betyder, at der i undersøgelser og tolkninger altid vil være forståelser, forventninger, fordomme og vurderinger til stede. Derfor er det vigtigt, at være bevidst om sine forforståelser og kunne redegøre for dem, for derved at kunne arbejde konstruktivt med empirien og teorien. I projektet vil begrebet forståelseshorisont blive inddraget. Forståelseshorisont er et synsfelt, der omfatter alt det, som kan forstås og ses i en bestemt synsvinkel. Forståelseshorisonten er individuel, men kobler det enkelte individ med andre, og når individers forståelseshorisont lapper over hinanden, skabes der en horisontsammensmeltning. Det er i denne sammensmeltning der sker en forståelse. Denne forståelse skabes, fordi mennesker tvinges til at revidere deres forståelse af eksempelvis sociale problemer (Jørgensen, 2016). Der vil i interaktionen mellem et barn og en socialrådgiver kunne opnås en horisontsammensmeltning, da socialrådgiveren ved brug af inddragelse og kommunikation, vil kunne opnå en større forståelse for barnets situation gennem inddragelse af barnets perspektiv. Denne forståelseshorisont og horisontsammensmeltning undersøges gennem projektets tre kvalitative interviews. For at kunne arbejde med de kvalitative interviews, skal der fortolkes på de data og informationer, der gives fra informanterne. Hermeneutikken forsøger at forstå dele af helheden. Den hermeneutiske spiral vil blive anvendt til at fortolke helheden. Fortolkningen på helheden medfører, at der konstant er en analyseproces i gang. Spiralen skaber en vekselvirkende tolkningsproces, hvor dele af helheden forstås ved, at anskue helheden og derved opnår helheden mening gennem delene (Jørgensen, 2016). Den hermeneutiske spiral vil som metodisk arbejdsredskab komme til udtryk ved, at der i projektet vil foregå en vekselvirkning mellem teori, metode samt information fra informanterne og derved vil den hermeneutiske spiral blive anvendt til at udarbejde projektet. I projektet vil der fortolkes på de subjektive meninger og derved skabes et dybere meningsindhold (Egholm, 2014).

3.2 Kvalitativ metode

I projektet foretages der kvalitativt feltarbejde. I det kvalitative feltarbejde sker der en direkte interaktion mellem informant og interviewer. Dette står i modsætning til den kvantitative metode, hvor der er større distance mellem respondent og forsker. Respondenterne opfattes, modsat informanterne, som objekter og der er ikke direkte kontakt imellem parterne (Thagaard, 2017). Den kvalitative forskning er valgt fremfor den kvantitative, da det ønskes at få indsigt i subjektive holdninger og oplevelser.

To centrale aspekter i den kvalitative forskning er systematik og indlevelse. Indlevelsen er vigtigt for forståelsen, da det er vigtigt at interviewer sætter sig ind i informanternes situation og derved får en forståelse af informantens reaktioner og virkelighed. Systematikken relateres til hvordan interviewer forholder sig til forskellige fremgangsmåder i forskningsprocessen, altså måden hvorpå forskeren forholder sig til dataindsamling og analyse af den indsamlede data. Den kvalitative metode er valgt for at opnå en forståelse af sociale fænomener. Metoden er velegnet til at forske i tematikker, hvor der ikke i forvejen foreligger omfattende forskning. Den kvalitative metode giver indsigt i og forståelser for andre menneskers liv. Den kvalitative tilgang kan kombineres med fortolkende teori, såsom fænomenologien, den symbolske interaktionisme og hermeneutikken. Det videnskabsteoretiske grundlag i projektet er, som beskrevet i ovenstående afsnit, hermeneutikken. Den videnskabsteoretiske fortolkningsramme udgør forståelsen som forskeren opnår i forskningsprocessen, og derved er hermeneutikken anvendelig i forhold til den kvalitative forskning, da fortolkning kan anvendes inden for den kvalitative forskning (Thagaard, 2017). Dataindsamlingen i den kvalitative metode kan eksempelvis være interview og observation. Observation kan være relevant at benytte, til at skaffe adgang til informationer om menneskers adfærd og samspil i interaktioner. Interviewundersøgelser kan bidrage til, at skaffe informationer om menneskers selvforståelser, synspunkter og oplevelser. Fælles for den kvalitative metode er, at de data der kommer fra interviewene og som analyseres på, foreligger i tekstform (Thagaard, 2017). I projektet benyttes der interview som dataindsamlingsform, da projektet har fokus på informanternes synspunkter og egne oplevelser. Formålet med at afholde interviews er, at indsamle omfattende og fyldige informationer om hvordan andre mennesker oplever deres livssituation. Interview giver data om, hvordan informanten forstår begivenheder og erfaringer fra sit eget liv. Derved opnås der, ved afholdelse af interviews, indsigt og viden om, hvordan enkeltpersoner oplever og reflekterer over deres erfaringer. Undersøgelsen giver et nuanceret billede på den empiri der allerede er på området.

Projektets problemformulering vil blandt andet blive belyst gennem de tre interviews af henholdsvis to socialrådgivere, Børns Vilkår samt en voksen, der som barn, oplevede ikke at blive inddraget i kommunens sagsbehandling. Disse interviews vil belyse problemstillingen ud fra informanternes egne oplevelser, erfaringer og refleksioner omkring inddragelse. Der er reflekteret over repræsentativiteten, da der er afholdt tre interviews, hvori det er subjektive holdninger der beskrives. I projektet opfattes interviewer som en neutral formidler af informantens informationer

(Thagaard, 2017). Der opnås en indsigt i informanternes egne erfaringer med inddragelse i børnesager, samtidig med at der er en bevidsthed om, at der ikke kan siges noget generelt ud fra interviewene.

3.3 Deduktiv metode

Projektet tager udgangspunkt i den deduktive tilgang, da der forinden undersøgelsen er blevet gjort tanker om valg af teori. Denne teori danner grundlag for de kvalitative interviews, hvorfor interviewene analyseres og fortolkes (Thagaard, 2017). Udover den deduktive tilgang findes der den induktive tilgang, som på baggrund af den indsamlede data, udvikler teorien. Som en tredje tilgang findes abduktion. Den abduktive tilgang befinder sig i positionen mellem den induktive og deduktive tilgang. I abduktion er der gensidig afhængighed mellem teori og data, da forforståelserne er i spil både før, under og efter undersøgelsen. Projektet vil tage udgangspunkt i den deduktive tilgang, men supplerende til denne tilgang, vil der benyttes elementer fra den abduktive tilgang. Den deduktive tilgang harmonerer med den hermeneutiske tilgang, da disse begge tager udgangspunkt i overvejelser der er blevet gjort forinden at undersøgelsen finder sted (Thagaard, 2017). De kvalitative interviews vil blive afholdt på baggrund af udvalgt teori, da det ønskes at afprøve teorier gennem de samlede data. Det ønskes at få en forståelse af, om Michael Lipskys og Pierre Bourdieus teorier kan genkendes i udførelsen af det sociale arbejde i praksis. Kvalitative undersøgelser benytter sig traditionelt set af en induktiv metodisk tilgang, da det teoretiske som oftest udvikles på baggrund af analysedelen. Den kvalitative tilgang kan også være deduktiv, hvilket benyttes i projektet (Thagaard, 2017). Dette er valgt da projektet tager afsæt i en hypotese om, at socialrådgiverne oplever udfordringer i sit arbejde med at inddrage udsatte børn og derved anvender forskellige afværgemekanismer i sit arbejde.

3.4 Selvstændig empirisk undersøgelse

Projektet tager afsæt i en serie af kilder i form af teori, allerede eksisterende empiri og en selvstændig empirisk undersøgelse. Ved at anvende disse kilder til besvarelse af problemstillingen benyttes triangulering, hvilket styrker validiteten af projektet. I socialrådgiveruddannelsens bekendtgørelse vægtes færdigheden af at kunne lave en selvstændig undersøgelse, hvorfor denne er styrende for udarbejdelsen af projektet (Retsinformation, u.å.a). Den selvstændige undersøgelse bygger på en praksisnær problemstilling, nemlig den manglende inddragelse i sagsbehandling på

børneområdet. Endvidere bliver projektet belyst ved anvendelse af forsknings- og udviklingsbaseret viden, teorier og metoder inden for det valgte område (Retsinformation, u.å.b). Der findes forskellige former for interviews: *det begrænsede strukturerede, det temmelig strukturerede og det delvist strukturerede interview*. Det begrænsede strukturerede interview er kendetegnet ved, at der på forhånd er fastlagt temaer. Interviewet fungerer som en samtale, og personen der laver interviewet, stiller spørgsmål til de temaer, som informanten bringer op undervejs i samtalen. I det temmelig strukturerede interview er tema og spørgsmål fastlagt på forhånd. Dette gælder også for rækkefølgen af de spørgsmål som informanten bliver stillet. Denne form for interview vil kunne give mulighed for at lave en direkte sammenligning af interviews. Da der i dette projekt ikke ønskes at laves en direkte sammenligning af interviews er denne form ikke valgt. Yderligere giver interviewformen ikke mulighed for, at informanten kan komme ind på andre relevante temaer, som interviewerens ikke har overvejet. Det delvist strukturerede interview kan ses som en blanding af de to ovennævnte interviewformer. Det delvist strukturerede interview er valgt af den grund, at det giver informanten mulighed for at komme ind på nye temaer som der ikke før har været overvejet (Thagaard, 2017).

Forinden at de tre interviews er blevet afholdt, er der udarbejdet interviewguides med spørgsmål (bilag 1, 2 & 3). En måde hvorpå reliabiliteten højnes for den indsamlede data, er ved at træne interviewerens, referenten og ordstyren til at afholde interviewet. Denne træning er udført i form af testinterviews inden de reelle interviews er afholdt (Østergaard, 2016). Der er blevet afholdt testinterview med en testperson i forbindelse med interviewet af en voksen der har haft en sag i en familieafdeling som barn. Endvidere er interviewguiden testet på to tilsvarende interviewpersoner, en socialrådgiver i en familieafdeling og en socialrådgiverstuderende der har været i praktik i en familieafdeling. Interviewguiden til det telefoniske interview er blevet testet internt i projektgruppen forinden afholdelse. Testinterviewene er blevet afholdt for at undersøge varigheden og kvaliteten af interviewene og derved øge validiteten af den empiriske undersøgelse. Yderligere er ordstyren, interviewerens og referenten bedre rustet til at afholde et interview (Thagaard, 2017). Efterfølgende er der blevet lavet en prioritering af spørgsmålene, således at de rette spørgsmål bliver en del af interviewet. Inden testinterviewet blev afholdt var det planlagt, at interviewet skulle være et temmelig struktureret interview, for at sikre at de ønskede spørgsmål blev besvaret kronologisk og grundigt. Under testinterviewet blev det tydeligt, at den delvist strukturerede tilgang ville passe bedre, da denne tilgang giver mulighed for at få uddybet spørgsmålene og derved gå

bagom den kronologiske interviewguide. Derved opnås det, at få en bedre dialog med informanterne, således at deres synspunkter bliver mere tydelige i interviewet, samtidig med at de valgte temaer bliver belyst. Forinden interviewstart er samarbejdsaftalen, som fremgår i bilag 11, gennemgået med informanterne skriftligt og mundtligt. De tre interviews kan være påvirket af bias, da nogle af interviewspørgsmålene kan være præget af interviewerens egne holdninger og eventuelle forudindtagethed. Intervieweren kan have præget informantens svar grundet sin bias (Dansk Folkeoplysnings Samråd, u.å.), hvilket kan have påvirket resultatet af interviewene. Eksempelvis bliver C spurgt, *"(...) et eller andet sted, så har du lidt en manglende tiltro til hele systemet nu, fordi du måske ikke blev inddraget som barn eller i hvert fald lyder det til, at du har oplevet nogle svigt i forhold til kommunen"* (bilag 5, s. 26). Den måde hvorpå spørgsmålet er stillet påvirker informantens måde at svare på, da spørgsmålstypen ikke er neutral, hvilket kan påvirke validiteten af projektet. Dette tages der forbehold for under udarbejdelsen af analysen.

3.4.1 Begrundelse for valg af interviews

Projektet tager udgangspunkt i en selvstændig empirisk kvalitativ undersøgelse i form af interviews med to socialrådgivere i en familieafdeling, en specialkonsulent fra Børns Vilkår og en voksen der har haft en sag i en familieafdeling som barn. Det er ønsket at lave denne undersøgelse og indhente andre perspektiver, da projektet laves på baggrund af den problembaserede læringsmetode. Metodevalget og tilgangen til udarbejdelse af undersøgelsen er blevet inspireret af Triple Helix modellen (Reglab, 2012). Ved brug af tankegangen bag Triple Helix modellen, sikres projektets validitet yderligere, da problemstillingen bliver belyst fra flere forskellige perspektiver som det illustreres i figur 1. Trianguleringen sikrer et nuanceret perspektiv på inddragelse af udsatte børn i det sociale arbejde, da forskellige typer af perspektiver i samspil benyttes.

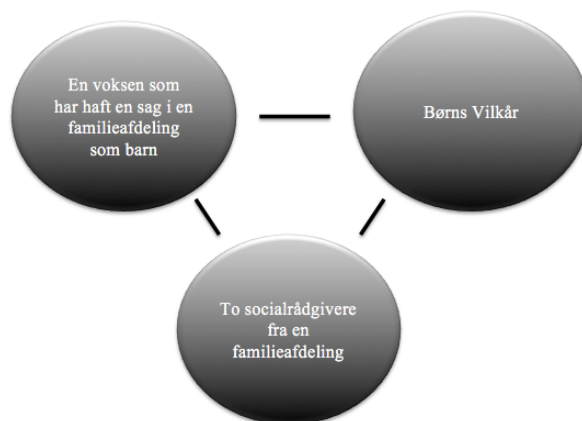

Fig. 1: Illustrerende model ud fra Triple Helix princippet.

3.4.1.1 Interview af socialrådgivere fra en familieafdeling

Et gruppeinterview er valgt som kvalitativ metode hvor to socialrådgivere fra en familiegruppe interviewes i fællesskab. Dette er valgt, da der ønskes en dialog mellem de to socialrådgivere med særligt fokus på, hvordan inddragelse og barnets bedste praktiseres i deres daglige arbejde. Ved afholdelse af gruppeinterviewet ønskes det at socialrådgiverne kan supplere hinanden, således at erfaringer fra praksis bliver belyst (Thagaard, 2017).

3.4.1.2 Interview af specialkonsulent fra Børns Vilkår

Børns Vilkår er blevet kontaktet med forespørgsel om et telefonisk interview, hvilket de har indvilget i. Forinden det telefoniske interview har specialkonsulenten, som skulle deltage i interviewet, fået udleveret interviewguiden. Dette har muligvis kunne påvirke hendes svar, hvorfor validiteten af svarene kan være påvirket. I forbindelse med interviewet har specialkonsulenten haft et ønske om at blive anonymiseret. Dette er der taget hensyn til, da mulige misforståelser af det sagte under interviewet, kan have betydning for specialkonsulentens arbejde hos Børns Vilkår. Ved at imødekomme hendes ønske om at være anonym, er der mulighed for at hun taler uden forbehold. Børns Vilkårs perspektiv er ønsket, da organisationen forsøger at sikre børns ret til inddragelse. Børns Vilkår har lavet en publikation omkring inddragelse, hvorfor det vil være oplagt at kunne stille supplerende spørgsmål til denne. Det delvist strukturerede interview bidrager til at få Børns Vilkårs perspektiv på temaerne: inddragelse af barnet i egen sag og barnets bedste. Yderligere er der, ved brug af denne tilgang, åbenhed for at Børns Vilkår giver nogle andre perspektiver i det telefoniske interview som ikke var påtænkt forinden interviewet, og som derved kan supplere undersøgelsen.

3.4.1.3 Interview af en voksen der som barn havde et sagsforløb i en familieafdeling

Det delvist strukturerede interview benyttes, da det ønskes at høre om informantens egne erfaringer og oplevelser omkring inddragelse i sin egen sag. Dette medfører en række etiske overvejelser, hvorfor det er valgt at interviewe en informant der er over 18 år, da denne er myndig. Temaerne i interviewet vil primært være inddragelse, og hvordan informanten oplevede sagsgangen. Endvidere sikrer åbenheden i denne tilgang, at barnet, som nu er blevet voksen, kan fortælle om de oplevelser og erfaringer, som denne synes er relevant for projektets problemstilling.

3.5 Etiske overvejelser i forhold til det kvalitative interview

I forbindelse med afholdelsen af de tre interviews kan der opstå en række etiske overvejelser. Under interviewet skal interviewerens respektere informantens grænser, sådan at informanten kun siger det ønskede. Endvidere skal interviewerens spørgsmål ikke være for personlige, således at informanten kommer til at svare på spørgsmål, som denne vil fortryde. Yderligere skal interviewerens forholde sig neutralt til de informationer, der kommer under interviewet. Forinden afholdelse af interviewene reflekteres der over etiske overvejelser, således at disse er opmærksomhedspunkter under interviewet. Interaktionen mellem interviewer og informant er vigtig. Derfor er der taget stilling til hvordan interviewene afholdes, da en god interaktion skaber en større åbenhed hos informanterne (Thagaard, 2017). Inden interviewene blev informanterne oplyst om interviewet og projektets hovedformål, således at informanterne har kendskab til formålet med interviewet. Ligeledes er informanterne qua en samarbejdsaftale (bilag 11) informeret om, at de kan trække sig fra undersøgelsen, såfremt de ønsker det.

I forhold til den hermeneutiske spiral vil der tolkes på empirien fra interviewene både under og efter afholdelse. Både under, ved afholdelse af interviewet og efter interviewet er det nødvendigt, at forholde sig fortroligt til informanten og dennes informationer. Projektet udarbejdes af privatpersoner, og er derfor ikke underlagt forvaltningsloven § 27 om tavshedspligt for personer der har virke inden for offentlig forvaltning. Et grundprincip for en etisk forsvarlig forskningspraksis er kravet om fortrolighed (Thagaard, 2017). Princippet om fortrolighed lyder, at personer som gøres til genstand indenfor forskningen, har krav på, at alle informationer behandles fortroligt. Derfor er informanterne anonyme, hvorfor der ikke vil blive videregivet personlige oplysninger om disse. Såfremt fortrolige oplysninger bliver videregivet, kan privatpersoner straffes jf. straffeloven § 264 d. Dette betyder, at materialet ikke videregives eller at andre ikke får indblik i materialet, uden at det er anonymiseret. Dette er med til at skabe en god interaktion imellem interviewer og informant, da informanten har tillid til at materialet bliver behandlet anonymt. En måde at sikre denne tillid, er ved at alle parter har underskrevet en samarbejdsaftale (bilag 11), hvori der er en fortrolighedserklæring omkring håndtering af empirien, således fremgår der en bindende fortrolighed i samarbejdet mellem informant og interviewer. Ligeledes ønskes det, at samarbejdsaftalen er med til at sikre, at informanterne har kunne udtrykke hvad de ønsker, uden at skulle være bange for at nogle af oplysningerne kommer videre. Dermed forstået at empirien kommer så tæt på virkeligheden som muligt, fordi informanterne har tillid til at deres oplysninger bliver formidlet fortroligt. I projektet er informanterne ligeledes blevet anonymiseret.

3.6 Databearbejdning

Dette afsnit beskriver de interviewguides som fremgår i bilag 1, 2 og 3. Endvidere er der en beskrivelse af hvordan transskriberingen af interviewene er udarbejdet. Sidst belyses analysestrategien, herunder forgreningsmodellen (se figur 2) som visualiserer de tematikker der analyseres og diskuteres i projektet.

3.6.1 Interviewguide

I de tre kvalitative interviews er der opsat en interviewguide for hvert enkelt interview, som styrer rækkefølgen af de forskellige temaer der vil blive taget op. Som opbygning i alle tre interviews er forgreningsmodellen brugt. Hovedtemaet for alle tre interviews er inddragelse og herunder er der en række deltemaer, som bliver belyst ved spørgsmål inden for temaet (Thagaard, 2017). Interviewguiden er yderligere blevet udarbejdet, for at sikre en høj grad af reliabilitet i interviewene. Interviewguidesene medvirker til at øge kvaliteten af interviewene, da guiden skaber overblik, standardisering samt systematik over spørgsmål og tematikker. Interviewguiden giver derved mulighed for, at uanset interviewer, så vil spørgsmålene fra interviewguiden blive stillet til informanterne. Interviewguiden har i et dramaturgisk aspekt til formål, at opsætte en rækkefølge af temaer, hvorved der i interviewene planlægges et emotionelt niveau. Ved at starte ud med spørgsmål som ikke er emotionelt ladede, får informanterne mulighed for først at føle sig trygge i interviewet. Efterfølgende vil det være nemmere, at komme ind på mere emotionelt ladede emner og i eksempelvis interviewet med de to socialrådgivere, vil der være mulighed for at der opstår uenighed om et specifikt emne (Thagaard, 2017). Som eksempel på neutrale spørgsmål i starten af interviewene, kan det være hvilken kommune socialrådgiverne arbejder i eller at det barn, som nu er voksent, skal fortælle lidt om sig selv. Afslutningsvist nedtones det emotionelle niveau ved at stille spørgsmål, som skal være ligetil at svare på. Interviewene er delt systematisk op i et talsystem, således at når et specifikt spørgsmål til informanten nævnes i analysen, så vil det være nemt at kunne finde frem til hvad det refereres til. Deltemaerne har hvert et tal, efterfølgende har spørgsmålene inden for hvert deltema et tal, og underspørgsmålene til spørgsmålene har også tal som det ses i bilag 1, 2 og 3.

3.6.2 Transskribering

De tre kvalitative interviews optages, hvorefter de udskrives fuldt ud, således at alt information kommer til udtryk skriftligt. Det er dog valgt, at fyldord som øh undlades, hvis det ikke har en betydning for sammenhængen. Hvis en sætning ikke er blevet færdiggjort eller der er en lang tænkepause er det markeret med tre punktummer. De anerkendende *ja* er primært blevet udelukket fra transskriberingen, så det kun er de anerkendende *ja* der har haft en betydning for samtalen, som er blevet indskrevet. Under interviewene er der, foruden informanterne, en ordstyrer, referent og en interviewer til stede (Thagaard, 2017). Ordstyren vil styre interviewene, interviewer vil stille spørgsmålene til informanterne og referenten vil stille supplerende spørgsmål og tage noter. Informanterne vil ydermere få tildelt et bogstav, som vil præsentere dem gennem projektet. I interviewet med de to socialrådgivere vil den yngste socialrådgiver blive beskrevet som A, og den ældste som B. Den voksne, som havde en børnesag, vil blive omtalt som C. Når der henvises til interviewet med Børns Vilkår gennem projektet, vil informanten blive præsenteret som specialkonsulent fra Børns Vilkår. Specialkonsulenten vil i transskriberingen og under analysestrategien (bilag 9), fremgå som D. Ved at informanterne tildeles bogstaver sikres der yderligere en anonymisering af informanterne, da der derved ikke fremgår personfølsomme oplysninger. Den primære interviewer fremgår i transskriberingerne som I, hvor den sekundære interviewer fremgår som S.

3.6.3 Analysestrategi

Det ønskes at benytte meningsfortolkning som analysestrategi (Kvale & Brinkmann, 2015), da der fortolkes ud over det direkte sagte. Strategien vil benyttes i interviewene, hvor det ønskes at fortolke på empirien fra informanterne. Yderligere anvendes meningsfortolkning, da denne harmonerer med hermeneutikken. Der vil anvendes teorier og eksisterende empiri, for at kunne sætte projektets selvstændige empiri i en forståelsesramme og derved opnå en dybere forståelse af empirien. Ved brug af meningsfortolkning vil der læses mellem linjerne, og derved vil der opstå flere informationer end der er givet fra informanten. Meningsfortolkning fokuserer på hovedtræk i den indhentede empiri, da der tages udgangspunkt i centrale betydningsstrukturer i interviewet (Kvale & Brinkmann, 2015). Forud for benyttelsen af meningsfortolkning ønskes det at bruge kodning, kategorisering og tematisering (Kvale & Brinkmann, 2015). De tre transskriptioner er systematisk blevet gennemgået i kodningsprocessen, således at der er en fælles forståelse for hvad den sagte empiri handler om. Kodningsprocessen er en interaktion mellem forskerens forforståelse

og tendenser i datamaterialet (Thagaard, 2017), det vil sige at der findes tendenser i transskriptionerne som tolkes på. Dernæst kommer kategoriseringen som er hovedtræk fra kodningsprocessen. Kategoriseringen er mønstre og centrale temaer der gør sig gældende ud fra den kodning der har fundet sted. Sidst kommer tematiseringen, som er de mønstre der er gennemgående i kategoriseringen. De gennemgående mønstre fra kategoriseringen bliver inddelt i temaer som bliver styrende for projektet (Thagaard, 2017). Denne proces anvendes som en form for tragtmødel som det fremgår i bilag 7, 8 og 9, da de væsentligste temaer der omhandler inddragelse er blevet valgt, og andet unødvendigt materiale er blevet valgt fra. Ved brug af denne analysestrategi vides det, hvilke temaer der har været styrende i de tre interviews og dermed, hvilke der skal bruges i projektet. Kodning, kategoriseringen og tematiseringen ligger sig op af forgreningsmodellen (se figur 2). I interviewguidesene er der beskrevet nogle deltemaer, som er valgt forud for afholdelsen af de enkelte interviews. Efter at interviewene er blevet afholdt og analysestrategien er blevet anvendt, fremgår der nogle lignende og andre centrale temaer, som benyttes i analysen. De valgte temaer fra de tre interviews, vil blive beskrevet gennem analysen. Inddragelse er hovedtemaet og herunder er der deltemaerne: *relation og samspil*, *barnets alder og modenhed*, *sagsbehandling i børnesager* samt *barnets bedste*. Barnets bedste vil ikke som de andre deltemaer have en overskrift i analysen, da temaet er et fast element i hele projektet, fordi de resterende deltemaer har en indvirkning på barnets bedste. Som en visualisering af forgreningsmodellen, ses der her en model med de udvalgte temaer som benyttes i projektets analyse, diskussion og refleksion.

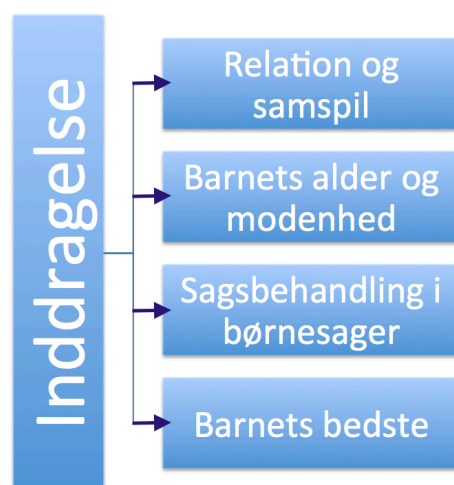

Fig. 2: Illustration af forgreningsmodel.

Kapitel 4 Teori

I dette kapitel gennemgås de to primære teorier i projektet. Der vil i analysen blive inddraget anden relevant teori undervejs, som vil være med til at underbygge de to teorier af Pierre Bourdieu og Michael Lipsky. For at kunne besvare projektets problemformulering fyldestgørende, er Bourdieus sociologiske teorier om kapitaler, habitus, felt og doxa samt Lipskys teorier om afværgemekanismer relevante at benytte. Disse er velegnede til at analysere socialrådgiverens arbejde og inddragelsen af udsatte børn i sagsbehandlingen. De to teorier er valgt som teoretisk fundament for projektets problemstilling, da de supplerer hinanden og afspejler det sociale arbejde på forskellige niveauer. Bourdieu belyser den manglende inddragelse på *mikro- meso, ekso- og makroniveau*, og Lipsky belyser socialrådgiverens sagsbehandling og handlingsstrategier i forhold til inddragelse på et mesoniveau. De forskellige perspektiver og analytiske niveauer, som teorierne anvendes på, bidrager til at projektet bliver belyst fra flere vinkler som tager afsæt i figur 1.

4.1 Pierre Bourdieu

4.1.1 Kulturel-, økonomisk- og social kapital

Den franske sociolog Pierre Bourdieu har udformet en teori om den sociale praksis. Bourdieus teori begår sig på, at se den sociale baggrunds betydning for ulighed, både ud fra et samfundsniveau og et individniveau (Olesen, 2010).

Teorien forsøger at finde en forståelse og forklaring på menneskets adfærd. Bourdieu anvender begrebet kapital, og opererer primært med tre forskellige typer: *kulturel-, økonomisk- og social kapital* (Järvinen, 2013). *Den kulturelle kapital* betegner de uddannelsesmæssige og kulturelle ressourcer og færdigheder som det enkelte individ har. *Den økonomiske kapital* indebærer de økonomiske midler og materielle ressourcer og *den sociale kapital* omhandler de ressourcer, det enkelte individ har i en specifik gruppe eller netværk (Nielsen, 2015). Det væsentligste for Bourdieus teori er samfundets strukturering ved konfliktfyldte relationer imellem forskellige individer i samfundet. Begreber som barnets bedste og barnets perspektiv kan skabe konfliktfyldte relationer imellem forskellige individer i samfundet, da disse kan opfattes forskelligt (Olesen, 2010).

4.1.2 Subjekt & Objekt

Endvidere arbejder Bourdieu med mennesket som et *subjektivt* eller et *objektivt* væsen. Bourdieu sammensætter begreberne subjektiv og objektiv, med begreberne kapital, habitus og felt. Hans objektive syn på individet, anses som noget der skal udvikles gennem ydre påvirkninger og kontrolleres. Hans subjektive syn på individet er, at han anser individet for at have egne indre tanker og oplevelser, såsom følelser, holdninger og tanker. En socialrådgiver kan både anse barnet som et subjektivt eller objektivt væsen. Et barn der opfattes objektivt er et sårbart individ, hvor retssikkerhed og organisatoriske rammer gør, at barnet opfattes som objekt og derved ikke som værende i stand til at være aktør i eget liv. Et barn der opfattes som subjektivt, kan forstås som et barn der er aktør i eget liv og som har egne holdninger og meninger (Olesen, 2010).

Alt efter hvordan et menneske opfatter verden, så har mennesket forskellige fortolkninger af denne. Disse fortolkninger kommer ud fra vores personlige og individuelle synspunkter, og derved menes der, at individet har en mulighed og en ret til at udvikle sig.

4.1.3 Habitus

Ydermere opererer Bourdieu med habitusbegrebet. *Habitus* kan anses som en legemliggørelse af forskellige kapitalformer. Selve habitusteorien er en socialiseringsteori. Teorien indebærer, at barnet allerede tidligt i livet får nogle fundamentale evner til at begå sig og opfatte verden, på baggrund af kapitalerne. Socialisering er et vigtigt element i et barns opvækst. Socialiseringen kan påvirkes hvis barnet ikke har de samme gængse muligheder for trivsel og udvikling, eksempelvis grundet omsorgssvigt og mistrivsel. Habitus betegnes som menneskets ”bagage” og er et produkt af den historie og de erfaringer, mennesket har på baggrund af de sociale sammenhænge mennesket er vokset op under. Menneskets habitus danner grundlag for mange af de vaner og handlingsmønstre der ubevidst bliver en del af mennesket. Den habitus mennesker opnår på baggrund af kvaliteten af de kapitaler de har oplevet i deres liv, er styrende for hvordan menneskets liv udformer sig. Derved understreger habitusteorien vigtigheden af, at barnets bedste varetages, så flest børn har den bedste habitus med sig ind i voksenlivet (Järvinen, 2013).

4.1.4 Felt

Bourdieu operer også med begrebet *felt*. Feltet kan være forskellige universer, agendaer og arenaer. Felterne er en måde hvorpå samfundet er delt op, for eksempel kan dette være religion, videnskab

eller økonomi. Når socialrådgiveren befinder sig til en børnesamtale, opstår der et felt, hvori der kan udspille sig konflikter imellem barnet og socialrådgiveren. I feltet kan der også opstå konflikter med andre inddragede aktører, eksempelvis barnets forældre eller andre fagpersoner som er i relation til barnet (Olesen, 2010).

4.1.5 Doxa

Bourdieu's begreb *doxa* henviser til det der tages for givet i et felt. Doxa er det selvindlysende, det uudtalte, det som ikke er formuleret, det som blot er der og som gør det hele meningsfyldt. Det er de grundlæggende elementer imellem aktørerne i et felt og anses som det "rigtige" og det "forkerte" eller det "sande" og "usande". I det sociale arbejde omkring udsatte børn kan doxa være, at socialrådgiveren altid skal gøre sit ypperste for at sikre barnets bedste, da det at sikre barnets bedste, gør hele den sociale indsats omkring et barn meningsfyldt. Doxa er derfor den grundlæggende sandhed, som den sociale orden i et felt bygger på. Doxa er resultatet af et magtspil om hvad sandheden i et givent felt er, og derved er doxa ikke en neutral sandhed. Doxa styrer således de positionsmuligheder en aktør har, de beslutninger de kan træffe, de meninger de har og den måde de kan tænke om sig selv og andre på. Derved giver doxa, socialrådgiveren muligheder og begrænsninger for succes i sit felt, altså i arbejdet med socialt udsatte børn (Järvinen, 2013).

4.1.6 Kritik af Pierre Bourdieus teori

Bourdieu har fokus på det strukturelle og konstruktivistiske. Han kritiseres for at have et for stort fokus på strukturer i samfundet. Ydermere kritiseres han for kun at se hvordan strukturer påvirker aktørers handlinger og ikke hvordan aktørers handlinger påvirker strukturer. Dette betyder, at teorien belyser hvordan socialrådgiveren påvirker barnet, men ikke hvordan barnet påvirker socialrådgiveren. Bourdieus teori har et fokus på magt og reproduktion og mindre fokus på modmagt og forandring i praksis. Trods kritikken af Bourdieus teori er teorien valgt som styrende teori i projektet. Teorien er valgt, da hans fokus på strukturer og magt har en betydning for hvordan socialrådgiveren arbejder med at inddrage udsatte børn (Järvinen, 2013).

4.2 Michael Lipsky

4.2.1 Markarbejderens afværgemekanismer

Den amerikanske professor Michael Lipsky definerer markarbejderne (socialrådgiveren) som offentligt ansatte personer, som i deres daglige arbejde er i interaktion med borgere. Ydermere beskriver han, at socialrådgiveren har en skønsmæssig frihed i sit daglige arbejde. Socialrådgiveren har indflydelse på barnets liv, da de skønsmæssige beslutninger der bliver taget i forbindelse med sagsbehandlingen vil komme til, at påvirke det individ som er en del af sagen. Markarbejderen har en væsentlig betydning i opfyldelsen af de politiske målsætninger. Hvis ikke de mange offentligt ansatte socialrådgivere har viljen til at arbejde effektivt, vil det i sidste ende kunne blive dyrere, at skulle opfylde de politiske mål. Lipsky beskriver forskellige afværgemekanismer som markarbejderen kan gøre brug af sit arbejde i et stærkt krydspres, hvorved arbejdet bliver lettere håndterligt. Disse måder at håndtere krydspreset på, er også en måde hvorpå socialrådgiveren vil kunne give sin organisation det udfald som der kræves af dem (Goli, 2013).

Den første afværgemekanisme handler om, at socialrådgiveren kan forsøge at *begrænse efterspørgslen på sine services*. Dette kommer til udtryk ved, at socialrådgiveren begrænser den information der for eksempel er omkring barnets muligheder og rettigheder (Goli, 2013), det kan i barnets tilfælde være retten til en bisidder.

Socialrådgiveren vil også kunne forsøge at *rationalisere sine services*. Socialrådgiveren vil kunne bruge succes-creaming, hvor denne vil prioritere de sager, som med største sandsynlighed vil give mest succes. Kvantitets-creaming vil socialrådgiveren bruge, hvis denne eksempelvis har mange sager. Socialrådgiveren vil prioritere de lettere sager først, da disse er mest målbare i forhold til en organisations statistik. De mere komplicerede sager kræver ofte længere tid og er sværere at måle på. Socialrådgiveren vil også kunne benytte sig af efficiency-creaming, hvor denne kan fokusere på enkelte sager, oftest de sager som giver størst prestige (Goli, 2013).

Socialrådgiveren vil også kunne forsøge at *automatisere servicen*. Her vil der i arbejdet kunne ses en stor brug af standardløsninger. Arbejdet er ligeledes karakteriseret af grovere kategoriseringer, som kan gøre det nemmere for socialrådgiveren, at sætte barnet i kasser (Goli, 2013).

Den sidste afværgemekanisme omfatter et forsøg på at *tage kontrol over borgeren*. Socialrådgiveren vil kunne forsøge at begrænse interaktionen med barnet, ved at tale et fagsprog som barnet ikke vil kunne forstå. Ligeledes kan begrænsningen af interaktion ses ved, at socialrådgiveren opsætter rammer, og fortæller barnet om eksempelvis foranstaltninger eller måder, hvorpå barnet vil kunne

løse egne problemer, men på en sådan måde at barnet vil have svært ved at forstå det (Goli, 2013). Disse afværgemekanismer kan give en række negative udfald, såsom at der kan ses forskelsbehandling i arbejdet med børnenes sager. Ydermere kan en konsekvens ved afværgemekanismerne være at der opstår en utilfredshed med den måde hvorpå, at den enkelte sag håndteres (Goli, 2013).

4.2.2 Kritik af Michael Lipskys teori

Lipskys teori om markarbejderen kan have visse svagheder. Der kan stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt at teorien som helhed kan benyttes i en dansk kontekst, da Lipsky selv arbejder i USA. Ligeledes kan teorien på nogle punkter være forældet, hvis der ses på de samfundsudviklinger der har været siden teorien opstod. Det kan eksempelvis være ændringer i arbejdslivsstrukturer og ændringer i opbyggelsen af den offentlige sektor (Nielsen & Ploug, 2007). Teorien er alligevel valgt fordi, at blandt andet afværgemekanismerne kan ses i en nutidig kontekst, og stadig kan anvendes af de personer der udøver det sociale arbejde i dag.

Kapitel 5 Analyse

Analysen rummer en præsentation, bearbejdning, diskussion og refleksion over undersøgelsens empiriske materiale og teoretiske perspektiver. Kapitlet tager udgangspunkt i temaerne fra forgreningsmodellen (se figur 1), som er udarbejdet ved hjælp af analysestrategien. Ydermere vil de fire fællesmetodiske principper med kobling til Michael Lipsky og Pierre Bourdieu danne ramme om kapitlets analyse, diskussion og refleksion. Herigennem undersøges projektets problemstilling, der hævder at der ikke er konsekvent inddragelse af børn i det sociale arbejde.

5.1 Relation og samspil

Det er knap 30 år siden at FN's Børnekonvention blev indført, dog er der fortsat en række udfordringer på børneområdet i forhold til at inddrage barnets perspektiv og varetage barnets bedste. Ifølge professor i socialvidenskab Hanne Warming skal børn anses som ligeværdige medspillere, som har ret til inddragelse (Warming, 2011). Dette underbygges af FN's Børnekonvention og Barnets Reform. Ydermere fremhæver Børns Vilkår, at det er en af de vigtigste betydninger for udsatte børn, at de oplever en reel inddragelse (Børns Vilkår, 2017), hvilket også fremgår af Birgitte Schjær Jensens Ph.d.-afhandling om inddragelse af udsatte børn og unge i det sociale arbejde (Jensen, 2014). Ankestyrelsens praksisundersøgelse fra 2011 oplyser dog, at op i mod hvert tredje barn ikke bliver inddraget tilstrækkeligt (Ankestyrelsen, 2011) og SFI's undersøgelse peger på, at over halvdelen af de anbragte børn der har deltaget i undersøgelsen ikke har følt sig inddraget (Ottesen, Laustsen, Frederiksen & Andersen, 2015). Yderligere svarer 69 procent af de adspurgte 68 kommuner, at de i kommunen ikke har nogle aktuelle planer om, at udarbejde retningslinjer om hvorvidt og hvordan børn skal inddrages i forhold som vedrører dem selv (Sundhedsstyrelsen, u.å., s. 41). Ydermere stiller næstformand i Dansk Socialrådgiverforening, Niels Christian Barkholt spørgsmålet: "*Hvordan skal vi arbejde med inddragelse i fremtiden, når forudsætningerne for at inddrage er utilstrækkelige?*" (Barkholt, 2016, s. 1). Praksisundersøgelsen (Ankestyrelsen, 2011) påpeger dog samtidig, at der er sket en forbedring på det sociale område i forhold til at skabe bedre inddragelse. Der er en klar divergens imellem hvad lovgivningen foreskriver og hvad der reelt udføres i det sociale arbejdes praksis. Ydermere underbygger flere af hinanden uafhængige undersøgelser, at for at skabe en reel inddragelse af udsatte børn, er relation, samspil og tillid mellem socialrådgiver og barn altafgørende (Barkholt, 2016; Børns Vilkår, 2017; Jensen, 2014; Warming, 2011). Bachelorprojektets egen undersøgelse peger i retningen af, at der er

udfordringer med at skabe inddragelse, samt at manglende inddragelse kan have konsekvenser for de udsatte børn.

Den tidligere formand for Børnerådet og professor emeritus i socialpsykologi, Per Schultz Jørgensen, opererer med en definition af inddragelse, hvori der er tre forskellige niveauer: *medindflydelse*, *medbestemmelse* og *selvbestemmelse* (Jørgensen & Kampmann, 2000). De tre niveauer skelner mellem, hvilken grad af indflydelse børnene har på beslutninger der vedrører dem selv og deres sag. Niveauerne indikerer, at individer skal gøre noget aktivt sammen med andre individer. Dette betyder, at der i det sociale arbejde, skal gøres noget aktivt, for at skabe denne medinddragelse (Jensen, 2014). SFI's undersøgelse fra 2017 viser, at der fortsat er brug for fokus på børns ret til inddragelse og medbestemmelse (Lausten og Jørgensen, 2017). Undersøgelsen (Lausten og Jørgensen, 2017) viser, at kun hvert tredje anbragt barn eller ung, er blevet taget med på råd ved anbringelse, ifølge dem selv. Ydermere viser undersøgelsen, at der stadig er en lav andel af anbragte børn og unge der føler, at de bliver inddraget i egen sag. Når børn og unge bliver taget med på råd i forhold til anbringelse og kan have indflydelse på anbringelsen, så opnår børnene selvbestemmelse. Den manglende inddragelse er uændret siden 2014 og er faldende for nyanbragte børn og unge som det fremgår i figur 3 (Lausten og Jørgensen, 2017).

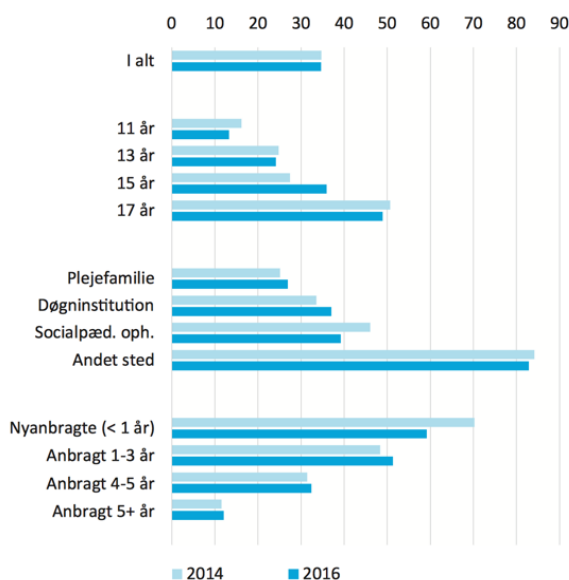

Fig. 3: Anbragte 11-17-årige, der er taget med på råd ved beslutning om at bo, hvor de bor. Tallene i figuren fremgår i procent (Lausten og Jørgensen, 2017).

At der fortsat er en lav andel af børn der føler sig inddraget kan undre, da der i det sociale arbejde er kommet et øget fokus på at inddrage børn. Som det fremgår af tabel 1, har 82 procent af de udspurgte kommuner indført systematisk inddragende sagsbehandlingsmetoder, eksempelvis ICS¹ eller Signs Of Safety² (Ankestyrelsen, 2013).

Tabel 1. Kommunens anvendelse af sagsbehandlingsmetoder der understøtter inddragelse (Ankestyrelsen, 2013).

	Antal kommuner	Procent
Kommunen anvender sagsbehandlingsmetode, der understøtter inddragelse	76	82
Kommunen anvender ikke sagsbehandlingsmetode, der understøtter inddragelse	17	18
I alt	93	100

Note: En kommune har svaret "ved ikke" –den er ikke medtaget i tabellen

Det er konstruktivt at over 80 procent af de adspurgte kommuner, arbejder ud fra en tankegang om at skabe en øget systematisk inddragelse, men som undersøgelser (Ankestyrelsen, 2011; Ankestyrelsen, 2013; Ottesen, Laustsen, Frederiksen & Andersen, 2015; Jensen, 2014; Børns vilkår, 2017; Lausten og Jørgensen, 2017) viser, er der divergens mellem dette og børnenes egne opfattelser af inddragelse. Dette er til trods for, at kommunerne har indført metoder og redskaber som skal sikre øget inddragelse. Et barn kan, ifølge Per Schultz Jørgensen, have tre forskellige roller hvor børnene er henholdsvis: *informanter*, *medspillere* og *aktører*. Når barnet er *informant*, giver barnet nogle oplysninger, som kan bruges i processen omkring, at træffe en beslutning og barnet er derved på niveauet medindflydelse. På medbestemmelsesniveauet bliver barnet anset som en *medspiller*, som tilkendegiver egne holdninger og viser sine kompetencer i forhold til handlingsforslag. Barnet opnår indflydelse på både sagsforløbet og beslutningerne. Det kan forstås at en tredjedel af de anbragte børn og unge, adspurgt i undersøgelsen, (Lausten og Jørgensen, 2017) opfattes som informanter eller i mindre grad medspillere, altså som objekter og derved ses de fra et udefra perspektiv. For at anbragte børn og unge bliver taget med på råd, skal socialrådgiverne anse

¹ ICS er et redskab der anvendes til inddragelse af børn, hvor barnet er i fokus. Barnets behov, forældre inddragelse, børneinddragelse samt de ressourcer og barrierer barnet har belyses. Barnets situation bliver belyst igennem en helhedsorienteret og systematisk tilgang (Nørrelykke, 2013).

² Signs of Safety er et redskab, der kan hjælpe socialrådgiveren til at vurdere tegn på fare og sikkerhed for barnet i børnesager (Askgaard & Hummelgaard, 2013).

dem som aktører og subjekter, det vil sige fra et indefra perspektiv. Socialrådgiver A udtaler, at socialrådgivere altid tager børn med på råd i forhold til anbringelse, men at de ikke altid gør det som barnet ønsker, men derimod gør hvad de vurderer er bedst for barnet. Det er socialrådgiverens faglige vurdering hvad der er bedst for barnet, dette kan dog give barnet en følelse af at være informant og objekt, og derved give barnet følelsen af ikke at have medindflydelse på beslutninger. Hvis det ikke er muligt at følge barnets ønsker, mener Warming (2011), at socialrådgiveren skal undersøge om der er mulighed for at fortolke praksisser, politik og lovgivningen på området, så der kan laves et kompromis med barnets ønsker. I Jensens afhandling fremgår det, at socialrådgiveren skal tage en afvejning mellem, på den ene side at afdække barnets ønsker og på den anden side, at beskytte barnet fra svære og konfliktfyldte beslutninger. Dette kan ske ved at undlade at inddrage barnet i processer og beslutninger ud fra et beskyttelseshensyn (Jensen, 2014). Socialrådgiver B fortæller, at det ikke altid er det bedste at lade børn tage beslutninger, og at børn ikke kan tage beslutninger. Socialrådgiverne fortæller ydermere, at specielt afgørelser som kan påvirke forældrene, har børn svært ved at træffe beslutninger om. I disse sager, går socialrådgiverne ind og træffer valget for børnene. Socialrådgiver B udtaler, at nogle gange kan det forekomme, at der bliver lagt et for stort ansvar på et barn, som i forvejen har nogle tunge byrder med sig gennem opvæksten. Det kan tolkes at grundet oplevelser og erfaringer i barnets habitus, vælger socialrådgiverne at træffe beslutningerne for barnet.

5.1.1 Børneinddragelse som dekoration eller som egentlig indflydelse på beslutninger

I samspillet mellem socialrådgiveren og det udsatte barn, er det vigtigt at der sker en handling, hvor der gøres noget aktivt for at skabe samspillet. Målet med handlingen er, at få skabt et samspil, hvor barnet får indflydelse og inddrages i sin egen livssituation. Som socialrådgiver A påpeger, kan der ikke ske en udvikling, hvis barnets perspektiv ikke høres, da socialrådgiveren ikke har mulighed for at ramme rigtigt i valg af foranstaltning. Dette understreger vigtigheden af, at inddrage barnet som aktør i sagsforløbet fremfor at barnet blot bliver informant. Socialrådgiver A og B fortæller, at det kan være svært at inddrage børnene jo yngre de er. Samtidig udtaler socialrådgiver A også:

"Ja, altså vi kommer nogle gange med vores beslutninger som jo handler om at passe på barnet og sikre barnet, kommer vi nok også nogle gange til at tage nogle beslutninger som presser barnet. Der kan man sige, at der bliver man nødt til at sige at det er et vilkår." (bilag 4, s. 7)

Herfra kan det forstås, at barnet ikke opfattes som en aktør, men nærmere som en informant.

Socialrådgiveren træffer en beslutning, som ikke er efter barnets ønske, og beslutningen træffes til trods for at det kan presse barnet. C udtrykker, at selvbestemmelsen har en afgørende betydning: *"Så der er et halvt års forskel, altså på de to episoder. Det ene fungerede og det andet fungerede ikke. Det ene var hvor jeg ikke bestemte og det andet var hvor jeg bestemte"* (bilag 5, s. 21). C fortæller, at tingene ikke fungerede, da han ikke blev inddraget og ikke oplevede selvbestemmelse. Hvorimod da C reelt blev inddraget, kan det tolkes at han oplevede at være aktør i eget liv.

Sociologen Roger Hart udarbejdede i 1992 en niveaudeling af forskellige typer af inddragelse som ses i figur 4. Denne kan benyttes som et redskab til, at skabe deltagelse og inddragelse for de børn der har en social sag. På de tre laveste niveauer bruges barnets bidrag som en dekoration eller legitimering, hvori der ikke sker en reel inddragelse eller hvor inddragelsen er manipulerende. På mellemtrinene fra trin 4 til 5, bliver barnet hørt som informanter. På de øverste trin, som er trin 6 til 8, har barnet en egentlig indflydelse på både proces og beslutning. Herved er der på de sidste tre trin tale om en reel inddragelse, hvorved barnet opfattes som en ligeværdig medspiller (Warming, 2011).

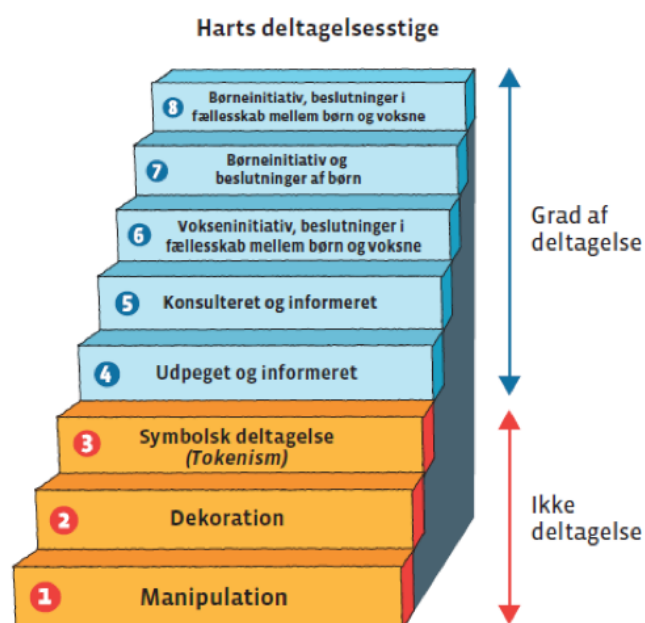

Fig. 4: Illustration af Roger Harts Inddragelsesniveauer (Warming, 2011, s. 25).

Trappen kan benyttes af socialrådgivere til at sikre, at børn i højere grad bliver inddraget. Ankestyrelsens praksisundersøgelse fra 2011 peger på, at der er dilemmaer i forbindelse med

inddragelse af børn, og at inddragelsen ikke sker hensigtsmæssigt (Ankestyrelsen, 2011). Uhensigtsmæssig inddragelse kan være når barnet i realiteten bliver snakket med, men hvor samtalerne ikke medfører handling fra socialrådgiverens side eller hvor socialrådgiveren ikke lytter på barnets ønsker. Barnet føler sig i disse situationer ikke hørt, og oplever at samtalerne med socialrådgiveren ikke medfører ændringer af barnets eller familiens situation (Ankestyrelsen, 2011). Ankestyrelsens undersøgelse kan relateres til Jensens Ph.d.-afhandling (Jensen, 2014). En pige fortæller således om børneinddragelse:

”Tidligere var jeg kun med til noget af mødet, resten af tiden sad jeg så udenfor eller gik ovenpå. Det var jeg faktisk ret ked af. Mødet handler jo om mig, så derfor ville jeg gerne vide, hvad de alle sammen sagde om mig og mit liv.” (Jensen, 2014, s.164)

Pigen beskriver, at hun oplever, at hun sættes uden for indflydelse. Dette kan opfattes som at barnet kun opnår inddragelse af symbolsk karakter, i stedet for at der sker en reel inddragelse. Derved har en vellykket børneinddragelse således en stor betydning og et potentiale for ikke blot at få informationer ud af barnet forud for en afgørelse, men nærmere understøtte barnet som aktør i eget liv og derved skabe empowerment (Børns Vilkår, 2017). Det store spørgsmål er vel egentlig om socialrådgiverne har tid til at skabe inddragelse - en reel inddragelse, hvor børnene føler sig inddraget og ikke kun symbolsk inddraget. En inddragelse der giver beslutningskompetence, såfremt barnets alder og modenhed taler for det. Børn er eksperter i deres eget liv, og de skal tages med på råd og inddrages, også selvom deres ønsker ikke altid bliver opfyldt. Derved har fagpersoner, myndigheder og voksne et ansvar for at lytte til børn og tage børnenes erfaringer alvorligt. Hvis børnene ikke bliver hørt, påvirker det også fagpersonerne, da de ikke får den viden som de har brug for, for at udføre det sociale arbejde (Lund, u.å.). Når socialrådgiveren skaber en relation og medinddrager barnet, bliver barnet ikke længere anset som et objektivt væsen, men som et subjektivt. Subjektiviteten stemmer overens med barndomssociologiens paradigmeskifte (Kampmann, 2006) af det ændrede børnesyn. Det er vigtigt, at socialrådgiveren ser barnet ud fra aktørperspektivet, så belastningsperspektivet³ mindskes, og barnet derved får mulighed for at blive medinddraget (Bo & Gehl, 2015). Begge perspektiver er komplementære og derved kan barnet blive set som "offer", men samtidig har barnet mulighed for at tage ansvar for eget liv. Inddragelse giver barnet en oplevelse af, at føle sig hørt af fagpersoner, hvilket i fremtiden gerne skulle kunne øge barnets muligheder for at udtrykke egne holdninger og derved deltage aktivt i et demokratisk samfund.

³ Offerrolle (Bo & Gehl, 2015).

I et demokratisk samfund, har børn ret til at blive hørt og få en ligeværdig inddragelse, hvilket gerne skulle påvirke børns kapacitet til at blive demokratiske medborgere (Warming, 2011). Hvis børn allerede tidligt i livet har mistro til autoriteter og det sociale system, grundet at børnene aldrig har følt sig forstået, hørt og føler at samfundet har svigtet dem, så bliver det svært at skabe en demokratisk borger, som informant C udtaler:

"Den dag i dag stoler jeg jo ikke på at kommunen gør deres arbejde, overhovedet! Altså jeg stoler ikke, altså jeg ved godt at det måske ikke er jer socialrådgivere der skyld i det, men altså jeg har ikke tillid til, at hvis du går til en socialrådgiver, så kan hun få tingene til at ske". (bilag 5, s. 25)

Udsagnet understreger at tilliden er altafgørende for, at skabe relationer og for at kunne skabe inddragelse. C fortæller om betydelig afmagt og mistillid til det sociale system. Tillid er et vigtigt element i at skabe og være en demokratisk borger og det er socialrådgiverens opgave, at få skabt et tillidsbånd. Socialrådgiver B udtaler dog: *"Nej, jeg tror aldrig, vi får jo ikke et tillidsbånd til vores børn og unge mennesker"* (bilag 4, s. 11). Socialrådgiveren viser med disse udtalelser, at hun ikke mener, at det er muligt, at skabe en tillidsfuld relation til dem som myndighedsrådgivere. Dette er til trods for, at forskning peger på, at relationen har afgørende betydning for at skabe inddragelse (Ankestyrelsen, 2011; Ankestyrelsen, 2013; Børns Vilkår, 2017; Jensen, 2014; Warming, 2011). Dette underbygges af et udsagn fra Jensens afhandling, hvor en 16-årig pige med en børnesag fortæller: *"Det betyder at jeg nu, efter at jeg er blevet hørt en del gange med små ting stille og roligt får mere tillid til det med kommunen"* (Jensen, 2014, s. 247). Endvidere fortæller specialkonsulenten fra Børns Vilkår, at kontinuitet samt det at socialrådgiveren prioriterer tillid over tid, er afgørende for at kunne skabe en relation. Specialkonsulenten fortæller, at for at der kan ske en reel inddragelse, så kræver det tillid, hvilket kan tage tid at opbygge. For at barnet kan fortælle om deres liv og hverdag, så kræver det at barnet har tillid til de voksne, som de skal tale med. Det er dog ikke så lige til, da socialrådgivere ofte har en perifer rolle. Når socialrådgivere besidder en perifer rolle, er det relevant at være responsivt til stede i nuet, rette fokus mod hvad barnets perspektiv er, samt undgå at være for styret af sin forforståelse for barnet. Samtidig er barnet ofte klar over at socialrådgiveren er en myndighedsperson, hvilket også betyder, at det kræver tid og en relation for at kunne skabe tillid. Den myndighedsrolle som socialrådgiveren besidder kan også betyde, at barnet sættes i loyalitetskonflikter, hvilket kan medføre at barnet ikke tør eller ønsker at blive inddraget.

Specialkonsulent fra Børns Vilkår fortæller:

"Øh og så er der selvfølgelig nogle, nogle som ikke vil. Og som ikke ønsker det. Og den ret har de jo og den skal man respektere. Jeg synes det er rigtig vigtigt at interessere sig for hvorfor børn ikke vil inddrages, skyldes det netop at man som professionel ikke har gjort det på en måde barnet forstår eller sådan. Eller også de børn der ikke ønsker det fordi de kommer alt for meget i klemme." (bilag 6, s. 35)

Derved kan det forstås, at specialkonsulenten mener, at socialrådgiveren er nødt til at undersøge, hvorfor barnet ikke vil inddrages, i stedet for at undgå at skabe inddragelse. Dette står i kontrast til, hvad socialrådgiverne A og B mener. Socialrådgiverne mener, at for at skåne børn der ikke vil inddrages, så medinddrager de ikke børnene og indhenter i stedet udtalelser fra fagpersoner, som belyser børneperspektivet. Lige såvel som barnet har en ret til at blive inddraget, så har barnet også ret til ikke at skulle udtale sig (Børns vilkår, u.å.a). De interviewede socialrådgivere giver udtryk for, at de kan frygte, at de sommetider stiller børnene i en loyalitetskonflikt, hvilket betyder at de som socialrådgivere ikke altid inddrager børnene. Eksempelvis fortæller socialrådgiver A:

"Ja, altså jeg tænker det der i forhold til at vi stiller dem i en loyalitetskonflikt, så tænker jeg, at bare det at vi har givet dem muligheden for i hvert fald at de kan se når de bliver store og læser sagen at vi hørte på dig, et er at vi måske nok kan tolke ud fra hvordan vi oplever dem til børnesamtalen og ud fra det som familiekonsulenten siger, altså de har simpelthen ikke været ærlige til sådan en børnesamtale, fordi de netop ville undgå den der loyalitetskonflikt." (bilag 4, s. 8)

Af socialrådgiver A's udtalelse fremgår det også, at hun ikke altid stoler på det som børnene siger, fordi deres udtalelser strider imod, hvad familiekonsulentens observationsbeskrivelser beskriver. Ud fra dette kan det tolkes, at socialrådgiveren ikke konsekvent stoler og tror på barnet, da socialrådgiveren mener, at fagpersoners vurderinger vægter tungere end barnets egne artikulerede holdninger, oplevelser og ønsker. Dette er socialrådgiver B enig i, og fortæller at udtalelser og beskrivelser fra familiekonsulenten, kan opfattes som barnets perspektiv. Ydermere fortæller socialrådgiver B, at det kan være en stressfaktor for børn, at snakke med en socialrådgiver. Derfor kan observationsbeskrivelser fra børnehaven, familiekonsulenten med flere anvendes, som barnets holdning til hvad der sker i barnets liv. Derved bliver beskrivelserne fra andre fagpersoner vurderet som værende barnets opfattelse, og derved bliver barnets egentlige perspektiv ikke inddraget. Dette kan tolkes som, at barnet bliver symbolsk inddraget, hvilket er en del af de tre laveste niveauer på Harts inddragelsestrappe, hvor barnet reelt set ikke er blevet inddraget. Warming beskriver, at

observationer og informationer fra andre faggrupper kan være et godt redskab, hvis de samtidig bruges kritisk, og hvis socialrådgiveren er klar over at disse ikke er sandheden om barnet eller barnets perspektiv, men at det er voksnes børneperspektiver (Warming, 2011). Derved kan det opfattes som kritisk, at de to socialrådgivere benytter observationsbeskrivelser som en form for inddragelse af barnets perspektiv. Socialrådgiverne skal dog forsøge at fremskaffe oplysninger om barnets holdning, hvis det ikke er muligt at afholde børnesamtale jf. serviceloven § 48, stk. 2. Med udgangspunkt i eksoniveauet, kan det anses hvordan socialrådgiverne benytter eksempelvis skolens observationsbeskrivelser af barnet, som barnets perspektiv. Dette kan skabe en problematik, da der kan være en kausalitet i makroniveauets betingelser såsom politik, normer, værdier og samfundsforhold og mesoniveauets opfattelse og beskrivelse af barnets perspektiv. Derved kan en observationsbeskrivelse være påvirket af disse og ikke længere være objektiv, men subjektiv. Dette betyder, at observationsbeskrivelserne påvirker både mikroniveauet og mesoniveauet, da disse beskrivelser benyttes af socialrådgiveren i sagsbehandlingen af barnets sag. Yderligere kan de også påvirke makroniveauet, blandt andet grundet den økonomiske omkostning som det kan have at iværksætte en foranstaltning. Socialrådgiver A beskriver, at de benytter observationsbeskrivelserne som barnets perspektiv. Derved påvirker alle ovenstående niveauer mikroniveauet, og derved også den manglende inddragelse af barnet.

5.1.2 Socialrådgivernes indvirkning på børns opnåelse af aktørstatus

Barnet kan have nogle forhåbninger og forventninger til socialrådgiverens formåen qua myndighedsrollen. Der kan være en kausalitet mellem socialrådgiverens rolle og økonomiske hensyn, standarder og evidens og forståelse for barnets bedste (Warming, 2011). Hvilket skaber en divergens imellem barnets forventninger og socialrådgiverens muligheder. Socialrådgiverne bærer, som tidligere nævnt, også en dobbeltrolle både som relativ perifer myndighedsrolle, og samtidig en rolle som skal udføre det der er til barnets bedste. Dobbeltrollen skaber særlige udfordringer, men skaber også særlige muligheder for at øge inddragelse af barnets perspektiv (Warming, 2011). Det er vigtigt at socialrådgiveren er klar over sin dobbeltrolle og specielt sin rolle som myndighedsperson, samt de muligheder og begrænsninger som denne rolle giver. Yderligere er det relevant, at socialrådgiveren forklarer barnet om denne myndighedsrolle. Erfaringer fra Børns Vilkårs bisiddere viser dog, at der jævnligt ikke bliver troet på det konkrete barns udsagn, og i nogle tilfælde bliver børnene beskyldt for at lyve af socialrådgiverne (Børns Vilkår, 2017). Dette går ud over relationen mellem barn og socialrådgiver, da der er mistillid fra socialrådgiverens side. Dette

handler om at socialrådgiveren besidder denne perifere rolle, hvor relationen er lille. Det tager tid før barnet tør at betro sig, og barnet kan muligvis erindre nye ting eller komme med andre udsagn end på tidligere møder, hvilket gør at socialrådgiveren ikke tror på barnets udsagn.

For at socialrådgiveren kan inddrage børn, kræves en kontinuerlig refleksion over egen praksis, samtidig med at socialrådgiveren er klar over egne forforståelser af barnet og familiens situation. Inddragelse af barnets egne perspektiver kan være motiveret ud fra et *demokratisk rationale* om, at det er vigtigt at alle børn uanset alder, køn, etnicitet med flere - kommer til orde, både i beslutninger og i offentlige debatter der influerer deres liv. Det demokratiske rationale er barnets ret, formaliseret gennem FN's Børnekonvention (Warming, 2011). Den nye barndomsforskning analyserer, at der mellem børn og voksne er magt- og ressourceforskelle (Warming, 2011). Analyserne viser, at børn har svært ved at komme til orde, hvorfor der derfor gennem det demokratiske rationale gøres en særlig indsats for at få børn til at blive aktører, og derved sikre børn en stemme. Det handler derfor om at empowermente børnene, da empowerment af børn skaber samfundsborgere (Warming, 2011; bilag 4). Vigtigheden af at børn kommer til orde er, at de allerede tidligt i deres liv får tiltro til autoriteter og samfundet. Når børn ikke bliver empowermentet og der ikke gøres en særlig indsats for at gøre børn til aktører i eget liv, så kan dette resultere i, at den manglende selvstændiggørelse tages med ind i voksenlivet. Den mangelfulde og utilstrækkelige sagsbehandling som C havde, inden han blev myndig, har resulteret i, at C har oplevet et svigt, som han har taget med sig i sit voksne liv. *"Altså det er helt helt klart svigt og det gør bare at jeg i dag ikke stoler på autoriteter. Lige meget hvilken kommunal instans det er, så tror jeg ikke på, at det kan hjælpe"* (bilag 5, s. 26). Dette mener C ville have været forhindret, hvis han var blevet mere inddraget i sin egen sag. Ligeledes fremgår det i Jensens afhandling, at flere unge opgav at blive hørt og mange nærede mistro til det sociale system og generelt til voksne mennesker. Citatet viser vigtigheden i, at socialrådgiverens tilgang til udsatte børn bygger på ligeværdighed og indebærer, at barnet har autoritet til egne følelser og tanker (Hermansen, Løw & Petersen, 2013). Børns Vilkår udtaler *"Hvis ikke børnene bliver hørt, risikerer vi, at de holder op med at række ud efter hjælp, da de mister troen på, at kommunen kan hjælpe med at ændre deres situation til det bedre"* (Børns Vilkår, 2017, s. 13). C's opfattelse og manglende autoritetstro til det kommunale system er blot et eksempel af flere. Ifølge de adspurgte i Børns Vilårs rapport (2017), er dette også en genkendelig problematik. Når børn svigtes af voksne og autoriteter, bliver det svært at skabe medborgere som deltager aktivt i demokratiet. Yderligere bliver det problematisk at afhjælpe sociale problemer,

såfremt at de individer der har en uønsket livssituation, ikke vil have hjælp grundet mistro til samfundet (Bundesen, 2011).

Ydermere kan socialrådgiveren skabe inddragelse af barnet gennem *vidensrationalet* (Warming, 2011), da inddragelse af barnets perspektiv kan være motiveret deraf. Vidensrationalet handler om, at barnet har en særlig viden om sit eget liv, og at denne viden får socialrådgiveren adgang til, ved at inddrage barnet. Rationalet tager udgangspunkt i den nyere barndomsforsknings erkendelse af, at børn er den vigtigste kilde til viden om deres egen situation. Dette betyder også at børn i det senmoderne samfund, er en del af komplekse samspil af relationer (Warming, 2011). Derved kan socialrådgiveren aldrig tænke sig til kompleksiteten af et barns liv, hvilket gør det til en nødvendighed at barnet bliver inddraget. Når socialrådgiveren anvender både et udefra perspektiv og et indefra perspektiv og således lader barnet komme til orde, så mindskes risikoen for at socialrådgiveren overser noget afgørende. Det sikres derved, at barnet opnår en højere grad af aktørstatus og derved selvbestemmelse.

Børns Vilkår understreger at rationalerne er vigtige at benytte, for at sikre børneinddragelse:

"Vi hjælper dem med at udtrykke dem og komme med deres synspunkter. Vidensrationaler, børn ved noget det gør vi hver især, som ingen andre ved. Vi ved det kun ved at tale, og i det her tilfælde er det børn. Og så ved vi også fra forskningen at, at det effektivitetsrationalet at de foranstaltninger vi iværksætter de bliver oftest bedre når børnene er inddraget uanset om de er enige i foranstaltningerne. Men bare det at blive talt med og blive informeret og blive forstået betyder rigtig rigtig meget." (bilag 6, s. 31)

Ifølge specialkonsulenten skaber *effektivitetsrationalet*, et grundlag for bedre og mere holdbare foranstaltninger, når barnet bliver inddraget og hørt i beslutningerne. For at inddragelsen bliver bedre, skal socialrådgiverne have en fælles forståelse, rationalerne er et udgangspunkt for hvordan socialrådgivernes børnesyn bør være.

I henhold til retssikkerhedsloven §§ 4 og 5 er der både et dialog- og helhedsprincip. Disse principper er væsentlige for at kunne udføre godt socialt arbejde og for at kunne foretage en socialfaglig helhedsorienteret analyse af barnets situation. Dialogprincippet understreger vigtigheden af kommunikation og i at indgå i dialog med børn, så helhedsprincippet kan udføres. Dialogprincippet er en del af det ændrede børnesyn, og kan karakteriseres som en ændring

fra paternalismen⁴ til dialogprincippet. Professor i socialret Kirsten Ketscher udtaler at: *"dialogprincippet forudsætter, at afgørelsen træffes som et resultat af den medindflydelse og dialog, som har præget sagsbehandlingen forud for afgørelsen"* (Warming, 2011, s. 184). Kommunikation og dialog er hovedværktøjet til at kunne skabe en god inddragelse, og inddragelsen er hovedværktøjet til at foretage en socialfaglig helhedsorienteret analyse og vurdering, som er til barnets bedste. Socialrådgiver B udtaler, at det er vigtigt at skabe et rum, hvori der foregår en dialog, hvor børnene føler sig tryk og nogle gange blot at møde børnene uden at have en agenda. Socialrådgiveren kan ikke vurdere barnets situation, såfremt socialrådgiveren ikke inddrager helhedssynet, og derved vurderer hele barnets situation og dette er ikke muligt uden at inddrage barnet, så barnet selv får fortalt sin oplevelse af situationen. Derfor er det problematisk når socialrådgiverne ikke inddrager, eksempelvis grundet frygten for at sætte barnet i loyalitetskonflikter, da det derved kan problematisere at foretage en socialfaglig vurdering af barnets situation.

I Børns Vilkårs rapport om inddragelse, fortæller Emma på 14 år:

"De kunne måske have taget mig mere med til møderne. Og sådan mere inddraget mig, når nu det handlede om mig. Fordi det er meget sådan: Emma er stadig for lille til at få tingene at vide. Ingen skal sige noget til hende. Hun skal bare være uvidende, fordi eller bliver hun bare ked af det og tænker for meget, men jeg synes faktisk, at jeg har tænkt mere, når jeg ikke har fået noget at vide." (Børns vilkår, 2017, s. 21)

Emmas udtalelser viser vigtigheden af kommunikation. Socialrådgiverne inddrager Emma minimalt, da socialrådgiverne syntes, at hun er for lille til at blive inddraget. Derved frygter socialrådgiveren ifølge Emma, at hun vil blive for påvirket af sagen og derved er det bedst at inddrage Emma så lidt som muligt. Dette har dog modsatte effekt på Emma. Hun bliver mere bekymret, fordi hun ikke bliver inddraget i det der foregår omkring hende. Når barnet ikke bliver informeret, som i Emmas tilfælde, eller hvor socialrådgiveren *tager kontrol over borgeren* (Goli, 2013), ved brug af formuleringer og forklaringer som barnet ikke forstår, risikeres det at barnet bliver usikker. Ydermere fortæller informant C adspurg, at han aldrig har følt at han havde del i nogle beslutninger, og at de beslutninger der blev truffet *"kom bare et eller andet sted fra"* (bilag 5, s. 20) hertil omtaler han beslutningerne som *førerbunkerbeslutninger*. Dette kan tolkes som at beslutninger der havde betydning for C, blev truffet uden C blev inddraget, og at han anser det som

⁴ Paternalisme er en persons magt over en anden person, der ikke kan forvalte sig selv (Gyldendal, u.å.).

ledelsesbeslutninger. Endvidere fortæller han adspurg, at han tror at hans situation og sagsforløb ville have været anderledes, hvis han var blevet inddraget da han var barn. Han fortæller, at hvis socialrådgiverne havde spurgt om hvad han selv ønskede og havde brug for, så skulle han, ifølge ham selv, ikke have boet hjemme. Dette understreger vigtigheden af kommunikation i forhold til at skabe inddragelse. Hvis blot én socialrådgiver havde formået at gøre C til en medspiller og aktør, så ville dette have haft en stor betydning for C's liv, ifølge C selv.

Omkring hvert tiende barn i Danmark oplever omsorgssvigt (Børns Vilkår, u.å.d), hvorfor de professionelles rolle, herunder socialrådgiverens, er vigtig for at varetage barnets bedste – og være den relation der kan støtte det udsatte barn, der har oplevet svigt fra dets primære omsorgspersoner. Et barn er afhængigt af nære relationer, både til forældre, søskende og til professionelle (Bo & Gehl, 2015). Under interviewet med C, fortæller han, at gennem hele sin barndom, er han blevet svigtet af sine forældre og af kommunen, hvilket har resulteret i, at han er som han er i dag. C oplever, at han stiller sig modsat, hvis en autoritet fortæller ham, hvad han skal gøre. C mener, at følelsen af svigt ville være mindre, hvis han var blevet inddraget og lyttet mere til. Dette udsagn viser, hvilken vigtig rolle socialrådgiveren har, specielt for udsatte børn. Ved at anerkende barnet som subjekt, vil socialrådgiveren overføre en følelse af medinddragelse til barnet, som barnet muligvis ikke har oplevet på hjemmefronten ved deres primære omsorgspersoner. Denne medinddragelse vil give barnet en følelse af, at være medspiller og aktør i sin egen sag. Den manglende inddragelse kan skyldes flere ting, det kan både være en patronisering eller berøringsangst fra socialrådgiverens side. Dog peger Warming (Warming, 2011) på, at ligeværdig behandling og en tillidsfuld inddragelse muliggør samarbejde, hvorimod patronisering forhindrer det. Det kan være en udfordring for socialrådgiveren at skabe en relation til barnet grundet den mulige perifere rolle. Derved har socialrådgiveren sværere ved at skabe en tillidsfuld relation gennem korte møder. Ligeledes har socialrådgiverne ikke mulighed for, at iagttage barnet i dets hverdag og derved kan socialrådgiveren ikke se, hvad der bekymrer og skaber problematikker for barnet (Warming, 2011). Ankestyrelsen anbefaler at kommunerne i større omfang inddrager børn i sagsforløbet, herunder afholder børnesamtaler, samt sikrer at inddragelsen er relevant (Ankestyrelsen, 2011). Disse anbefalinger kommer da Ankestyrelsens undersøgelse af kommunernes sagsbehandling på børn og unge området viser, at der kun i 61 procent ud af de 121 sager, er gennemført en børnesamtale (Ankestyrelsen, 2011, s. 6). Antallet af samtaler varierer, alt efter hvilken foranstaltning der er tale om. Børnesamtalen kan anses som et minimumskrav til

socialrådgiverne jf. serviceloven § 48, om at lytte på barnets perspektiv. I sager hvor det omhandler, om barnet skal have en kontaktperson er der afholdt børnesamtale i 91 procent af sagerne, hvorimod i anbringelsesager er der gennemført børnesamtale i 60 procent af sagerne. Dette tal er endnu lavere i sager om aflastning. I disse sager er der kun gennemført børnesamtale i 40 procent af sagerne (Ankestyrelsen, 2011, s. 6). Når der i næsten 40 procent af sagerne ikke bliver afholdt børnesamtale, så formår socialrådgiverne ikke at opfylde minimumskravet for inddragelse. Det kan tolkes positivt at der i sager der omhandler kontaktperson, altså en mindre indgribende foranstaltning, i højere grad afholdes børnesamtale. Samtidigt kan det også undre, hvorfor socialrådgiverne ikke formår at holde børnesamtaler i sager, hvor der bliver foretaget indgribende foranstaltninger, såsom anbringelse uden for hjemmet eller aflastning. Ankestyrelsens praksisundersøgelses (Ankestyrelsen, 2011) og Børns Vilkår's undersøgelses (Børns Vilkår, 2017) resultater viser, at der er manglende reel inddragelse. Dette understøttes af Ankestyrelsens praksis- og velfærdsundersøgelser fra 2006 til 2014, da disse viser, at den kommunale sagsbehandling ofte ikke lever op til centrale lovkrav om blandet andet inddragelse (Børns Vilkår, 2017). Ud af de afholdte børnesamtaler, er barnets holdning kommet frem i 68 procent af sagerne (Ankestyrelsen, 2011, s. 6) Dette viser, at kommunerne langt fra er opmærksomme nok på at barnets holdninger skal tilvejebringes. Den manglende inddragelse kan resultere i et dårligere samarbejde mellem socialrådgiver og barn, hvilket kan medføre forkerte valg af foranstaltninger samt øget sammenbrud i foranstaltninger.

5.1.3 Magt, etik og kommunikation i samspil

Når der arbejdes med mennesker der har sociale problemer, vil der være et magtforhold til stede mellem socialrådgiver og borger. Socialrådgiverens arbejde består af en hårfin grænse mellem at tage ansvar *for* og det at tage et ansvar *fra* et barn (Eide og Eide, 2012). I samtaler med børn er der altid et indbygget dilemma, idet at det er en samtale mellem to ikke ligestillede parter, også selvom socialrådgiveren gør sit bedste for at ophæve forskellen (Bo & Gehl, 2015). Det kan være vanskeligt for børnene at være i denne relation til socialrådgiveren, hvis de er usikre på mødets formål, og i øvrigt sidder over for en voksen, som mange af dem er bevidste om, har magt over deres liv. I mødet mellem socialrådgiver og barn er der også en generationsforskel, der i sig selv skaber et magtforhold og en asymmetri. Magtforholdet kan styrkes af socialrådgiverens position og opdrag. Opdraget kan være forankret i det juridiske og politiske og kan udfordres af bestemte samfundsdiskurser eksempelvis omkring børns ret til at blive hørt. Socialrådgiver A mener, at der

automatisk vil være et magtforhold til stede, når man er fra kommunen, og uanset hvor meget det prøves at mindske magtforholdet, så vil det altid være der. Endvidere er der et ulige magtforhold, da socialrådgiveren har en myndighedsrolle og kan træffe beslutninger der berører barnet. Barnet kan være usikker på samtalen og hvilken betydning dets udtalelser medfører (Bo & Gehl, 2015). Dette stiller krav til, hvordan socialrådgiveren vælger at håndtere den magt der er til stede i arbejdet med barnet, da den ulige adgang til kapitalformerne, medvirker til uligheder og magtforskelle (Posborg og Hoff, 2013). Socialrådgiver A og B uddyber yderligere i interviewet, at magtforholdet håndteres bedst ved at møde barnet, således at samtalen bliver holdt så behageligt som muligt for barnet. Yderligere mener socialrådgiverne, at ved at foretage det rette forarbejde og være bevidst om at sagsforløbet er en uvillig proces som barnet er en del af, sikres det at magtforholdet bliver mere lige. Ved afholdelse af børnesamtaler er det vigtigt, at socialrådgiveren har en forståelse for barnets situation. Barnet kan ofte føle sig udsat og utryk, hvorfor det er vigtigt at socialrådgiveren anlægger barnets perspektiv i samtalen. Dette kan opnås ved, at socialrådgiveren giver barnet opmærksomhed i samtalen og viser forståelse for barnets situation. Dette praktiseres blandt andet gennem nonverbal og verbal kommunikation og er med til, at skabe en anerkendende tilgang i børnesamtalen. Det handler om at håndtere magtforholdet på bedst mulig måde, og i den sammenhæng spiller kommunikation en central rolle. Ved denne bevidsthed og håndtering af magtforholdet vil der kunne ske en reel inddragelse af barnet.

Udover at socialrådgiveren skal håndtere et magtforhold, kræver det også at socialrådgiveren gør sig en række etiske overvejelser, ved afholdelse af samtaler med børn. Overvejelser omkring konsekvenser af samtalen, tidspunkt for samtalen, samt hvor og hvem der skal deltage i samtalen. Socialrådgiver A udtrykker, at det kræver at socialrådgiverne tager ansvar og tør at italesætte, hvorfor de på nuværende tidspunkt er en del af familiens liv og derudover skabe et rum for en god samtale. Det handler på den ene side om at barnet skal beskyttes, men samtidig også om at anse barnet som et selvstændigt individ, som kan udtrykke egne meninger og holdninger. Socialrådgiver B udtaler, at det skaber dilemmaer uanset om samtalen med barnet afholdes i barnets hjem eller på neutral grund. Det kræver etiske overvejelser at afholde en individuel samtale med barnet eksempelvis på skolen eller på kommunen, uden forældrenes tilstedeværelse. Det kan skabe ro for barnet og give barnet mulighed for at udtrykke sig, hvis samtalen afholdes på en forholdsvis neutral grund. Det kan dog også betyde, at barnet giver informationer omkring forældrene, uden forældrenes tilstedeværelse, som kan risikere at påvirke forældrene, hvilket så ender ud i at "*barnet*

får klø når det så kommer hjem, uanset hvor meget man snakker med forældrene om hvordan de skal møde hende når hun kommer hjem" (bilag 4, s. 14). Socialrådgiver B, udtrykker at det kan være svært at skulle beskytte barnet, samtidig med at der skal overleveres nogle af de informationer, som barnet kommer med omkring forældrene til forældrene. Dette er dog også afhængigt af barnets alder og modenhed. Hvis barnet er over 12 år, har barnet øgede rettigheder i forhold til medbestemmelse, da barnet eksempelvis har ret til en advokat jf. serviceloven § 72. Barnets alder kan stemme overens med dets modenhed, men socialrådgiveren kan også opleve at dette ikke er tilfældet. Derfor kan der opstå etiske dilemmaer i forhold til, at barnet har nogle rettigheder qua dets alder, men også generelt set jf. retssikkerhedsloven. Ifølge Niels Christian Barkholt, er god retssikkerhed at alle borgere behandles forskelligt, da forældre og børn har forskellige behov (Barkholt, 2016). Det kan ydermere også skabe udfordringer at afholde samtalen i hjemmet, da det kan risikeres at barnet ikke tør udtrykke sig og fortælle deres eget perspektiv på problemstillingerne der er i familien, da de frygter forældrenes reaktion. Omvendt kan barnet også opleve tryghed, ved at samtalen bliver afholdt i hjemmet hvor forældrene er. Som socialrådgiver B udtaler, handler det om at gøre sig nogle overvejelser omkring samtalen med et barn for at passe på barnet. Der er også mulighed for at afholde mødet på neutral grund, hvor der deltager en anden person, som barnet i forvejen har en tilknytning til. Dette kaldes social triangulering (Warming, 2011). På den ene side underbygges barnets relationsopbygning til socialrådgiveren, hvilket medvirker til at barnet tør udtrykke sig. Men på den anden side kan det også have den effekt, at barnet ikke ønsker at udtrykke sig, af frygt for hvad tilknytningspersonerne gør eller tænker om de informationer barnet kommer med. Den triangulerende samtale kræver, at socialrådgiveren mestrer at skabe overblik over processen i samtalen og sørger for, at både barn og eksempelvis forældre bliver set i samtalen. Socialrådgiveren skal sikre sig, at hverken forældre eller barn forlader samtalen med en oplevelse af nederlag eller forstærket vrede (Bo & Gehl, 2015).

Et andet element der kan påvirke socialrådgiverens professionsetik, og eventuelt egen etik, er manglende ressourcer på børneområdet. En undersøgelse fra Ankestyrelsen (2009b) af kommunernes sagsbehandling på børneområdet, viser at socialrådgivere på børneområdet i gennemsnit har 46 sager. Dette svarer til at sagsbehandlerne i gennemsnittet har 60 børn i sin sagsstamme. Antallet af sager varierer mellem kommunerne og mellem medarbejderne internt i kommunerne. Dog viser undersøgelsen at nogle sagsbehandlere havde op imod 200 sager (Ankestyrelsen, 2009b). I perioden fra 2015 til 2016 uddelte arbejdstilsynet påbud til ledelsen på

børneområdet i 16 ud af landets 98 kommuner, da socialrådgiverne var overbebyrdet med sager (Folketinget, 2016). Sagsantallet kan medføre, at det er svært at finde tilstrækkelige ressourcer for den enkelte socialrådgiver til at skabe en reel inddragelse, hvilket underbygges af socialrådgiver A's udsagn, om at der mangler ressourcer til at afholde børnesamtaler. Dette kan påvirke socialrådgiverens professionsetik, da manglende ressourcer kan betyde, at socialrådgiveren ikke kan udføre sagsbehandling der er til barnets bedste. Derved får et højt sagsantal betydning for, hvordan og hvorledes socialrådgiveren får mulighed for at prioritere hver enkelt sag. Hvilke muligheder er der for at skabe inddragelse i alle sager samtidig med at inddragelsen ikke påvirker socialrådgiverens andre prioriteringsområder i sagerne? De manglende ressourcer kan medføre, at socialrådgiverne bliver yderligere presset i forhold til at kunne udføre godt socialt arbejde med god forvaltningsskik. En mulighed for at mindske arbejdspresset er, ifølge Dansk Socialrådgiverforening, at én fuldtidsansat socialrådgiver har ansvaret for cirka 25 – 35 børn med sociale problemer. Ydermere mener Dansk Socialrådgiverforening, at hvis socialrådgiveren arbejder efter Sverigesmodellen eller primært har undersøgelsessager, så bør socialrådgiveren have mellem 15-20 sager (Dansk Socialrådgiverforening, 2016). Det kan være en udfordring at nedbringe sagsantallet i kommunerne, da dette kræver økonomiske ressourcer samt opnormeringer.

Socialrådgiver B fortæller, at børn ofte ufrivilligt er en del af det sociale system, hvorfor det derfor kan antages, at ikke alle børn ønsker at blive inddraget. Dog skal socialrådgiveren inddrage, da dette er et lovkrav, også selvom det ikke altid er barnets ønske. Dette kan sætte socialrådgiveren i et krydspres, da barnet både skal inddrages, men også har retten til ikke at udtale sig. Dette resulterer i, at socialrådgiverne udfordres, når de skal foretage en systematisk og helhedsorienteret analyse og vurdering, hvis barnets perspektiv ikke inddrages. Når socialrådgiveren udsættes for krydspres, udfordres dennes omsorgsetik. Omsorgsetikken er præget af engagement og bygger på naturlig omsorg og sympati (Aadland, 2007). Såfremt de økonomiske, politiske og organisatoriske rammer begrænser socialrådgiverens omsorgsetik, kan dette skabe udfordringer for socialrådgiveren. Der rettes kritik imod omsorgsetikken, da denne kan medføre at socialrådgiveren mister overblik og begrænser sin professionalisme. Ydermere er der også risiko for, at socialrådgiveren udfordres på pligtetikken, som fokuserer på regler og love. Pligtetikken er regelstyret, hvorfor socialrådgiveren kan risikere at glemme helhedssynet (Aadland, 2007). Derfor er det afgørende, at socialrådgiveren gør sig overvejelser omkring etikken og hvordan og i hvilket omfang socialrådgiveren benytter etikken, som en del af det sociale arbejdes udførelse.

Når et barn og en socialrådgiver befinder sig i et felt sammen, kan der opstå kampe mellem forskellige interesser. Socialrådgiveren har en forståelseshorisont og barnet har en forståelseshorisont (Jørgensen, 2016). Disse forståelseshorisonter kan blandt andet være påvirket af det enkelte individs habitus. Der vil i interaktionen mellem et barn og en socialrådgiver ske en horisontsammensmeltning (Jørgensen, 2016), da socialrådgiveren ved brug af inddragelse, refleksion og kommunikation, vil kunne opnå en større forståelse for barnets situation. Dog kan der være hindringer for at horisontsammensmeltningen sker. Dette kan eksempelvis være når der ikke sker tilstrækkelig inddragelse enten grundet berøringsangst, manglende tid og ressourcer eller fordi barnet ikke ønsker at blive inddraget. Derved kan der ikke skabes en forståelse og socialrådgiveren kan ikke revidere sin forståelse af barnets problematikker. For at socialrådgiveren får en forståelse af barnets situation, og barnet forstår socialrådgiverens rolle og position, så skal der tillid, inddragelse og kommunikation til. Socialrådgiveren kan være interesseret i barnets perspektiv på noget bestemt, forældrene på noget andet, hvorimod barnet har et ønske om at snakke om noget helt tredje. Derved kan socialrådgiveren og barnet have forskellige perspektiver på problemet. Dette kan resultere i et interessesammenstød mellem forældrenes behov, barnets behov og socialrådgiverens vurderinger. Endvidere kan der opstå et sammenstød mellem hvad socialrådgiveren opfatter som det "gode" familieliv og den "gode" opdragelse, og hvad der er skadeligt eller bekymrende mod hvad forældrene/barnet opfatter. Interessesammenstødene kan blandt andet opstå, da socialrådgiverens forståelse af det "det gode liv" bygger på dennes habitus, som kan være anderledes end forældrenes og barnets habitus. Det er vigtigt at socialrådgiveren er bevidst om at deres forståelse af det gode liv, ikke nødvendigvis er den rette betegnelse på "det gode og rigtige liv". Socialrådgiver B fortæller, at der er risiko for at de i nogle sagsforløb, kan komme til at lave nogle forestillinger om at det må være frygteligt at være det pågældende barn. Hun mener, at det er vigtigt at socialrådgivere er bevidste om at mennesket har forskellige livsvilkår og at normaliteten skal gradbøjes, da det liv socialrådgiveren lever privat, ikke nødvendigvis er det rigtige. Socialrådgiver B supplerer, at der ikke er nogen facitliste på, hvad "det gode liv" er. Det er derfor vigtigt at socialrådgivernes syn på familiens måde at leve deres liv på, ikke kommer til at være påvirket af deres egen habitus og egen forståelse af, hvordan livet skal leves. Socialrådgiver B mener, at barnets livskvalitet skal måles på barnet selv, således at det er børnenes svar der er gældende og ikke socialrådgiverens forudindtagethed om "det gode liv". Ved at det er barnet der bliver målestok mindskes risikoen ligeledes for interessesammenstød. Såfremt at der opstår interessesammenstød mellem socialrådgiver og barn, er det svært at sikre det sociale arbejdes doxa omkring barnets

bedste, hvorfor der kan skabes konflikter i feltet. Når konflikter opstår, kan socialrådgiveren blive sat i et krydspres og er derved nødt til at foretage valg der strider mod socialrådgiverens professionsetik og/eller egen etik. Derved opstår der etiske dilemmaer, som socialrådgiveren er nødt til at mestre. Socialrådgiveren kan benytte sig af afværgemekanismer såsom at *automatisere servicen* eller ved, at *tage kontrollen over barnets situation* og sætte barnet udenfor medbestemmelse og derved begrænse inddragelsen (Goli, 2013). Det sociale arbejde kræver etiske overvejelser og kan stille socialrådgiveren i et krydspres i forhold til, hvad der er bedst for barnet. De etiske dilemmaer kræver, at socialrådgiveren er stærk på sin faglighed og opmærksom på sin egen habitus, samt hvilke forforståelser, holdninger og værdier denne er i besiddelse af (Posborg & Hoff, 2013). Derved skal socialrådgiveren være i stand til at adskille disse fra barnets, således at det ikke er socialrådgiverens egne forståelser, der bliver bestemmende for sagsbehandlingen. Etikken kan anvendes som et redskab, der hjælper socialrådgiveren til, at kunne stå inde for sine handlinger og beslutninger og derved giver det mulighed for, at foretage handlinger ud fra barnets perspektiv og barnets bedste. Socialrådgiveren er nødt til at gøre sig grundige overvejelser omkring etikken, samt anvende etikken som en ledetråd når der skal foretages socialfaglige vurderinger og iværksættes foranstaltninger.

5.1.3.1 Redskaber til at skabe inddragelse

I samtaler med børn er der en række opmærksomhedspunkter som socialrådgiveren skal varetage, for at sikre en god relation til barnet, hvor inddragelse og anerkendelse er i højsædet. Én af disse punkter er kommunikation. Socialrådgiverne oplever en række udfordringer ved at inddrage barnet, blandt andet frygt for at påføre barnet yderligere belastninger. En anden udfordring omhandler, at socialrådgiverne mangler kommunikative færdigheder til at tale med børn i vanskelige situationer (Jensen, 2014). En af måderne hvorpå disse færdigheder kan styrkes, kan være ved anvendelse af Shulmans interaktionsmodel. Interaktionsmodellen består af *forberedelsesfasen*, *åbningsfasen*, *arbejdsfasen* og *afslutningsfasen*. Shulman mener, at interaktion finder sted i en given kontekst og indenfor en socialpolitisk ramme (Eide & Eide, 2012).

I *forberedelsesfasen* skal socialrådgiveren indstille sig på at møde det enkelte barn og barnets problemstillinger, i forhold til de behov barnet har. I interviewet fortæller socialrådgiverne A og B, at det er en forudsætning at forberede sig til en børnesamtale og gøre sig nogle overvejelser om, hvilket barn de skal møde til samtalen. Det er ikke kun socialrådgiverne som kan forberede sig til

mødet. Barnet har også mulighed for at forberede sig forinden. Børns Vilkår beskriver at børnene kan forberede sig til mødet ved at kende til dagsordenen (Børns Vilkår, 2017). Socialrådgiver og barn har derved samme kendskab til mødets formål, hvilket vil fastsætte en ramme for hvad der skal gennemgås. Det kan forventes, at der vil kunne ske ændringer undervejs, men det giver barnet en mulighed for at forberede sig på samtalen. Socialrådgiver A og B fortæller også, at der er forskel på at holde samtaler med børn med komplekse sager som voldssager og overgrebssager i forhold til mindre komplekse sager, såsom bevilling af kontaktperson, hvorfor forberedelsesfasen er vigtig. Hvis socialrådgiveren ikke har benyttet sig af forberedelsesfasen, vil barnet muligvis ikke opleve, den samme tryghed og tillid ved socialrådgiveren. Dette kan resultere i et mindre hensigtsmæssigt sagsforløb, hvor barnets perspektiv ikke er ligeså centralt som det burde være. Det er derfor relevant at socialrådgiveren inden mødet med barnet overvejer hvilke kommunikative færdigheder, der kan bruges i kommunikationen med barnet (se figur 5).

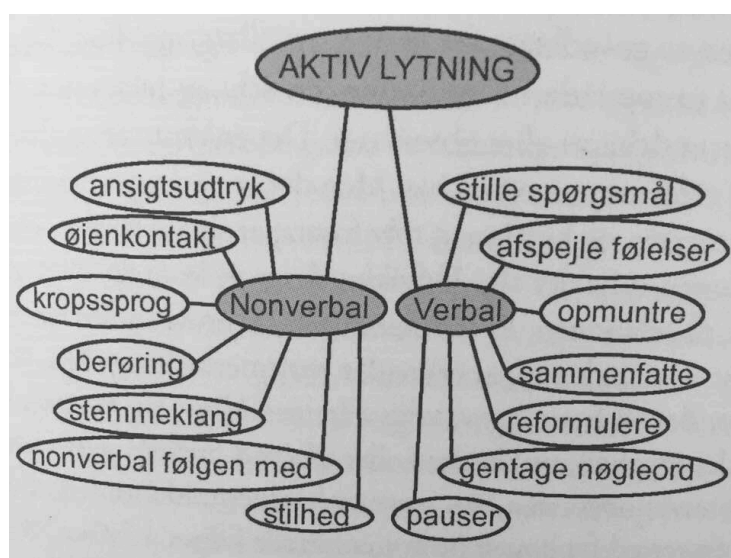

Fig. 5: Illustration over kommunikative delfærdigheder (Eide & Eide, 2012 s. 33).

Dernæst kommer *åbningsfasen*, hvor socialrådgiverne møder barnet, og i nogle tilfælde andre mødedeltagere, såsom forældre og andre fagprofessioner, og hvor formålet med mødet skal præsenteres. Under denne fase indgår brugen af kommunikative færdigheder som det ses i figur 5. C fortæller under interviewet, at han var usikker på, hvorfor han havde et sagsforløb i kommunen. Ligeledes viser rapporten *Ret til inddragelse*, at flere børn ikke ved hvad mødet med deres socialrådgivere handler om (Børns Vilkår, 2017). Specialkonsulenten fra Børns Vilkår fortæller, at det betyder rigtig meget for barnet at blive informeret og forstået. Ved at barnet bliver informeret

ved sagens start, vil barnet opleve at være aktør i egen sag (Warming, 2011). Yderligere sikrer den tidlige inddragelse, at barnet har en forståelse af de omkringliggende omstændigheder. I denne proces er det vigtigt, at socialrådgiveren snakker i et sprog, som barnet forstår (Eide & Eide, 2012). Socialrådgiveren kan også benytte kommunikative færdigheder, såsom at reformulere hvad barnet siger for at sikre sig, at det som barnet reelt mener, er det som fremgår af sagen. Der er risiko for, at socialrådgiveren i kommunikationen benytter sig af afværgemekanismen *at tage kontrol over barnet* (Goli, 2013). Dette kan ske, hvis socialrådgiveren taler et fagsprog, som barnet ikke forstår. Det er relevant at socialrådgiveren arbejder inden for den forståelsesramme som barnet har, således at barnet rummes uanset barnets habitus. Endvidere kan socialrådgiveren anvende de delfærdigheder der ligger under den aktive lytning (se figur 5) og have en anerkendende tilgang til det emne som barnet oplever som værende et tabu (Eide & Eide, 2012; Hermansen, Løw & Petersen, 2013). Førstehåndsindtrykket som barnet får af socialrådgiveren, har betydning for det videre sagsforløb og har yderligere betydning for, hvordan den fremadrettede kommunikation udarter sig (Eide & Eide, 2012). En måde hvorpå socialrådgiveren kan skabe et godt førstehåndsindtryk til barnet, kan være ved at tale om barnets interesse. C fortæller i interviewet om en samtale med en socialrådgiver, der talte med ham om hans interesse for computere. Denne oplevelse har sat sig fast og gjort et positivt indtryk hos C. Han beskriver det således, at socialrådgiveren har forsøgt at etablere et bånd imellem dem. Ved at socialrådgiveren bygger bro til barnet, vil barnet også opleve at det asymmetriske magtforhold, som er til stede i feltet vil blive mindsket, og barnet vil kunne opleve at blive mere tryk i samtalen (Eide & Eide, 2012). Socialrådgiveren har i åbningsfasen mulighed for at reducere den asymmetriske relation ved at skabe en fælles midte, hvilket også kan bidrage til en bedre relation mellem socialrådgiveren og barnet. Endvidere er det vigtigt, at fortælle barnet, hvad socialrådgiveren kan hjælpe med, samt at forklare barnet om socialrådgiverens rolle. I interviewet med socialrådgiverne fortæller socialrådgiver A, at "*børnene er faktisk rigtig utrygge ved at skulle snakke med en kommunedame*" (bilag 4, s. 11). Ved at socialrådgiveren fortæller om sig selv og mødets formål, kan barnet opleve at ændre sit syn på socialrådgiveren. Ved at barnet bliver medinddraget i åbningsfasen og får klarlagt rollefordelingen på mødet, kan relationen til socialrådgiveren styrkes og magtforholdet vil kunne mindskes (Jensen, 2014).

Efter åbningsfasen kommer *arbejdsfasen*, hvor eksempelvis serviceloven § 50 bliver udarbejdet. Som et element for at sikre, at barnet ved hvad sagsforløbet handler om, kan socialrådgiveren med

fordel udarbejde handleplanen jf. serviceloven § 140 i samarbejde med barnet (Børns Vilkår, 2017). For at skabe en god relation til barnet under en børnesamtale, er det vigtigt at socialrådgiveren forsøger at lytte uforbeholdent til barnet, for at forstå dennes oplevelser af situationen (Hermansen, Løw & Petersen, 2013). Det er vigtigt at socialrådgiveren formår, at få barnet til at fortælle om sine følelser, oplevelser og tanker, herunder kan redskaber som Signs of Safety (Askgaard & Hummelgaard, 2013) og andre samtaleredskaber med fordel benyttes. Ifølge Børns Vilkårs publikation (2017), føler flere børn sig som en sag. *"Børn kan få følelsen af at være en sag i rækken eller en brik, der flyttes rundt på, i stedet for hovedpersonen i den sag, der handler om, at de skal få det bedre"* (Børns Vilkår, 2017, s. 26). For at afproblematisere dette, er det vigtigt at socialrådgiveren møder barnet der hvor barnet er, og ser barnet som et subjektivt væsen. Yderligere er det relevant, at bruge anerkendelse som et redskab, for at barnet ikke føler sig som en sag i rækken. Dette indebærer at socialrådgiveren lytter og er åben, intens, lydhør og har en fordomsfri tilgang til barnet og barnets sag (Hermansen, Løw & Petersen, 2013). C udtaler i interviewet *"Nu har jeg ligesom også en del erfaring og nu kan jeg ligesom være bagklog, men jeg tænker det altid er godt at lytte på den person, det faktisk drejer sig om"* (bilag 5, s. 21). Grundstenene i god kommunikation er at lytte, at møde barnets behov og ønsker og at skabe en god og ligeværdig relation (Eide & Eide, 2012), hvilket C ikke har følt. Beslutningsprocesserne skal være mere åbne overfor barnets ønsker, således at møderne skal planlægges ud fra det som barnet synes er vigtigt (Jensen, 2014). Flere børn oplever, at socialrådgiveren ved bedre end barnet selv. Derved mener flere børn, at socialrådgiveren tror og ved hvad der er bedst for dem og hvad deres interesse er. Socialrådgiverne burde reflektere over om deres vurdering af hvad der er barnets bedste, er i overensstemmelse med hvad barnets egen forståelse af dette er (Jensen, 2014). En af måderne hvorpå socialrådgiveren har fokus på barnets egne interesser, er ved at lytte uforbeholdent til barnet, ved brug af elementerne fra aktiv lytning (Eide & Eide, 2012).

Sidst kommer *afslutningsfasen*, hvor sagsforløbet afsluttes efter socialrådgiveren har haft flere møder med barnet og eventuelt pårørende til barnet. Det er vigtigt at både socialrådgiver og barnet får talt om positive og negative følelser, således at sagen rundes korrekt af, så barnet føler sig inddraget. Socialrådgiveren kan med fordel anerkende barnet for de fremskridt og ændringer barnet muligvis har gjort gennem sagsbehandlingen. Ved at barnet bliver anerkendt og inddraget i slutningen af sagsforløbet, er det muligt at barnet kan tage nogle positive erfaringer med sig. Yderligere kan barnet med fordel få en opsummering på sagsforløbet, og i tilfælde af at der skal

foretages noget fremadrettet, skal barnet endvidere introduceres for dette (Eide & Eide, 2012). Børns Vilkår er ved at udarbejde et børnefeedbacksystem (Børns Vilkår, 2017), hvor barnet får mulighed for at give feedback på sit sagsforløb ved kommunen efter endt sagsforløb. Dette kunne med fordel anvendes i afslutningsfasen som et evalueringsredskab. Elementer fra dette børnefeedbacksystem vil være essentielt at anvende, da det er barnets erfaringer der kan bidrage til at optimere inddragelsen på børneområdet.

5.2 Barnets alder og modenhed

Til trods for at lovgivningen er blevet ændret i de sidste årtier, og at der står skrevet i børnekonventionen artikel 12 stk. 1 og serviceloven § 46 stk. 3, at alle børn uanset alder, skal høres om væsentlige forhold der vedrører dem, er dette på flere måder ikke en realitet i praksis. Som det fremgår i tabel 2, viser en statistik fra Ankestyrelsens praksisundersøgelse, at 33 procent af de adspurgte 15-17 åriges holdning ikke fremgår i sagen. Yderligere fremgår de 0-3 åriges holdninger ikke i 100 procent af de adspurgte sager (Ankestyrelsen, 2011, s. 27). Dette viser en kausalitet mellem mængden af inddragelse og barnets alder.

Tabel 2: om hvorvidt barnets holdning fremgår i sagsbehandlingen fordelt på alder (Ankestyrelsen, 2011 s. 27).

alder og holdning	Holdning fremgår ikke		Holdning fremgår		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
15-17 år	7	33	14	67	21	100
12-14 år	17	77	5	23	22	100
7-11 år	19	90	2	10	21	100
4-6 år	6	75	2	25	8	100
0-3 år	6	100	0	0	6	100
I alt	55	71	23	29	78	100

Endvidere fremgår det i en anden tabel i praksisundersøgelsen, at kommunerne i overvejende grad afholder børnesamtaler med aldersgruppen 4-14 årige og de 15-17 årige, men at der i de adspurgte sager ikke bliver afholdt en børnesamtale med børnene fra 0-3 år (Ankestyrelsen, 2011, s. 52). Ikke blot forskning (Ankestyrelsen, 2011; Ankestyrelsen, 2013; Børns vilkår, 2017; Børns Vilkår, u.å.b; Børns Vilkår, u.å.c; Jensen, 2014) viser, at der er udfordringer i forbindelse med inddragelse af børn på børneområdet. For at undersøge om der er nogle generelle tendenser omkring

inddragelse af udsatte børn, er det sociale medie Facebook blevet undersøgt. På Facebook er der en lukket gruppe *Jeg er socialrådgiver* med 4800 socialrådgivere fra hele landet, der enten er i gang med uddannelse eller er på arbejdsmarkedet. I gruppen er der et opslag fra december 2017, hvor en socialrådgiver tilknyttet en familieafdeling spørger "*hvornår kan der afholdes børnesamtale? Her tænker jeg på barnets alder*" (bilag 10), på trods af lovkravet om at inddragelse skal finde sted uanset alder. Hvordan kan en uddannet socialrådgiver, der er underlagt lovgivningen, overhovedet sætte spørgsmålstegn ved, hvornår barnet er aldersvarende til at blive inddraget? Burde dette ikke være en selvfølge i udførelsen af det sociale arbejde med udsatte børn? Det kan tolkes ud fra tabel 2, at jo yngre barnet er, jo lavere er barnet på Harts inddragelsestrappe, hvorfor der er risiko for at aldersgruppen 0-3 år, ses som objekter i deres egen sag. Der er risiko for at socialrådgiveren kan have en forudindtaget holdning til barnets alder og på den baggrund vurdere, at barnet ikke alderssvarende er i stand til at blive inddraget i en samtale. Specialkonsulenten fra Børns Vilkår udtaler, at fagpersoner skal passe på med at sige, at børn er for små til at blive inddraget. Barnet er allerede i en tidlig alder i stand til at kommunikere og deltage socialt (Jensen, 2014), hvorfor socialrådgiveren skal være opmærksom på ikke at blive styret af sin forforståelse.

Udover alderens betydning, kan barnets eventuelle handicaps og barnets psykiske tilstand også have en påvirkning på den manglende inddragelse (Ankestyrelsen, 2011). Specialkonsulenten fra Børns Vilkår mener ligeledes, at alder har en påvirkning på inddragelse, men at der også er andre væsentligere faktorer at være opmærksomme på, "*det der betyder noget er børnenes både kognitive og følelsesmæssige og emotionelle erfaringer*" (bilag 6, s. 35), hvorfor socialrådgiverne skal tilrettelægge måden at inddrage på efter det enkelte barn. Jensen (2014) beskriver intentionen om at inddrage og anerkende barnets perspektiv uafhængigt af barnets alder, modenhed eller formåen som et paradoks, når forskning og undersøgelser viser, at det ikke er dét der sker i praksis. En måde at styrke inddragelse for den yngste aldersgruppe samt målgruppen med nedsatte kognitive evner, kan være ved anvendelse af samtaleredskaber (Bo & Gehl, 2015). Herunder blandt andet en legetøjskuffert eller tegneredskaber såsom Signs of Safetys tre huse⁵. Disse kan, udover at skabe inddragelse, også bidrage til at skabe en fælles forståelse af barnets oplevelser, tanker og følelser. Redskaberne kan være en katalysator for, at socialrådgiveren ser barnet som medspiller og

⁵ De Tre Huse anvendes ved at socialrådgiveren tegner tre huse: Huset med bekymringer, Huset med de gode ting og Drømmehuset. I husene tegnes eller skrives barnets tanker om sit liv (Askgaard & Hummelgaard, 2013).

ikke blot som informant, også selvom barnet er i aldersgruppen 0-3 år. Ligeledes vil barnet kunne opnå et højere niveau på Harts inddragelsestrappe, da barnets ses som aktør og et subjektivt væsen. En anden måde hvorpå socialrådgiveren kan sikre inddragelse i sagsforløb med yngre børn, er ved at flytte barnet ud i en anden kontekst, eksempelvis på legepladsen (Bo & Gehl, 2015). Socialrådgiveren kan på den måde se, hvordan barnet agerer blandt andre børn og voksne. Ligeledes kan det være nemmere for barnet at tale om vanskelige problemstillinger siddende på en gynge, fremfor at sidde ved et bord med en fremmed person (Bo & Gehl, 2015; Rask, 2011).

C udtaler, at han ikke blev inddraget i sit sagsforløb. Han oplevede, at han ikke havde noget at skulle have sagt, fordi han som barn ikke havde nogle konkrete ønsker. Endvidere fortæller socialrådgiver A og B, at de kunne være bedre til at inddrage børn, særligt de yngre børn. Jensen mener, at en af udfordringerne er, at børn i nogle tilfælde skal betragtes som kompetente subjekter med ret til indflydelse, og i andre tilfælde skal anskues som sårbare objekter grundet deres alder og modenhed (Jensen, 2014). Et eksempel på dette ses i Børns Vilkårs publikation (2017), hvor der fremgår et eksempel på, at et yngre barn ikke er blevet inddraget, da socialrådgiveren har ment at uvisheden omkring sagsbehandlingen skånede barnet mere, end hvis barnet kendte til detaljerne i sagen. Barnets egen oplevelse af sagen har været, at barnet har brugt unødvendige kræfter på at tænke over sagsforløbet og de foranstaltninger der er blevet truffet heri. Socialrådgiveren har taget et beskyttelseshensyn (Jensen, 2014) til barnet, hvor inddragelsen er nedprioriteret. Når der er tale om barnets alder og modenhed, er der tale om to begreber på samme tid, *inddragelse* og *beskyttelse*. Det handler om at socialrådgiveren er i stand til at balancere imellem disse (Jensen, 2014). 16-årige Dorte, som har været anbragt i syv år, udtrykker i Jensens afhandling (2014) udfordringer, ved at være barn og klient på samme tid. Udsatte børn bliver konfronteret med nogle vilkår, som adskiller sig fra andre børn og unge i samfundet. Disse vilkår kan blive synlige når inddragelsesprocessen starter. Dortes udsagn viser, hvilke udfordringer der er for barnet i inddragelsesprocessen. På den ene side at skulle være et barn, der passer ind i samfundets normsæt om, hvad den korrekte barndom er og på den anden side skal forholde sig til, se, lytte og tale om de vanskelige og skelsættende problemstillinger barnet oplever i livet. Disse børn træder i en tidlig alder, ind i en voksen verden (Jensen, 2014). Da socialrådgiverne skal navigere i et spektrum mellem inddragelse og beskyttelse, kunne det tænkes, at socialrådgiverne fravælger at inddrage særligt de yngre børn, for at beskytte dem (Jensen, 2014). Det risikeres, at fordi socialrådgiveren tager et

beskyttelseshensyn til barnet, så oplever barnet, at blive opfattet som en informant i et udefra perspektiv. Det kan tolkes, at den manglende inddragelse af de yngre børn (se tabel 2) kan skyldes, at socialrådgiveren tager et større beskyttelseshensyn og er mere berøringsangst overfor de yngre børn.

C fortæller i interviewet, at første gang han føler sig reelt inddraget, var da han var femten år, på trods af at han har haft en børnesag, siden han gik i 2. klasse. Hvis C havde oplevet af være en del af sit sagsforløb allerede fra start, ville dette kunne have styrket hans sociale og kulturelle kompetencer. Ved at barnet bliver medspiller i sagsforløbet, har barnet mulighed for at styrke sine sociale kompetencer og for at skabe løsninger, da barnet qua sin alder, er i stand til at se problemerne. Ved at møde barnet i den kontekst der tilstræber barnets modenhed og alder, sikrer socialrådgiveren at barnets perspektiv bliver styrende i sagsbehandlingen. *"Barnets alder, modenhed og sproglige kompetence må altid tages i betragtning såvel ved forberedelse og afholdelse af børnesamtalen som i forståelsen og vurderingen af samtalens indhold og forløb"* (Bo & Gehl, 2015). Den enkelte socialrådgiver i den enkelte sag skal vurdere, hvordan inddragelsen skal finde sted, således at der bliver taget hensyn til det enkelte barns formåen. Oplever børn ikke at deltage i sociale sammenhænge, vil barnet opleve udfordringer ved at tilegne sig sociale og kulturelle kompetencer, hvilket kan påvirke barnets kapitaler, som danner rammen for individets sociale positioner og handlepotentialer. Sammenlægges Bourdieus kapitalformer med et kompetenceperspektiv, bygger udviklingen og anvendelsen af kompetencer på kapitalformerne. Ved at socialrådgiveren ligger tættest på begrebet beskyttelse frem for inddragelse, er der risiko for at barnet ikke ser sig selv med stærke sociale og kulturelle kompetencer. Oplever barnet en lav social kapital, blandt andet grundet manglende inddragelse, risikeres det at barnet ikke udvikler egne kompetencer og derved ikke øger egne handlemuligheder (Nielsen, 2015). Ud fra C's udtalelser kan det tolkes, at han under sit sagsforløb, følte sig som et objektivt væsen, da hans tanker, følelser og holdninger ikke blev hørt under sagsforløbet. Hvis socialrådgiverne i C's sagsforløb havde set ham i et indefra perspektiv, ville han opleve at få kompetence til at udvikle sig og derved styrke sin sociale kapital i det felt der opstår mellem ham og socialrådgiverne. Men det kan undre, hvorfor socialrådgiverne overhovedet benytter sig af beskyttelseshensynet i praksis, når serviceloven foreskriver at inddragelse skal ske uafhængig af barnets alder. Socialrådgiverne har gode intentioner når beskyttelseshensynet benyttes. Men omvendt er det alarmerende, at beskyttelseshensynet i nogle tilfælde kommer til at vægte højere end

lovkravet og undersøgelsesgrundlaget (Ankestyrelsen, 2011; Ankestyrelsen, 2013; Børns vilkår, 2017; Jensen, 2014) der understreger vigtigheden af inddragelse.

5.3 Sagsbehandling i børnesager

Rasmus Kjeldahl, direktør i Børns Vilkår udtaler: *"Når børn bliver medspillere i sociale børnesager, gavner det ikke alene barnets oplevelse af at mestre eget liv. Det gavner også sagsbehandlingen, fordi der er større chance for, at det bliver den rigtige løsning for barnet første gang"* (Børns Vilkår, u.å.c).

Hvad enten der er tale om offentligt eller privat regi, udføres socialt arbejde i organisationer, og konstruktionen af disse organisationer påvirker det sociale arbejde. Engelsk/polsk professor emeritus i socialt arbejde Malcolm Payne taler om, at det sociale arbejde er konstrueret af tre arenaer.

Den første er den *politiske/socialideologiske-arena*. I denne arena former den politiske debats mål og konkrete handlinger det sociale arbejde (Uggerhøj, 2016). Da specialkonsulenten fra Børns Vilkår bliver spurgt om hvordan den manglende inddragelse kan forbedres, nævner hun blandt andet, at socialrådgiveren ikke kan gøre det alene, og at det kræver opbakning fra ledelsen, samt at der er nogle vilkår som også understøtter det. Yderligere dannes der også en økonomisk ramme for børneområdet. I år 2016 udgjorde de forventede udgifter til børn og unge 94,1 milliarder kroner. Dette svarer til, at kommunerne brugte 27,9 procent af deres samlede nettoudgifter på 336,7 milliarder kroner og derved er børn og unge den største post på driftsbudgettet (Danmarks Statistik, 2016). Som tidligere nævnt stiller Barkholt spørgsmålstejn ved, hvordan der i fremtiden kan arbejdes med inddragelse på børneområdet, hvis forudsætningerne for dette er utilstrækkelige (Barkholt, 2016). Men er det muligt at opkvalificere børneområdet, således at der er tilstrækkelig mulighed for at inddrage udsatte børn? På den ene side burde det være muligt at skabe en reel inddragelse grundet indførelsen af Barnets Reform, ICS, sverigesmodellen og en række andre initiativer på børneområdet. Men samtidig peger undersøgelser på, at der fortsat sker en øget bureaukratisering, økonomisk pres og at der mangler ressourcer på børneområdet (Danmarks statistik, 2016; Dansk Socialrådgiverforening, 2014; bilag 4; bilag 6). Den øgede bureaukratisering kan medføre problematikker i Paynes to andre arenaer, *professionsudøvelses-arenaen* og *klient/socialarbejder-arenaen*. En konsekvens af bureaukratisering kan være at socialrådgiveren

forsøger at *automatisere servicen* (Goli, 2013), og derved gøre brug af standardløsninger. Dette mener de interviewede socialrådgivere ikke er tilfældet, de synes ikke, at de sætter børnene i kategorier og kasser. Dog mener socialrådgiver A, at der er mangel på ressourcer til at afholde børnesamtaler. Derved kan dette tolkes som, at de manglende ressourcer på længere sigt, kan medføre at socialrådgiverne er nødsaget til at automatisere servicen. Kategoriseringen kan ske på baggrund af de ”sandheder” der befinder sig i et felt. Derved foretager socialrådgiveren vurderinger på baggrund af de muligheder og begrænsninger der er i feltet, og ikke ud fra barnets bedste. Derved kan barnets retssikkerhed forringes. Dog kan det betvivles om retssikkerheden reelt sikrer en helhedsorienteret og individuel socialfaglig analyse og vurdering, eller om der risiko for at socialrådgiverne behandler borgerne ens? Yderligere kan behandlingen af børnene være uensartet grundet, at socialrådgiverne kan anlægge forskellige perspektiver på sociale problemer (Antczak, 2013). Der kan eksempelvis være en forskel i behandlingen, hvis én socialrådgiver benytter det psykodynamiske perspektiv og en anden det systemteoretiske perspektiv. De forskellige perspektiver, som kan anlægges på sociale problemer, har ligeledes forskellige tilgange til hvordan sociale problemer kan afhjælpes (Antczak, 2013). En måde hvorpå socialrådgiveren kan mindske uensartetheden, er ved forholde sig til sociale problemer og belastninger og hvordan disse hænger sammen med barnets habitus, samt hvordan barnet opfatter sig selv sin situation og verden (Posborg og Hoff, 2013). Barkholt mener, at socialrådgivere i dag behandler alle borgere ens og dette skaber en stor overproduktion af unødvendige sager. Endvidere mener han at der er en usund nulfejlspolitik, der betyder at der konstant laves ekstra tjek, for at være sikker på at alting er gjort korrekt. Dette resulterer i, at der sker en ringe inddragelse i praksis (Barkholt, 2016). Hvis der derfor ikke er en politik og en ledelse som støtter op om, at inddragelsen af børn i det sociale arbejde skal forbedres, vil det være svært for den enkelte socialrådgiver at udføre inddragelsen i praksis. Specialkonsulenten fra Børns Vilkår udtaler yderligere i denne sammenhæng, at *”Det kræver simpelthen at man forbereder sig og man er i stand til at tilrettelægge sit arbejde, netop i forhold til at børn skal inddrages”* (bilag 6, s. 32). Dette kan blive svært at udføre, såfremt økonomisk pres og manglende ressourcer modarbejder det. Som nævnt kan den enkelte socialrådgiver ikke alene forbedre inddragelsen af børn. For at sikre at et større antal børn inddrages, er der en række initiativer på nationalt niveau, der styrker inddragelsen af børn i det sociale arbejde. I 2012 blev der oprettet et børnekontor hos Folketingets ombudsmand. Dette kontor kan betragtes som en national klageindsats. Samtidig, i 2012, blev Børnerådets fortalervirksomhed og Børns Vilkårs børnetelefon styrket. Børnerådet taler børn og unges sag i offentligheden og Børns

Vilkår giver direkte rådgivning til børn og unge (Børnerådet, 2014). Disse tre initiativer har til formål at styrke inddragelsen af børn på individ- og samfunds niveau. I Danmark samarbejder Folketingets ombudsmand, Børns Vilkår og Børnerådet for at udføre børnekonventionens bestemmelser om at lytte og inddrage børn og unge, så barnets perspektiv bliver en større del af det sociale arbejde (Børnerådet, 2014). Disse tre initiativer er væsentlige i forhold til få afhjulpet sociale problemer samt sikre børns medborgerrettigheder. Yderligere kan disse initiativer anses som udslag af barndomssociologiens paradigmeskifte.

Malcolm Paynes *professionsudøvelses-arena* udfordrer og inspirerer socialrådgiveren, socialrådgiverens organisationer og systemer hinanden i den konkrete udførelse af det sociale arbejde (Uggerhøj, 2016). Af interviewet med socialrådgiver A og B fremgår det, at de ikke ved præcist hvad deres børnepolitik i kommunen er. Børnepolitikken kan se forskellig ud i landets kommuner, da kommunerne i et vist omfang selv kan bestemme hvordan deres børnepolitik skal udformes (Ankestyrelsen, 2009a). En rapport fra Sundhedsstyrelsen (Sundhedsstyrelsen, u.å.), hvor 68 ud af landets 98 kommuner har svaret på en spørgeskemaundersøgelse, beskriver at de fleste af de adspurgte kommuners børnepolitik er formuleret på et strategisk og overordnet politisk niveau. Det fremgår også, at børnepolitikkerne er forskellige både i forhold til indhold og udformning. Grundet uensartetheden i udformningen og indholdet i de enkelte børnepolitikker, har socialrådgiverne et ansvar for at kende til den politik der er i den pågældende kommune. Der kan derfor ses en problematik i, at socialrådgiverne i interviewkommunen ikke har kendskab til hvordan deres kommunes børnepolitik ser ud, når det også tages i betragtning, at alle kommuners børnepolitik skal ligge offentligt tilgængelig (Sundhedsstyrelsen, u.å.). Hvis ikke socialrådgiverne kender børnepolitikken kan det blive svært at udføre den i praksis.

Den tredje af Paynes arenaer er *klient/socialarbejder-arenaen*. I denne arena påvirker socialrådgiveren og barnet sammen eller hver for sig mødet mellem system og barn. Samtidig er der et gensidigt påvirkningsforhold mellem barn og socialrådgiver og professionsudøvelsesarenaen og den politiske/socialideologiske arena. Mødet mellem socialrådgivere og børn skaber altså en cirkulær påvirkning, hvor der kan foregå konstante ”kampe” om at opnå accept og opmærksomhed omkring forskellige problemstillinger og problemforståelser. Det sociale arbejde og sociale problemer konstrueres derfor ud fra denne opfattelse gennem en politisk proces, hvorigennem forskellige grupper med betydelig magt gør opmærksom på forhold, som de finder skadelige og

derfor ønsker ændret (Uggerhøj, 2016). Det daglige arbejde med inddragelsen af børn, kan anses som den enkelte socialrådgivers egen prioritet af arbejdet, men på samme tid er omfanget af inddragelsen også bestemt fra ledelsesniveau.

5.3.1 Tvetydighed omkring udførelsen af inddragelse

Som socialrådgiver på børneområdet arbejdes der i et felt præget af politiske, juridiske og organisatoriske rammer. Kapitalformerne er med til at bestemme barnets position i forskellige felter. Gennem sagsbehandling kan socialrådgiveren øge en eller flere af barnets kapitalformer. Socialrådgiveren kan derved gennem inddragelse, tilføje relevante ressourcer til barnet. Eksempelvis skal socialrådgiveren i forhold til den kulturelle kapital, interessere sig for og undersøge barnets habitus, hvilket kan medvirke til at øge barnets kapitaler (Posborg og Hoff, 2013). I feltet, hvor børnesamtalen bliver afholdt, kan der opstå konflikter både mellem socialrådgiveren og barnet (Olesen, 2010). Det er muligt at børnene ikke altid siger det som er sandheden i samtalen med socialrådgiveren, fordi det vil stille dem i en loyalitetskonflikt med deres forældre. Socialrådgiver A fortæller, at der kan være udfordringer når socialrådgiveren skal fortolke på det børnene siger, ud fra hvordan de oplever dem til børnesamtalen. Som det er beskrevet i det historiske tilbageblik, er der sket en ændring i hvordan børn opfattes. Den måde hvorpå børnene opfattes i dag, burde være doxa for de fleste socialrådgivere ude i praksis. Det ændrede syn på børn og børneinddragelsen i sagsbehandlingen debatteres også i samfundet, blandt andet på de sociale medier. Et flertal af de debatterende på facebookside *Jeg er socialrådgiver* tilkendegiver, at de altid inddrager børn uanset alder og modenhed. Eksempelvis skriver en socialrådgiver at: *"Jeg holder børnesamtale med alle børn uanset sprog eller ej og alderen ligegyldig"* (bilag 10). Ydermere udtrykker flere af de debatterende, at observation er ligeså vigtigt som en kommunikativ samtale, hvor der både er verbal og nonverbal kommunikation til stede. En socialrådgiver skriver, at hun ikke er enig i at en samtale og observation er det samme. Hun mener, at der er stor risiko for tolkning, når der foretages observationsbeskrivelser og, at det derved ikke bliver barnets perspektiv der beskrives i observationsbeskrivelserne. En anden tilkendegiver, at denne ikke afholder samtaler med barnet, såfremt barnets modenhed taler imod det eller at samtalen vil være en belastning for barnet. Hun skriver ydermere *"I stedet observerer jeg og indhenter oplysninger fra relevante fagpersoner, for at danne et billede af barnet"* (bilag 10). Derved benytter denne socialrådgiver observationsperspektiverne som indblik i barnets situation. Ovenstående eksempler viser, en uenighed blandt de fagfolk der skal foretage socialfaglige vurderinger til barnets bedste, om

hvordan de inddrager barnet i sagsbehandlingen. Det kan tolkes ud fra denne debat, at der i det sociale arbejdes praksis er tvetydighed om hvornår, hvorfor og hvordan inddragelse skabes. Denne tvetydighed kan forstås som, at inddragelse af udsatte børn er kontekstafhængig, skønsmæssig og derved kræver høj faglighed blandt de socialrådgivere der beskæftiger sig med udsatte børn. Fagligheden kan blive påvirket af konflikter i feltet, eksempelvis i det tværfaglige samarbejde. Når der er indhentes observationsbeskrivelser, opstår der et felt mellem socialrådgiveren og andre aktører (Olesen, 2010). I dette felt kan der udspille sig konflikter mellem parterne. Der kan opstå nogle uenigheder i feltet og der vil kunne blive kæmpet om magtpositioner. En uenighed kan eksempelvis opstå, hvis samarbejdspartnerne har forskellige ideer om hvad barnets bedste er. Specialkonsulenten fra Børns Vilkår udtaler *”Og det vi kan vurdere det ene øjeblik, det kan jo vise sig at være forkert i det andet øjeblik. Så det kræver rigtig meget opfølgning og det kræver rigtig meget kommunikation”* (bilag 6, s. 38). Den kommunikation som er mellem samarbejdspartnere om en given sag, kan være præget af det enkelte individs habitus. Der kan være en magtkamp, hvis en skolelærer syntes at det vigtigste for barnet er, at barnet får det bedre i skolen, men at doxa for socialrådgiveren er et helhedssyn, hvor barnet trives alle de steder barnet befinder sig. Konflikten som udspiller sig vil også være præget af den mængde kapital, som dem der indgår i feltet har. Yderligere vil der i feltet være en enighed om at barnet skal trives. Dette er doxa fordi at der ikke vil være nogen i det felt som betvivler, at dette er en sandhed. Konflikterne der kan opstå, både med forældrene og samarbejdspartnere, kan resultere i, at socialrådgiverne bliver sat i et krydspres.

Socialrådgiveren skal arbejde ud fra en række overordnede krav, men har dog en skønsmæssig frihed i arbejdet. Det faglige skøn er baseret ud fra informationer i sagerne, samt de børnefaglige undersøgelser. Det betyder altså, at det faglige skøn tager udgangspunkt i de vurderinger og beskrivelser som ligger i sagen (Dansk socialrådgiverforening, 2015). Blandt andet den forforståelse som socialrådgiverne har, kan være med til at præge den retning som sagen tager. Hvis socialrådgiveren bliver styret af sin forforståelse, påvirker dette de skønsmæssige vurderinger. Socialrådgivere skal ofte agere efter skøn, da børnenes situation vurderes ud fra en konkret og individuel vurdering. Men hvad betyder de skønsmæssige vurderinger egentlig for at kunne skabe inddragelse? Barkholt mener, at de skønsmæssige vurderinger kan skabe mere tid sammen med de udsatte børn, grundet at lovgivningen foreskriver et omfattende dokumentationskrav. Barkholt påpeger dog også, at dette er en tidskrævende proces for socialrådgiverne, hvilket kan resultere i, at tiden sammen med børnene mindskes (Barkholt, 2015). Dette kan skabe dilemmaer for

socialrådgiveren, hvis de skønsmæssige vurderinger bliver påvirket af socialrådgiverens forforståelse eller manglende tid til at skabe inddragelse. Men hvilke muligheder har socialrådgiveren når denne stilles overfor dilemmaer og krydspres? Et dilemma kan overordnet ses som et arbejdsvilkår, hvorimod et krydspres kan opfattes som, at socialrådgiveren er nødsaget til at tilsidesætte barnets medbestemmelse, retssikkerhed, faglighed, professionsetik og eventuelt socialrådgiverens egen etik. For at gøre den enkelte socialrådgivers arbejde, i et stærkt krydspres, nemmere at håndtere, kan socialrådgiveren bruge forskellige afværgemekanismer (Goli, 2013). Der er forskellige måder hvorpå relationen mellem for eksempel socialrådgiver og barn kan påvirkes, som det tidligere er nævnt. Måden hvorpå socialrådgiverne vælger at håndtere deres mange arbejdsopgaver, kan også have en betydning for relationen mellem de to parter, og dermed også en indflydelse på inddragelsen af børnene i de enkelte sagsforløb. Det fremgår tydeligt af interviewet med socialrådgiverne, at den mængde af sager som de har på nuværende tidspunkt, har betydning for hvor meget det enkelte barn bliver inddraget i egen sag. Socialrådgiver A udtaler, at *"Jeg tænker ikke at der er nogen tvivl om at hvis man havde nogle færre sager, så ville man få inddraget barnet noget mere, for så var der mere tid til det"* (bilag 4, s. 12). Når socialrådgiverne har mange sager, vil de kunne udvælge de sager der bedst kan måles på i organisationen. Dette er *Kvantitets-creaming* og denne afværgemekanisme ses anvendt af socialrådgiverne fra interviewet. Socialrådgiver B udtaler:

"Det er klart at står man i en situation hvor man skal prioritere, og man er ude i at man tænker at det kunne være en god ide at have en ekstra samtale, men man står med en anden sag som er lidt mere presserende, så vælger man nok den sidste." (bilag 4, s. 12)

Foranstaltningerne i kommunerne er målbare, hvorimod de afholdte opfølgningssamtaler er mindre målbare, hvorfor der muligvis ses størst relevans i at vælge de arbejdsopgaver som er mest målbare. I interviewet med socialrådgiverne beskriver A, at hun syntes, at de mangler ressourcer til at holde børnesamtalerne, hvorfor de tit nedprioriteres. Det vil altså derfor kunne forventes, at børnene af den grund ikke inddrages i et tilstrækkeligt omfang. I Ankestyrelsens praksisundersøgelser (2011) om inddragelse indgår der en børnesagkyndig vurdering. Det beskrives i denne, at det vurderes, at der i de målte sager ikke har været tilstrækkelig inddragelse af børnene. Yderligere er det den børnesagkyndiges vurdering, at mange samtaler med barnet og hensyntagen, ikke altid er i barnets interesse (Ankestyrelsen, 2011). Det kan muligvis være af den grund, at socialrådgiverne ikke vælger at inddrage, og derfor vælger at prioritere andre opgaver frem for at inddrage.

Specialkonsulenten fra Børns Vilkår oplyser, at nogle børn ikke ønsker at udtale sig, men at de gerne vil have en konklusion på sagsforløbet. Dette betegner hun også som en måde at blive inddraget på. Der kan ses en forskel i hvordan inddragelsen af et barn kan ske, da Ankestyrelsen beskriver inddragelsen som omfanget af møder, besøg og samtaler (Ankestyrelsen, 2011). Hvis opfattelsen af hvad det betyder at inddrage børn er forskellig, bliver det derfor vanskeligt at måle inddragelsen. Måden hvorpå specialkonsulenten beskriver at inddragelse også kan foregå, ligger ikke i Ankestyrelsens beskrivelse og det kan dermed ikke forventes at denne form for inddragelse er talt med i statistikkerne (Ankestyrelsen, 2011).

5.3.2 Når fagligheden trues af økonomisk pres

Den tid som de enkelte socialrådgivere har ude i praksis, spiller også en central rolle i den måde hvorpå socialrådgiverne prioriterer deres arbejdsopgaver på. Specialkonsulenten fra Børns Vilkår fortæller, at det kræver meget træning at tale med børn, samt at det kræver tid. Der ses altså et behov for træning i samtalerne med børn og samtidig fortælles der i interviewet med socialrådgiverne, at der mangler tid. Hvis socialrådgiverne i praksis skal få mere tid til træning af inddragelsen af børn, er der behov for, at der sker nogle ændringer, for eksempel i antallet af sager som hver enkelt socialrådgiver har. Der har tidligere været forsøg på at socialrådgiverne på børneområdet skulle have færre sager. Der blev i 2016 behandlet et beslutningsforslag til folketingsbeslutning om loft over antal sager per socialrådgiver på børneområdet (Folketinget, 2016). Ved behandlingen af beslutningsforslaget er der en generel enighed om, at det ikke er Folketinget der skal fastsætte antallet af sager som den enkelte socialrådgiver skal have. Under behandlingen nævnes Sverigesmodellen som et eksempel på at kunne nedbringe sagsantallet for socialrådgivere. Troels Ravn fra Socialdemokratiet udtalte i 2016 om Sverigesmodellen at, *"Modellen har været en succes i Herning. Der er blevet investeret i flere socialrådgivere, men den investering har hurtigt betalt sig hjem, da gevinsten ved at gribe tidligt ind var større end omkostningen ved at ansætte flere"* (Folketinget, 2016). Ved at arbejde med Sverigesmodellen, også kaldt Herningmodellen, har Herning kommune fordoblet deres antal af socialrådgivere i et program der dækker 20 procent af kommunens skoleelever, og er derved gået fra fire til otte socialrådgivere. Det betyder, at de har halveret deres antal af sager per socialrådgiver (Møller, Schmidt, Kloppenborg & Pedersen, 2015). Modellen er en af de mest perspektivrige tilgange der er indført i det sociale arbejde gennem mange år og som forsøger at bevæge børneområdet. Modellen skulle gerne rammemæssigt skabe mere inddragelse, men samtidigt også metodisk i forhold til at de

fagprofessionelles tilgang til barnet professionaliseres (Barkholt, 2016). KORA skriver, at dette har betydet for socialrådgiverne i Herning kommune, at de har en tættere dialog med børnene. Yderligere beskrives det, at målet er at der skal være opfølgning med børnene hver 3. måned, og ikke blot hver 6. måned som det fremgår af serviceloven § 70 (Møller, Schmidt, Kloppenborg & Pedersen, 2015). Sverigesmodellen er derfor et eksempel på, at der ved et færre antal sager for socialrådgiverne vil være mere tid til inddragelsen af det enkelte barn. Ved at der er fremsat et mål om, at der skal afholdes opfølgning hver 3. måned, altså oftere end loven foreskriver, er der også en mulighed for mere træning af samtaler som specialkonsulenten fra Børns Vilkår efterlyser. Der er altså mere tid til børnene og derved vil afværgemekanismen, hvor socialrådgiveren forsøger at *begrænse efterspørgslen på sine services* mindskes, fordi socialrådgiveren oftere er i kontakt med barnet og derved kan fortælle barnet om de muligheder, som det har. Ved at socialrådgiverne kender børnene og deres familier bedre, grundet de færre sager, vil socialrådgiverne muligvis bedre kunne træffe en beslutning ud fra et skøn. Socialrådgiveren vil have større mulighed for at vide hvad barnets bedste er, fordi der er et tættere arbejde med familien og fordi barnet oftere har muligheden for at blive inddraget. Derved kan der reflekteres over om kvaliteten af inddragelsen og sagsforløbet generelt vil højnes, ved et større kendskab til barnets situation, gennem oftere opfølgning.

Som tidligere nævnt oplever hvert tiende barn omsorgssvigt. Udover omsorgssvigt fra barnets primære omsorgspersoner, kan der også forekomme offentlig omsorgssvigt. Hvis der ikke bliver grebet ind i tide og med den rette foranstaltning, er der risiko for at der kommer nye børnesager såsom Tøndersagen, Brønderslevsagen samt sager som belyses i dokumentaren ”Anbragt i helvede”. En kommentar til opslaget i facebookgruppen *Jeg er socialrådgiver* lyder: ”*Er det barnets tarv eller systemets måde at passe på sin egen bagdel?*” (bilag 10). I debatten bliver der sat spørgsmålstejn ved om hvorvidt inddragelsen egentlig stemmer overens med barnets bedste eller, om det egentlig er socialrådgiverens måde at sætte endnu et kryds på tjeklisten af opgaver. På den ene side kan det forestilles at socialrådgiveren sørger for at inddrage barnet, således at det står skrevet i sagsakterne, og socialrådgiveren derved ikke er i risiko for at ende i mediernes søgelys, fordi barnets bedste ikke er blevet hørt. Men omvendt er det vel i socialrådgiverens egen interesse at gøre et godt stykke socialt arbejde, hvilket bedst gøres ved at barnets perspektiv bliver central for sagsbehandlingen. Endvidere var der Guldborgssundsagen, hvor Gulborgsund Kommune lukkede børnesager, for at spare penge (Sørensen, 2014) (Paulsen, 2014). I disse sager blev barnets bedste

ikke anvendt som et grundlæggende princip eller i hvert fald blev barnets bedste ikke varetaget af de fagpersoner, som skal være med til at overholde lovgivninger og konventioner. I disse sager er børnene ikke blevet lyttet til eller blevet inddraget, deres ord er ikke blevet taget alvorligt. Men når kommunerne bliver så pressede som i Guldborgsundsagen, hvor en bekymret medarbejder kontakter ombudsmanden, fordi kommunen har en spareplan, der betyder at kommunen skal hjemtage 30-40 procent af de børn, der er anbragt i plejefamilier (Sørensen, 2014), hvor er så barnets perspektiv og barnets bedste henne? Det er bekymrende at kommunerne direkte bryder loven, og derved børnekonventionen, grundet at de er presset økonomisk (Sørensen, 2014). I år 2014 foretog Dansk Socialrådgiverforening en undersøgelse omkring *økonomi og faglighed i børnesager* (Dansk Socialrådgiverforening, 2014). Undersøgelsen viste, at socialrådgiverne på børne- og børnehandicapområdet oplevede et økonomisk pres på fagligheden i kommunerne. Undersøgelsen blev foretaget i 81 ud af 98 kommuner og 227 kommunalansatte socialrådgivere deltog i det elektroniske spørgeskema. Adspurgte fortæller 47 procent af socialrådgiverne, at økonomien i høj eller nogen grad vejer tungere end socialfaglige vurderinger, når der skal træffes beslutninger om anbringelser. Derved handler næsten halvdelen af de adspurgte socialrådgivere på børneområdet ikke ud fra faglighed, men ud fra økonomi. Derved kan det tolkes, at socialrådgiveren anvender økonomien som en ledetråd til at træffe beslutning om foranstaltning, fremfor at bruge fagligheden. Ydermere fremgår det at 62 procent af de adspurgte svarer, at økonomien i høj eller nogen grad spiller en fremtrædende rolle, når der diskuteres løsninger af sociale problemer i udsatte børnefamilier. Over en tredjedel (38 procent) mener, at økonomien i nogen eller høj grad forringer muligheden for at varetage barnets bedste. Det fremgår også at hver femte (22 procent) af de adspurgte socialrådgivere ikke oplever, at der er råd til at iværksætte foranstaltninger herunder anbringelser. Derved kan det tolkes som at det ikke kun er én enkelt medarbejder i Guldborgsund Kommune, der oplever at økonomien trumfer fagligheden. Derfor kan undersøgelsen (Dansk Socialrådgiverforening, 2014) skabe bekymring for om inddragelsen reelt er en mulighed i praksis, eller i så fald om børnene blot bliver symbolsk inddraget. Såfremt at økonomien formår at blive styrende når der træffes valg om foranstaltning, formår valget ikke at blive truffet på baggrund af barnets perspektiv. Den manglende varetagelse af barnets bedste skyldes blandt andet pres i det sociale arbejde, samt at kommunernes pressede økonomi gør, at der til tider bliver sparet på foranstaltningerne (Christensen & Drost, 2014). I henhold til vejledning nr. 3 til serviceloven, må det økonomiske aspekt ikke være afgørende for valg af foranstaltning. Dog skal kommunerne samtidig overveje økonomiske hensyn, da kommunerne skal være så omkostningsfrie som

muligt. Dette kan skabe en bekymring for, om barnets perspektiv lyttes til og om barnets bedste bliver varetaget, når økonomien risikerer at blive en styrende faktor for valg af foranstaltning. Men hvad betyder det helt præcist når socialrådgiverne ikke lytter til børnene, altså dem som på nærmeste hold oplever svigt? Det betyder, at socialrådgiverne ikke får barnets perspektiv og derved ikke får børnenes syn på, hvordan de har det og hvordan deres situation er. At hvert tiende barn oplever omsorgssvigt er tankevækkende, men spørgsmålet er om inddragelse af børn i praksis kan nedbringe tallene?

For at forsøge at gøre kommunerne mere opmærksomme på vigtigheden af inddragelse, så gennemfører Børns Vilkår over en fireårig periode fra 2014-2018, sammen med tre kommuner, et projekt hvor projektdeltagerne skal forsøge at forbedre børneinddragelse (Børns Vilkår, 2013). Målet med projektet er at indsamle større viden om, hvordan danske kommuner kan inddrage børn bedre i de sociale børnesager. Projektet *Bedre Børneinddragelse* handler mere specifikt om, at inddragelsen af børn i den kommunale sagsbehandling skal styrkes. Projektet er opbygget af to elementer hvoraf det ene er et træningsforløb for socialrådgiverne og deres ledere, det andet hovedelement består af de tre indsatsområder som illustreres i figur 6. Men er der mulighed for at indsatsområderne der omhandler *rammesætning, barnet i handleplanen samt refleksioner over egen praksis* (Børns Vilkår, 2013), kan medvirke til at øge børneinddragelse i praksis?

Fig. 6: Illustration af forandringsteori for projektet *bedre børneinddragelse* (Børns Vilkår, 2013).

Det første indsatsområde omkring rammesætning handler om, at det er vigtigt at barnet ved hvorfor mødet skal afholdes, således at barnet kan være velforberedt. Yderligere skal barnet guides gennem mødet. Efter mødet skal der samles op og barnet kan give feedback. Endvidere handler indsatsområdet om sagsbehandlerskifte. Det ønskes at der sker en bedre overdragelse af sagen, hvis det er tilfældet at sagen skal skifte socialrådgiver. Yderligere skal barnet være med til at beslutte,

hvordan en sådan overdragelse kan finde sted på bedst mulig vis (Børns Vilkår, 2013). C fortæller, at han ikke kan huske hvor mange socialrådgivere, han har haft. Han udtaler dog, at fra han var 15 år, havde han en ny hver gang. C udtaler også at det sværeste var, når han skulle fortælle *alt* til en ny socialrådgiver hver gang. Børns Vilkår oplyser, at der i mange tilfælde går omkring en time før et barn åbner sig op for en ny socialrådgiver (Børns Vilkår, 2017). En pige fra Børns Vilkårs rapport *Ret til inddragelse*, udtaler sig også om sagsbehandlerskift *"Jeg får hele tiden skiftet sagsbehandler. Jeg fik skiftet en, så kom der en anden, og så nåede hun at være der i én dag"* (Børns Vilkår, 2017, s. 26). Der ses derfor en positiv effekt ved, at lade børnene være med til at beslutte, hvordan overdragelsen af sagen skal ske. Dette opnås hvis den tidligere socialrådgiver, i samspil med barnet, formår at overlevere alle sagens elementer. Derved vil den nye socialrådgiver kunne få et bedre indblik i sagen og omkring barnets ønsker. Der er også kommet et større behov for, at der kommer en bedre overlevering af sagerne, da SFI har fundet frem til at fire ud af ti anbragte børn og unge inden for de seneste to år har haft mindst tre socialrådgivere (Lausten & Jørgensen, 2017). At næsten halvdelen af de adspurgte anbragte børn, har haft flere forskellige socialrådgivere indenfor de sidste to år, kan skabe bekymring, da det derved bliver svært for barnet at få en relation til sin socialrådgiver.

For at sikre at barnet bliver medinddraget trods skiftende socialrådgivere, er det muligt at give barnet højere grad af ejerskab, ved at barnet bliver inddraget i udarbejdelsen af handleplanen. Dette er andet indsatsområde i projekt *Bedre Børneinddragelse* (2013). Projektet beskriver, at hvis barnet aktivt er med til at udarbejde handleplanen, vil målene også bedre kunne opfyldes ud fra de indsatser som socialrådgiver og barn sammen har snakket om. Det belyses hvordan socialrådgiveren vil kunne inddrage barnet metodisk og indholdsmæssigt. Som det tidligere er nævnt har socialrådgiver A fortalt, at hvis barnet får muligheden for at blive inddraget, så vil barnet også, når denne bliver ældre, have mulighed for at læse i sagaakterne, at der har været en reel inddragelse. Barnet vil yderligere kunne se, at der er lagt vægt på inddragelsen hvis det fremgår af sagen, at barnet aktivt har været med til at udarbejde handleplanen. Ved udarbejdelsen af handleplanen, som er en del af Shulmans arbejdsfase, vil det være muligt at gøre brug af nogle i de kommunikative redskaber der tidligere er beskrevet i figur 5. Ankestyrelsens praksisundersøgelser viser, at der i 29 ud af de 121 undersøgte sager ikke var udarbejdet en handleplan, på trods af at der burde have været en (Ankestyrelsen, 2011). Hvis det bliver en fremtidig løsning at socialrådgiveren, når det er muligt, skal udarbejde handleplaner i samarbejde med barnet, kan det antages at dette vil kunne nedbringe

antallet af manglende handleplaner og øge medinddragelsen. Ved at socialrådgiverne udarbejder handleplaner med hvert enkelt barn, er der mulighed for at undgå afværgemekanismen *success-creaming*, da de sager der giver mest succes ikke prioriteres.

Det tredje og sidste indsatsområde omkring refleksioner over egen praksis handler om, at hvis der løbende på arbejdspladsen er en fælles drøftelse og refleksion, så er der mulighed for, at der kan blive en større sikkerhed i arbejdet med hvordan socialrådgiverne inddrager børnene i sagsbehandlingen. En af måderne hvorpå kommunerne kan arbejde med refleksion er ved at tage udgangspunkt i barnets evaluering af samtalen. Her stilles barnet tre spørgsmål omkring hvordan mødet forløb. Barnet markerer med glad eller trist smiley og kan også tilføje skriftlige kommentarer. Efterfølgende skal rådgiveren reflektere over besvarelsene (Børns Vilkår, 2013). Specialkonsulenten fra Børns Vilkår udtaler "*Man bliver jo ikke uddannet kun på grunduddannelsen det gør man jo også i praksis*" (bilag 6, s. 39). Ud fra dette kan det tolkes, at socialrådgiverne hele tiden er i en læringsproces. Der kommer med jævne mellemrum nye undersøgelser og resultater indenfor børneområdet både i Danmark og udlandet, som forsøger at kvalitetssikre arbejdet med børn. Det er derfor vigtigt, at socialrådgiveren kan reflektere over sin egen praksis, således at det også er muligt at evaluere på hvad der går godt og hvad der kan gøres bedre. Ved at den enkelte socialrådgiver starter ud med at reflektere over egen praksis, vil den enkelte også være med til at kvalitetssikre det sociale arbejde på børneområdet. Projektet beskriver, at socialrådgiveren skal være bevidst om, at der ikke er et endeligt mål, og at processen ikke er færdig, når målet er nået. Som specialkonsulenten fortæller, kræver det træning at kunne blive bedre til at inddrage børn.

Når undersøgelser (Ankestyrelsen, 2011; Børns Vilkår, 2017; Jensen, 2014; bilag 6) peger på, at inddragelse er et de vigtigste redskaber til at udføre godt socialt arbejde, hvorfor viser undersøgelserne så at børn simpelthen ikke inddrages nok? Det kan frygtes at bureaukratiseringen og det øgede systemkrav gør, at der desværre ikke er tid til inddragelse og relationer. Undersøgelser viser, at omtrent 80-85 procent af sagsbehandlingstiden går på møder og administrative opgaver. Dette betyder også at kun omkring 15-20 procent af socialrådgiverens tid bruges sammen med familierne, altså her hvor der skabes reel inddragelse og relationer. Barkholt mener, at for at der skal blive tid til at skabe reel inddragelse, skal socialrådgiverens opgaver fordeles med 60 procent administration og 40 procent borgerkontakt (Barkholt, 2016).

Dette underbygges af den engelske forsker i børns velfærd, Eileen Munro som udtaler:

"Vi kan kun forbedre praksis med udsatte børn ved at forme relationer og at arbejde med forældrene. Organisationens fokus skal være at understøtte den menneskelige kontakt med familien. I stedet for har vi i dag organisationer, der er fokuseret på at føde systemer med hårde data og som binder socialrådgiveren til computeren."

(Barkholt, 2016, s.1)

Burde tankegangen omkring inddragelse ændres, således at det ikke er socialrådgiveren der skal fokusere på at skabe den reelle inddragelse, men at inddragelsen skal ske i familien, således at det er familien der bliver aktør i eget liv? Er det egentlig socialrådgiverne der skal inddrage familierne eller er det familierne der skal inddrage socialrådgiveren i en svær periode af deres liv? På den ene side kan selve inddragelsen opfattes som en hån mod forældre og børn med en sag i kommunen, og på den anden side er det et vigtigt redskab til at se barnets perspektiv og behov. Der kan dog reflekteres over, om der ikke burde være tale om involvering og deltagelse i barnets liv, fremfor inddragelse af barnet (Barkholt, 2016).

Kapitel 6 Konklusion

I bachelorprojektet er det dokumenteret, at socialrådgivere der arbejder med udsatte børn, ikke konsekvent formår at skabe en reel inddragelse i det sociale arbejdes praksis. Ydermere er der bureaukratiske udfordringer, som resulterer i øget systemkrav, etiske dilemmaer og krydspres. Der er kontinuerlige juridiske udfordringer, da loven er præget af skønsmæssige vurderinger som danner udgangspunkt i en socialfaglig vurdering, som skal være til barnets bedste. Dog fremgår det af analysen, at socialrådgivere i gennemsnit har 60 børn i deres sagsstamme og at nogle socialrådgivere har op imod 200 sager. De høje sagstal ligger langt over det anbefalede fra Dansk Socialrådgiverforening, hvilket kan være en medvirkende faktor til, at der mangler ressourcer til at afholde børnesamtaler. Som en modvægt til de høje sagstal, er der i flere af landets kommuner indført sverigesmodellen. Sverigesmodellen kan være en medvirkende faktor til at sikre, at børn bliver ”empowermentet” og derved opnår selvbestemmelse. Derfor har det været interessant at undersøge, om der er en manglende inddragelse og i så fald, hvad den skyldes, og hvilke konsekvenser den har. Der er på denne baggrund udformet en problemformulering der lyder således:

Hvorfor er der ikke en konsekvent inddragelse af børn i det sociale arbejde på trods af, at lovgivningen angiver, at barnet skal inddrages i egen sag?

Af den indsamlede empiri fremgår det, at informanterne har forskellige opfattelser af, hvad inddragelse er, og om hvordan inddragelsen sker i praksis. Informant C mener, at der har været manglende inddragelse gennem hans tiårige sagsforløb, hvor han ikke har følt sig som en demokratisk borger, hvilket har påvirket hans tiltro til det sociale system og autoriteter. C's sagsforløb ved kommunen bærer præg af manglende inddragelse, og som C selv udtaler, så var det hans oplevelse, at ”den gang jeg var lille der ved jeg ikke om jeg blev hørt. Det tror jeg ikke rigtig, jeg havde ikke noget at skulle have sagt”. Socialrådgiver A og B mener, at de forsøger at skabe inddragelse, men at de også er nødt til at tage et beskyttelseshensyn og derved bruge børneperspektivet fremfor barnets perspektiv i sagsbehandling, samt at der er manglende ressourcer til at få afholdt børnesamtaler. Ydermere mener specialkonsulenten fra Børns Vilkår, at det kræver træning og faglighed, at kunne skabe inddragelse og at der er forskellighed mellem hvorvidt socialrådgivere formår at skabe en reel inddragelse eller ej. Det er interessant, at flere kilder (Warming, 2011; Børns Vilkår, 2017) peger på, at tillid er altafgørende for at kunne skabe en relation og derved inddragelse. Dog mener socialrådgiver B ikke, at det er muligt at skabe

et tillidsbånd til det enkelte barn. Derved kan der anses en kausalitet mellem den perifere rolle og manglende tillid. Kommunikation og kommunikative redskaber er afgørende for at kunne skabe reel inddragelse af udsatte børn, hvilket fremgår af informant C's udtalelse om, at den eneste samtale, han kan huske, er hvor socialrådgiveren har formået at skabe inddragelse gennem de kommunikative redskaber. Af analysen fremgår det endvidere, at inddragelse af børn fordrer at den professionelle, herunder socialrådgiveren, balancerer mellem at tillægge barnets udsagn væsentlig og tilstrækkelig betydning. Men samtidig ikke pålægger barnet at skulle foretage beslutninger i forhold, som barnet ikke er aldersvarende eller moden nok til at kunne overskue konsekvenserne heraf. For at kunne interagere med børn og afholde samtaler med børn, forudsætter det, at socialrådgiveren har faglig indsigt, viden om børn, kendskab til metoder og redskaber samt vigtigheden af at socialrådgiveren befinder sig i et fagligt miljø, hvor der er plads til refleksion over etiske dilemmaer. Det kræver at socialrådgiveren er klar over sin forforståelse grundet sin habitus og derved formår at håndtere det ulige magt forhold. Socialrådgiverens arbejde er påvirket af forståelser omkring sociale problemer og hvordan disse skal afhjælpes. Ovenstående problematikker kan medføre, at socialrådgiveren benytter sig af afværgemekanismer for at kunne agere i en presset hverdag og anvender andre voksenes børneperspektiver for at vurdere hvad der er barnets bedste. Som specialkonsulenten fra Børns Vilkår fortæller, er barnets bedste et "fluffy" begreb, hvorfor barnets bedste beror på en konkret og individuel vurdering. Grundlaget for at skabe inddragelsen er at sikre barnets bedste. Af analysen ses divergens mellem lovens krav til inddragelse og hvordan den reelt forgår i praksis. Det kan undre om hvorvidt, det er den enkelte socialrådgiver der skal inddrage barnet, eller om det er barnet som skal involvere socialrådgiveren, som en medspiller i barnets eget liv.

Det ændrede børnesyn og barndomssociologiens paradigmeskifte har medført, at børn i langt højere grad bør inddrages og opfattes for subjekter fremfor objekter. Socialrådgiverne har forskellige holdninger til, hvorfor de ikke altid inddrager børn, eksempelvis grundet barnets alder og modenhed, til trods for at det står skrevet i loven, at alle børn skal inddrages. Nogle socialrådgivere mener, at det skyldes at børnene ikke kan inddrages qua nedsatte kognitive og psykiske evner. Dog kan det også tolkes som at berøringsangst, systemkrav, skøn, juridiske rammer og faglighed har en indvirkning på socialrådgiverens sagsbehandling.

Projektet beskriver vigtigheden af, at børn bliver lyttet til, og får en oplevelse af at føle sig hørt. I det sociale arbejde skal barnets perspektiv inddrages, da det er børnene der kender sig selv og deres situation bedst. Hvis socialrådgiverne kun formår at skabe symbolsk inddragelse, så påvirker det børnenes aktørstatus og selvbestemmelse, hvilke udfordrer varetagelsen af barnets bedste.

Det kan konkluderes, at socialrådgiverne oplever udfordringer med at skabe tilstrækkelig inddragelse på børneområdet – en inddragelse, hvor børn selv oplever at have beslutningskompetence. Projektets empiriske resultater kan ikke bidrage til at give et generelt billede af, om der er en konsekvent manglende inddragelse, og i så fald hvad dette skyldes, men det kan dog give et perspektiv på, at der er udfordringer ved at skabe en reel inddragelse af udsatte børn.

Kapitel 7 Perspektivering

Socialrådgiveren kan risikere at retfærdiggøre den manglende inddragelse, eller den foranstaltning der strider mod barnets perspektiv, ved at *pakke beslutningen* ind under sin egen individuelle og skønsmæssige vurdering. Der mangler blandt andet et fællessprog omkring inddragelse på børneområdet. Ved at ændre forskellighederne og flersprogetheden omkring inddragelse, kan dette medvirke til at sikre en konsekvent inddragelse. For at mindske uensartetheden af inddragelse, kunne der med fordel implementeres nogle ændringer i serviceloven. Ændringer som sikrer, at børn skal inddrages i flere vurderinger og beslutninger, vedrørende dem selv, eksempelvis i udarbejdelsen af handleplanen. Specialkonsulent i Børns Vilkår mener (se bilag 6), at lovgivningen med fordel kunne være mere konkret i forhold til hvordan barnet inddrages, og hvordan barnets perspektiv understøttes rent kommunikativt. Endvidere kunne der udarbejdes en fælles guideline for socialrådgiverne og de øvrige sagsbehandlere. En guide der udarbejdes på baggrund af de udfordringer projektets empiri og undersøgelser belyser. Derved bliver guidelinen et redskab der sikrer, at socialrådgiverne får kommunikative, sociale og systematiske retningslinjer som medvirker til at skabe medinddragelse. Ændringerne i lovgivningen og den fælles guideline på børneområdet vil kunne skabe en større ensartethed for inddragelsen. Ydermere kan opfattelsen af begrebet inddragelse med fordel ændres generelt, så der nærmere er tale om involvering i børnenes liv, fremfor at socialrådgiveren skal formå at inddrage barnet i sagsbehandlingen. Dette kan medvirke til at skabe kvalitetsudvikling og skabe en praksis som er langt mere proaktiv.

Kapitel 8 Litteraturliste

- Aadland, E. (2007). Etik- dilemma og valg. Gylding: Psykologisk Forlag.
- Andersen, J. (2013). Socialforvaltningsret. (5. udgave). København: Nyt Juridisk Forlag.
- Andersson, G. (2014). Udviklingsøkologi og sociale problemer. I A. Meeuwisse & H. Swärd (Red.), *Perspektiver på sociale problemer*. (s. 207-221). København: Hans Rietzels Forlag.
- Ankestyrelsen. (2009a). *Børnepolitikker og standarder i kommunerne*. Hentet 30.12.2017 fra <https://ast.dk/publikationer/nyt-ide-katalog-om-bornepolitikker-fra-ankestyrelsen>
- Ankestyrelsen. (2009b). *Sagsbehandling på området for udsatte børn og unge*. Hentet 30.12.2017 fra <https://ast.dk/publikationer/sagsbehandling-pa-området-for-udsatte-born-og-unge>
- Ankestyrelsen. (2011). *Kommunerne skal inddrage udsatte børn i deres egen sag*. Hentet 30.12.2017 fra <https://ast.dk/publikationer/kommunerne-skal-inddrage-udsatte-born-i-deres-egen-sag>
- Ankestyrelsen. (2013). *Undersøgelse af hvordan familie og netværk bliver inddraget i børnesager*. Hentet 30.12.2017 fra <https://ast.dk/publikationer/hvordan-familie-og-netvaerk-bliver-inddraget-i-bornesager>
- Antczak, H. (2013). Socialt arbejdes teoretiske rødder og deres betydning i praksis. I R. Posborg, H. Nørrelykke & H. Antczak (Red.), *Socialrådgivning og socialt arbejde*. (s. 95-140). Letland: Hans Reitzels Forlag.
- Askgaard, L. & Hummelgaard, S. (2013). *Signs of Safety*. Hentet 30.12.17 fra <https://vidensportal.dk/temaer/Omsorgssvigt/indsatser/signs-of-safety>
- Barkholt, N. C. (2015). *DS: Børneområdet er under massivt pres – her er handlingsplanen*. Hentet 30.12.2017 fra <http://www.altinget.dk/social/artikel/ds-boerneomraadet-er-under-massivt-pres-her-er-handlingsplanen>
- Barkholt, N. C. (2016). *Refleksioner om inddragelse af børn og forældre i forvaltningen*. Hentet 30.12.2017 fra <https://ncbarkholt.wordpress.com/2016/11/20/refleksioner-om-inddragelse-af-born-og-foraeldre-i-forvaltningen/>
- Bo, K., & Gehl, I. (2015). Samtaler med børn. I K. Bo., Guldager, J. & Zeeberg, B. (Red.), *Udsatte børn*. (s. 314-351). København: Akademisk forlag.
- Bundesén, P. (2011). *Sociale problemer og socialpolitik*. (4.udg.). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Børnerådet. (2014). *Børneinddragelse er mere end at tale med børn*. Hentet 30.12.2017 fra <http://www.boerneraadet.dk/media/84756/Jubilaumsskrift.pdf>

- Børns Vilkår. (u.å.a). *Barnets perspektiv skal altid belyses*. Hentet 30.12.2017 fra <https://bornsvilkar.dk/fokus/skilsmissesforældre/rettigheder/barnets-perspektiv-skal-altid-belyses>
- Børns Vilkår. (u.å.b). *Behov for børneinddragelsesreform*. Hentet 30.12.2017 fra <https://bornsvilkar.dk/nyheder/borns-vilkar-behov-en-borneinddragelsesreform>
- Børns Vilkår. (u.å.c). *Nyt projekt skal sikre bedre børneinddragelse*. Hentet 30.12.2017 fra <https://bornsvilkar.dk/nyheder/nyt-projekt-skal-sikre-bedre-borneinddragelse>
- Børns Vilkår. (u.å.d). *Sammen stopper vi svigt*. Hentet 30.12.2017 fra <https://bornsvilkar.dk/fokus/svigt/sammen-stopper-vi-svigt>
- Børns Vilkår. (2013). *Bedre børneinddragelse - Bedre børneinddragelse i den kommunale børnesagsbehandling*. Hentet 30.12.2017 fra http://www.faxe-kommune.dk/sites/default/files/bilag/projektbeskrivelse_brede_boerneinddragelse_final.pdf
- Børns Vilkår. (2017). *Ret til inddragelse*. Hentet 30.12.2017 fra <https://bornsvilkar.dk/sites/default/files/boerns-vilkar-minirapport-ret-til-inddragelse-juni-2017.pdf>
- Christensen, A. & Drost, A. F. (2014). *Socialrådgivere: vi opdager måske ikke den næste tøndersag*. Hentet 30.12.2017 fra https://www.avisen.dk/socialraadgivere-vi-opdager-maaske-ikke-den-naeste-t_294656.aspx
- Danmarks Statistik. (2016). *Børn og unge er kommunernes største budgetpost*. Hentet 30.12.2017 fra <http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetPdf.aspx?cid=20877>
- Dansk Folkeoplysnings Samråd. (u.å.). *Bias*. Hentet 30.12.2017 fra <https://www.dfs.dk/temaer/realkompetence/opslagsbog/bias/>
- Dansk Socialrådgiverforening. (2014). *Undersøgelse af økonomi og faglighed i børnesager*. Hentet 30.12.2017 fra <http://www.socialraadgiverne.dk/wp-content/uploads/2017/07/2008-09-UndersoegelseOmOekonomiOgFaglighedIBoernesager.pdf>
- Dansk socialrådgiverforening. (2015). *Notat om faglig ledelse på det specialiserede børneområde*. Hentet 30.12.2017 fra <http://www.socialraadgiverne.dk/wp-content/uploads/2017/05/2015-01-Notat-faglig-ledelse-boerneomraade.pdf>
- Dansk Socialrådgiverforening. (2016). *Dansk Socialrådgiverforenings vejledende sagstal 2016*. Hentet 30.12.2017 fra <http://www.socialraadgiverne.dk/wp-content/uploads/2017/05/2016-VejledendeSagstal.pdf>
- Ebsen, F. (2006). *Børn og unge med behov for særlig støtte? Fra 1990-2005*. Århus: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag og forfatteren.

- Egelund, T. (2003). *Børns tarv og børns ret: varetages de nødvendige hensyn til barnet i børneforsorgssager?* Hentet 30.12.2017 fra <http://dansksociologi.dk/artikler/Tine%20E.pdf>
- Egholm, L. (2014). *Videnskabsteori: perspektiver på organisationer og samfund*. Letland: Hans Reitzels forlag.
- Folketinget. (2016). *B 100 Forslag til folketingsbeslutning om loft over antal sager pr. socialrådgiver på børneområdet*. Hentet 30.12.2017 fra <http://www.ft.dk/samling/20151/beslutningsforslag/b100/beh1-84/forhandling.htm?startItem=24>
- Goli, M. (2013). Fra ord til handling - implementering som individuel og fælles fortælling. I M. Goli & L. Hansen (Red.), *Beskæftigelsespolitik og socialt arbejde - i teori og praksis*. (s. 225-255). Letland: Hans Reitzels Forlag.
- Gyldendal. (u.å.). *Paternalisme*. Hentet 30.12.2017 fra http://denstoredanske.dk/Krop,_psyke_og_sundhed/Sundhedsvidenskab/Sundhedsvidenskab/abelig_etik/paternalisme
- Hermansen, M., Løw, O., & Petersen, V. (2013). *Kommunikation og samarbejde – i professionelle relationer* (3. udg.). København: Akademisk Forlag
- Jensen, B. S. (2014). *Inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde – reel inddragelse eller symbolsk retorik?* Hentet 30.12.2017 fra http://vbn.aau.dk/files/207571817/Birgitte_S._Jensen_EPUB_17.11.2014.pdf
- Jørgensen, A. (2016). Hermeneutik, fænomenologi og interaktionismen. I M. H. Jacobsen & K. Pringle (Red.), *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde*. (s. 221-244). København: Akademisk Forlag.
- Jørgensen, P., S. (2000). Introduktion: Børn er deltagere - i deres eget liv. I Jørgensen, P. S., & Kampmann, J. (Red.), *Børn som informanter*. (s. 9-21). København: Børnerådet.
- Järvinen, M. (2013). Pierre Bourdieu. I H. Andersen & L. B. Kaspersen (Red.), *Klassisk og moderne samfundsteori*. (s. 376-380). København: Hans Reitzels Forlag.
- Kampmann, J. (2006). *Barndomssociologien – fra marginaliseret provokatør til mainstream leverandør*. Hentet 30.12.2017 fra <http://dansksociologi.dk/artikler/Jan%20K.pdf>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3. Udg.). København: Hans Reitzels forlag.
- Lausten, M. & Jørgensen, T. (2017). *Anbragte børn og unges trivsel 2016*. Hentet 30.12.2017 fra https://pure.sfi.dk/ws/files/700712/1701_Anbragte_b_rn_og_unges_trivsel_2016.pdf
- Lund, A. J. (u.å.). *Inddragelse af børn og unge er en god investering*. Hentet d. 30.12.2017 fra <http://veluxfoundations.dk/da/inddragelse-af-boern-og-unge-er-en-god-investering>

- Møller, S. Ø., Schmidt, F., Kloppenborg, H. S., Pedersen, H. S. (2015). *Sverigesmodellen i praksis*. Hentet 30.12.2017 fra <http://www.kora.dk/udgivelser/udgivelse/i11030/Sverigesmodellen-i-praksis>
- Nielsen, L. V., & Ploug, N. (2007). *Når politik bliver til virkelighed*. Hentet 30.12.2017 fra https://pure.sfi.dk/ws/files/257115/0723_festskrift.pdf
- Nielsen, S. H. (2015). Udsatte børn i skolelivet og på andre sociale arenaer. I K. Bo., Guldager, J. & Zeeberg, B. (Red.), *Udsatte børn*. (s. 151- 179). København: Akademisk forlag.
- Nørrelykke, H. (2013). Socialt arbejde med børn og unge. I R. Posborg, H. Nørrelykke & H. Antczak (Red.), *Socialrådgivning og socialt arbejde*. (s. 347-377). Letland: Hans Reitzels Forlag.
- Olesen, S. G. (2010). Pierre Bourdieu. I S. G. Olesen & P. M. Pedersen (Red.), *Pædagogik i sociologisk perspektiv*. (s. 118-143). Århus: VIA Systime
- Ottesen, M. H., Laustsen, M., Frederiksen, S., & Andersen, D. (2015). Anbragte børn og unges trivsel 2014. Hentet 30.12.2017 fra https://pure.sfi.dk/ws/files/194561/1501_Anbragte_boern_og_unge_trivsel.pdf
- Paulsen, S. (2014). *Ny undersøgelse: Økonomi presser udsatte børns tarv*. Hentet 30.12.2017 fra <http://www.socialraadgiverne.dk/ny-undersogelse-oekonomi-presser-udsatte-boerns-tarv/>
- Posborg, R. & Hoff, K. (2013). Socialrådgivning og andre rådgivningsformer. I R. Posborg, H. Nørrelykke & H. Antczak (Red.), *Socialrådgivning og socialt arbejde*. (s. 219-267). Letland: Hans Reitzels Forlag.
- Rask, L. (2011). *Børnesamtalen. Inddragelse af barnets perspektiver - dilemmaer i myndighedssagsbehandlerens arbejde*. Frederiksberg: Professionshøjskolen Metropol
- Reglab. (2012). *Triple Helix: Hvad er det? Hvad er nyt? Hvad kan vi lære?*. Hentet 30.12.2017 fra <http://reglab.dk/wordpress/wp-content/uploads/2016/09/artikeltriplehelix.pdf>
- Retsinformation. (u.å.a). *Bekendtgørelse om bachelor- og kandidatuddannelser ved universiteterne*. Hentet 30.12.2017 fra <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=184781>
- Retsinformation. (u. å.b). *Bekendtgørelse om uddannelse til professionsbachelor som socialrådgiver*. Hentet 30.12.2017 fra <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=137840>
- Sommer, D. (2006). *Barndomssociologi som børneperspektiv? – En udviklingspsykologisk vurdering*. Hentet 30.10.2017 fra <http://bin-norden.org/wp-content/uploads/2014/01/1-konf-Dion-Sommer1.pdf>

Sundhedsstyrelsen. (u.å.). *Kommunernes erfaringer med inddragelse af børn og unge*. Hentet 10.12.2017 fra <https://www.sst.dk/da/sundhed-og-livsstil/boern-og-unge/~media/9727619D112245ED97C957038E130BC2.ashx>

Sørensen, J. S. (2014). *Ombudsmand er alvorligt bekymret for kommunal spareplan for anbragte børn*. Hentet 30.12.2017 fra http://www.ombudsmanden.dk/find/nyheder/alle/ombudsmand_alvorligt_bekymret_for_kommunal_spareplan/

Thagaard, T. (2017). *Systematik og indlevelse – En indføring i kvalitativ metode*. København: Akademisk Forlag.

Uggerhøj, L. (2016). Hvad er socialt arbejde? - en indkredsning af et mangfoldigt og komplekst felt. I M. H. Jacobsen & K. Pringle (Red.), *At forstå det sociale - sociologi og socialt arbejde*. (s. 37-55). København: Akademisk Forlag.

Vidensportalen. (u.å.). *Inddragelse*. Hentet 30.12.2017 fra <https://vidensportal.dk/temaer/inddragelse>

Østergaard, P. (2016). Anvendt Statistik. I M. Engen, P. Østergaard, J. B. Olsen, P. Ringø & F. Nielsen (Red.), *Projektskrivning på socialrådgiveruddannelsen ved Aalborg Universitet*. (s. 63-87). Aalborg: Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet.

8.1 Lovregister

Børnekonventionen

Anbringelsesreformen

Barnets Reform

Bistandsloven

Forvaltningsloven

Forældreansvarsloven

Retssikkerhedsloven

Service_loven

Straffeloven

Vejledning nr. 3 til serviceloven